STRIPSCHRIFT

HENNING WAGENBRETH
MICHAËL OLBRECHTS

NUMMER 441 * €7,25

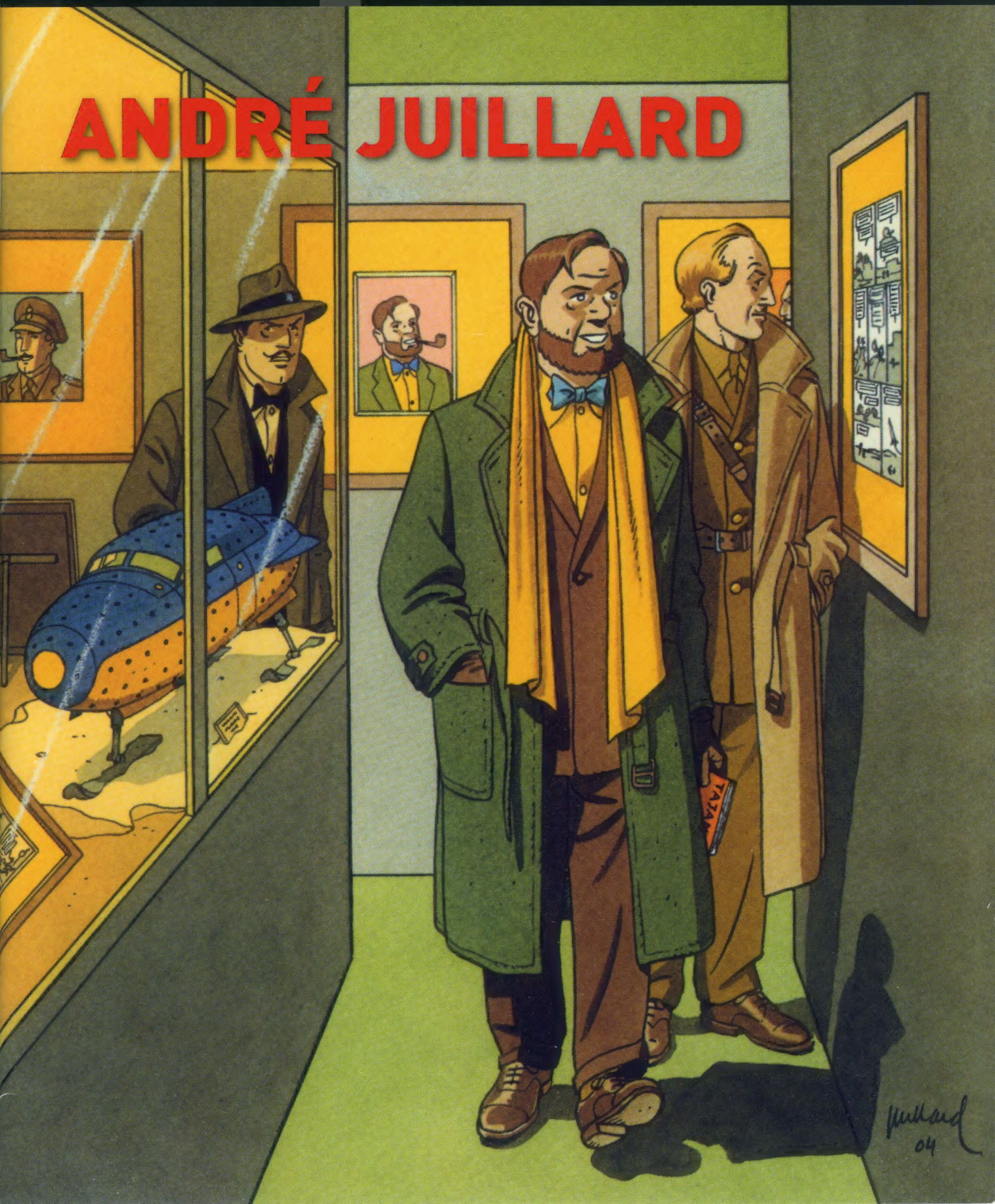

→ REDACTIO

Kent u dit gezegde? 'Eén Nederlander is een geloof, twee Nederlanders is een kerk, en drie Nederlanders is een kerkscheuring.'
In algemene zin is dit gezegde ook toepasbaar op de gewoonte in Nederland om overal eigen initiatieven en projecten te starten. Dat geldt eveneens voor de stripwereld.
Met de regelmaat van de klok worden er beurzen, festivals, gala's, speciale uitgaven, prijzen, fanclubs, tijdschriften en verenigingen opgericht. Op zich prima, Nederland is nu eenmaal een land waar mensen vaak zelf aan het roer willen staan. Maar in sommige gevallen zou bepaalde afstemming over wie, wanneer, wat, waar en waarom geen kwaad kunnen.
Neem nu het voorstel dat in de gemeente Dordrecht is gelanceerd om daar een stripmuseum te beginnen. Waarom, vraag je je dan af? Behoudens het financiële probleem – de gemeenteraad moet nog een paar miljoen euro vrijmaken voor zo'n museum – is er een praktisch punt: er is al een nationaal stripmuseum, namelijk in Groningen.
Natuurlijk, Groningen is voor veel mensen gevoelsmatig (en voor sommigen echt) ver uit de buurt. Maar als we al één nationaal stripmuseum hebben, waarom moet er dan een nieuw initiatief komen om een ander nationaal stripmuseum te openen? Steek dan de koppen bij elkaar en breng de collectie in Groningen samen met die van Den Haag (lees: de collectie Matla) en begin een mooi museum in het hart van Nederland (Utrecht is een mooie optie). Of Haarlem, bij uitstek de stripstad van Nederland.
Wij wensen iedereen een verstandig 2015.

INHOUD

2 **ACTUA**

8 **STARS & STRIPS**
Olav Beemer

10 **ANDRÉ JUILLARD**
Michel van Merriënboer

16 **HENNING WAGENBRETH**
Rik Sanders

19 **LIEVE LEZERS**
Peter Breedveld

20 **MICHAËL OLBRECHTS**
Geert de Weyer

26 **OORLOGSPRENTEN**
Kees Ribbens

30 **MARQ DENKT**
Marq van Broekhoven

32 **DE BOVENTOON**

40 **HEINZ SERVICE SPREAD**

Stadsmarketing en Stripspektakel Kampen

Op zaterdag 16 augustus vond voor de 16e keer het Kamper Stripspektakel plaats in de binnenstad van Kampen. Zoals gewoonlijk slingerde ook nu weer een lint van stripkramen door de Oudestraat en op het Van Heutszplein in deze Overijsselse Hanzestad. Maar er stonden ook infostands van goede doelen, zoals de stichting Make a Wish en de Leprastichting. Stripmakers, zowel gevestigde namen als het collectief mangatekenaars 'Mangafique' en de jonge tekenaars in opleiding van de Artez-stripopleiding, signeerden er hun werk.
De gemeente is nauw betrokken bij het festival en beschouwt het naast een cultureel evenement tevens als een middel voor 'citymarketing'. Zo werd het startsein voor het spektakel gegeven door cultuurwethouder Sybren Gerlofsma. Die greep de opening aan om een aantal kinderen een prijs te geven die een variant hadden getekend van het logo van de Kamper-stadsmarketing. RvV

→ OMSLAG

André Juillard maakte de tekening op ons omslag voor de catalogus die hoorde bij de veiling van zaterdag 4 december 2004 van veilinghuis Tajan in Parijs.

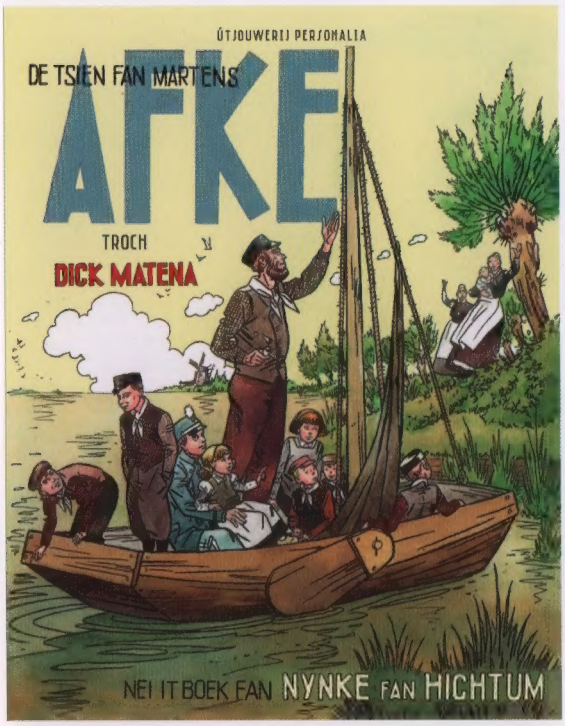

EN...
OH, WAT MOAI! IK HAW DEI IN BROERKE BY!
EEN BROER-TJE?
NU NOG? EN JIJ BENT AL ZEVENTIEN! HOEVEEL BROERTJES EN ZUSJES HEB JE WEL NIET?
TWA SUS-KES...
...EN MEI DIZZE LYTSE DERBY SÂN BROERKES, MEFROU...
WIBE FAN TWA. JETSE FAN TSIEN. KLAAS IS TOLVE, JOUKE FJIRTJIN EN EEL-TSJE, DY IS SECHSTJIN, DY WURKET AL MEI HEIT OP IT LÂN. EN WATSE, DE ÂLDSTE IS SOLDAAT...
DAT ZIJN DE JONGENS...
2
JA, MEFROU. DE FAMKES BINNE NOCH LYTS. SYTSKE IS NOCH MAR FJOUWER EN BOUKJE SEIS. EN IK DAN FANSELS. EN NO DE POP...
POP?
HAHA, DY MEFROU. JO SJOGGE SA RAAR. SA NEAME WY YN FRYSLÂN IN 'BABY'.
TSJONGE! AL DIE KINDEREN! HET DUIZELT ME BIJNA. KAN JE MOEDER DAT WEL AAN?
MEM? O JA HEAR, DY SOE ÛS IT LEAFSTE ALTYD LYTS EN BY ELKOAR HÂLDE, EK AL IS SE NOCH SA EARM...
ZIJN JE OUDERS ZO ARM, WYPKJE? JE VADER HEEFT TOCH WERK?

Kleuren met Afke's tiental

In de jaren 1990 heeft Dick Matena een groot aantal klassieke kinderboeken verstript voor *Donald Duck*. De meeste ervan waren inmiddels als stripalbum verschenen, maar de bewerking van *Afke's tiental* van Nynke van Hichtum nog niet. Op 17 oktober was het ook voor deze jeugdklassieker zover. Van dit klassieke kinderboek verscheen bij uitgeverij Personalia een stripalbum in het Nederlands (ISBN 978-90-79287-41-3, 64 pagina's, €14,95, hk) en een vertaling in het Fries: *De tsien fan Martens Afke*, gemaakt door Jant van der Weg, de vertaalster van het oorspronkelijke boek.

Naast de strip is er voorin het album een korte beschrijving opgenomen van de achtergrond van de familie Troelstra, het voorbeeld voor dit kinderboek. Verder bevat het album een korte levensbeschrijving van Dick Matena en Jant van der Weg.

De uitreiking van het eerste exemplaar aan Matena en Van der Weg vond plaats in de Gysbert Japicx-seal van Tresoar, het Fries historisch en letterkundig centrum in Leeuwarden. Tijdens de presentatie zei Matena daarover dat als hij de strip hertekend had, deze er vermoedelijk heel anders had uitgezien.

Opmerkelijk genoeg waren na de presentatie alleen de Friese exemplaren aanwezig, de Nederlandse exemplaren verschenen pas in november. Verder is er een zwart/witte-versie in slappe kaft uitgebracht die wordt gepresenteerd als 'het eerste echte stripkleurboek voor volwassenen'. De Friese uitgave is inmiddels ook in slappe kaft verkrijgbaar. MS

→ SUVAAL

TE GEK, HÈ, AL DIE NIEUWE VERSIES VAN OUDE STRIPFIGUREN...
TJA, HET IS WEL LEUK, MAAR OOK WEL GEMAKZUCHTIG VAN DE UITGEVERS. ER KAN MEEGELIFT WORDEN OP DE BEKENDHEID VAN 'N STRIPFIGUUR...
DE HELFT VAN HET WERK IS AL GEDAAN.
NEE, EEN STRIP GEBASEERD OP BESTAANDE PERSONEN IS ORIGINEEL...
EH...

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

Laatste kans voor geheugenpaleis met Fred de Heij

De tentoonstelling *Het geheugenpaleis – Met je hoofd in de archieven* in het Nationaal Archief in Den Haag is verlengd tot en met 4 januari 2015 *(www.gahetna.nl)*. Aan de hand van originele documenten, foto's, kaarten en artefacten wordt de bezoeker meegenomen langs elf verhalen die elk een stukje Nederlandse geschiedenis belichten. Bij één van die verhalen is tekenaar Fred de Heij betrokken. Het betreft *Peking – Oorlog in de diplomatenwijk* (ISBN 978-94-90759-59-9, kleur, 72 pagina's, hk, €14,90), een bij uitgeverij Xtra verschenen strip die hij maakte op scenario van Peter Mennen en onderzoek van Josse Pietersma.

Het waargebeurde verhaal is gebaseerd op een periode ruim vijftien jaar na de Bokseropstand in China. Plaats van handeling is een afgesloten wijk in Peking in 1917 waar veel buitenlanders wonen. Het verhaal beschrijft de gespannen situatie door de betwiste rol van het neutrale Nederland in deze internationale diplomatenwijk tijdens de Eerste Wereldoorlog. De Nederlandse gezant, jonkheer Frans Beelaerts van Blokland, joeg met zijn militaire evenknie, commandant Haro baron Van Hemert tot Dingshof, de geallieerde partijen tegen zich in het harnas omdat zij diplomatieke honneurs voor Duitsland waarnamen. De situatie wordt complexer wanneer een Chinese generaal ook nog eens asiel in de gezantschapswijk aanvraagt na zijn mislukte restauratie van het keizerrijk.

Het bijzondere aan de uitgave is de mengvorm van een getekende strip met historische foto's en documenten over een boeiende, vergeten episode uit de Nederlandse geschiedenis. Het project kwam tot stand in samenwerking met het Nationaal Archief en op de expositie *Het geheugenpaleis* wordt de strip aan de hand van allerhande materiaal uitgebreid gepresenteerd in één van de elf ruimtes. Het eerste exemplaar van *Peking – Oorlog in de diplomatenwijk* werd eerder dit jaar overigens in het Nationaal Archief in ontvangst genomen door de nazaten – en tevens naamgenoten – van de twee hoofdpersonages, de jonkheer en de baron. De mannen – niet echt verwend met strips – waren onder de indruk van het eindresultaat. RS

FOTO RIK SANDERS

FOTO RIK SANDERS

BOVEN - Presentatie op de expositie *Het geheugenpaleis*.
LINKS - Esther Gasseling (Xtra) overhandigt de nazaten het eerste exemplaar van *Peking. Oorlog in de diplomatenwijk*. Helemaal links op de foto Irene Gerrits, directeur Collectie van het Nationaal Archief.

→ FLITSEN

➲ In 2015 verschijnt bij uitgeverij Saga de volledige serie *Quetzalcoatl* van Yves Mitton. Uitgeverij Talent bracht eerder slechts vijf van de zeven delen uit. De nieuwe albums komen zowel in slappe als in harde kaft. ➲ Milan Hulsing verstript *De aanslag* van Harry Mulisch. Zijn bewerking van de novelle *Stad van klei* van Mohammed El-Bisatie in 2011 oogstte al veel lof. *De aanslag* moet in mei 2015 verschijnen bij uitgeverij Oog & Blik/Bezige Bij. ➲ Hoopvol nieuws uit Angoulême. Grand Prix-winnaar Bill Watterson heeft het affiche van de editie van februari 2015 getekend. Aanvankelijk liet de *Casper en Hobbes*-tekenaar weten geen zin te hebben om naar Frankrijk te komen en niet zo veel op te hebben met de prijs die hem werd toegekend. Zijn medewerking aan het ontwerp van het affiche en aan de speciale overzichtsexpositie geven toch weer een glimpje hoop voor organisatie en bezoekers van Angoulême. ➲ Tijdens de Antwerpse boekenbeurs tekenden aanwezige stripauteurs een bijdrage op een op de vloer gelegen 'Vinyl of Fame'. Ondermeer Philippe Geluck, Régis Loisel en Serge Baeken leverden bijdragen. Het werk van 5 bij 5 meter werd echter 's nachts ontvreemd door een onverlaat met kennelijk snode plannen. ➲ *Blacksad*-schrijver Juan Díaz Canales en tekenaar Ruben Pellejero *(Dieter Lumpen, Âromm)* laten volgend jaar *Corto Maltese* herleven, de held van Hugo Pratt. De nieuwe auteurs laten Maltese honderd jaar geleden een avontuur beleven samen met de mysterieuze Russische monnik Raspoetin. ➲ Een andere comeback is die van *Bob Morane*. Het trio Aurélien Ducoudray, Luc Brunschwig (scenario) en Dimitri Armand verwachten hun nieuw verhaal in oktober 2015 te kunnen presenteren. Naast Bob maken ook beste vriend Bill Ballantine en aartsvijand Ming alias De Gele Schaduw hun opwachting. ➲ En in 2015 maakt Paul Cuveliers *Corentin* opnieuw zijn opwachting. Jean van Hamme gaat dit samen met Christophe Simon *(Alex, Lefranc, Sparta)* verzorgen. De basis van het achtste verhaal ligt in een kort verhaal dat Van Hamme in 1973 schreef en in *Kuifje Pocket 11* werd geplaatst: *De drie parels van Sa-Skyia*. ➲ De Toonder Compagnie heeft een wedstrijd uitgeschreven waarin deelnemers de kans krijgen een eigen *Bommel*-verhaal te schrijven. Het scenario moet alle herkenbare elementen bevatten en tegelijkertijd verrassen. Ook let de jury, bestaande uit een afvaardiging van uitgeverij De Bezige Bij, een vertegenwoordiging van de Toonder Compagnie en een nog niet genoemde nazaat uit de familie, op creatief en speels taalgebruik. De prijs voor de winnaar is een bedrag van €500 en een door Toonder gesigneerde prent. In het meest gunstige geval besluit de organisatie tot een boekuitgave.

ADVERTENTIE

1989 25 JAAR 2014 UITGEVERIJ SHERPA

Dragon
BY ANDREAS

NOG NET OP TIJD VOOR DE LANGE WINTERAVONDEN
• Legpuzzel 68 x 48,5 cm, zwart-wit, 1000 stukjes, gelimiteerde oplage van 250 exemplaren wereldwijd € 39,95
• Dragon puzzel + prent, gelimiteerde set van 100 exx. € 75,00

Ben je ook benieuwd naar de nieuwe SHERPA-uitgaven van 2015? Abonneer je dan GRATIS op de Sherpa e-mailnieuwsbrief en maak elk kwartaal kans op een WAARDEBON van € 25,00.
Je profiteert dan bovendien van SPECIALE AANBIEDINGEN exclusief voor nieuwsbrieflezers!!! Stuur een mail naar nieuwsbrief@sherpa.nu
VOLG ONS OP FB.COM/SHERPASTRIPS EN WWW.SHERPA.NU

ADVERTENTIE

Hoera! Het is weer tijd voor de twee leukste cadeautjes van het jaar!

Fokke & Sukke
Het afzien van 2014
Reid, Geleijnse & Van Tol
14.5 x 20 cm, 112 pagina's
Paperback, zwartwit, NUR 360
€ 9,95
ISBN 9789078753711

Fokke & Sukke
Scheurkalender 2015
Reid, Geleijnse & Van Tol
13 x 19 cm, 370 pagina's
Paperback, zwartwit, NUR 014
€ 14,95
ISBN 9789078753001

Uitgeverij Catullus, Soest

FLITSEN

In maart 2015 verschijnen bij uitgeverij Sherpa de delen 2 en 3 van de integrale uitgaven van *Ravian en Laureline*. De extraatjes zijn een kort verhaal *Het radarwerk van Uxgloa* – bij deel 2 – en een achtergronddossier bij deel 3. Van *Jommeke 272: De boemerang van Kirimbir* verschenen vier varianten met steeds andere omslagen. Behalve de reguliere versie van *Jommeke*-tekenaar Philippe Delzenne, zijn er ook versies met een omslag door Carll Cneut, Mark Borgions en Merho. Maximilien le Roy tekende in 2012 de strip *De muur* waarin hij de belevenissen van een jonge Palestijn vertelt die in een vluchtelingenkamp op de Westelijke Jordaanoever verblijft. De toon van de strip is bij de Israëlische autoriteiten in het verkeerde keelgat geschoten. Bij zijn poging een Israëlische stripfestival te bezoeken werd hem in Tel Aviv geen toegang tot het land verleend. Terug het vliegtuig in naar Frankrijk werd hem ook duidelijk gemaakt dat hij de komende tien jaar het land ook niet meer inkomt. Natuurlijk mag een strip over Marco Polo niet ontbreken in de reeks *Explora* over ontdekkingsreizigers. Tekenaar Fabio Bono maakte bekend dat zijn eerste deel van een tweeluik, dat al in het Frans verscheen, nu ook vertaald bij Ballon Media in het Nederlands gaat uitkomen. Uitgeverij Stripstift bracht in haar collectie Nederlandse Stripparels in 2007 al eens een deel uit van *Hermanus*, het tekstloze stripje van Herman van Veen en Crazie Dutch Men, pseudoniem van Jan Bart Dieperink. Strip2000 gaat er volgend voorjaar een nieuw album van uitgeven. Bij de nieuwe uitgeverij Indruk die al deel 6 van de serie *Apostata* van Ken Broeders uitgaf, verschijnen ook nog drie bundelingen van steeds twee verhalen. De bundelingen zijn van een harde kaft voorzien, bevatten extra dossierpagina's en kosten €24,95 per stuk.

ADVERTENTIE

€7,50

HEMELBOEKJE
Kleine Oortjes – deel 1

Dit eerste deel bevat in potlood getekende cartoons uit de periode 1992-1993.
De eerste 50 exemplaren hebben een genummerde luxe prent.

www.demeulder.nl

NIEUWE REEKS
met niet eerder gepubliceerd werk van Jean Dulieu.
Uitsluitend verkrijgbaar op stripbeurzen en boekenmarkten én in onze webwinkel

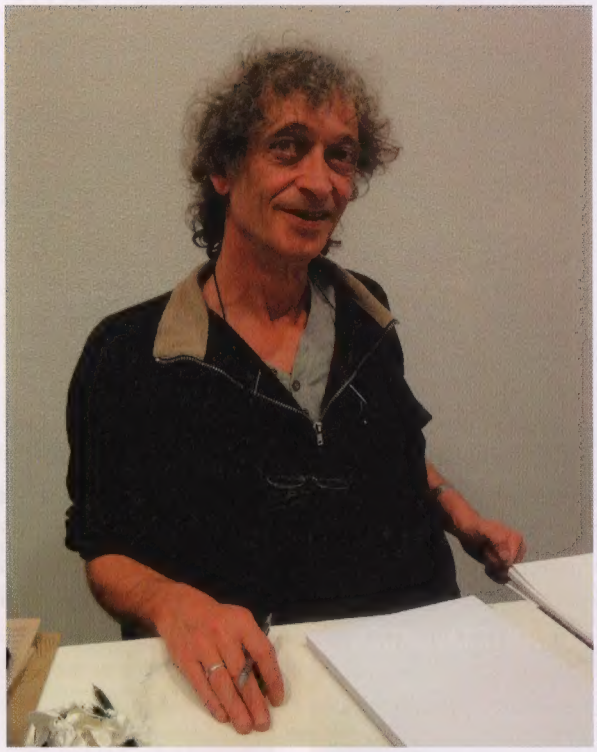

FOTO VERA DE KOK / CC-BY-SA 3.0

Marnix Rueb
1955 - 2014

Afgelopen september mailde ik nog met Marnix Rueb. Dit omdat *Stripschrift* mij had verzocht om als illustratie bij een artikel over strips in daklozenkranten, een gezamenlijke strip te plaatsen die Marnix en ik samen hadden gemaakt. Het ging om een ontmoeting tussen mijn stripheld Erro uit *Straatnieuws Utrecht* en niemand minder dan Haagse Harry uit *Haags Straatnieuws*.

De bewuste strip dateerde uit 2002, vlak na de moord op Pim Fortuyn. Ik was toen amper 17 jaar en voor *Straatnieuws* maakte ik een reeks interviews met bekende striptekenaars. Zo mocht ik ook Marnix Rueb op een zonnige dag in zijn geel geverfde studio in Den Haag ontmoeten. Op van de zenuwen en heel erg onder de indruk om bij zo'n grote tekenaar in zijn studio te zijn 'where the magic happens', stootte ik pardoes mijn glas Spa Rood over de oude *Mad*-edities die hij zo zorgvuldig op zijn tekentafel had bewaard.

Ik schaamde me diep, Marnix moest er alleen maar hartelijk om lachen. Het was een gezellige middag en het werd een leuk interview. Marnix bleek niet alleen de tekenaar van *Haagse Harry*, maar ook van de iconisch landelijk bekende campagneposters van Veilig Verkeer Nederland: 'Wij gaan weer naar school'. Sinds het interview hebben we nog vaak contact gehad. Een running gag vormde het Griekse eiland Rhodos. Ik vond het daar geweldig en hij had niks met al die geiten. Hij had er een tijd als fotograaf vertoefd. Marnix ging liever in Zwitserland op wintersport en hij woonde zelf bij het mooiste strand van heel Europa, zoals hij Kijkduin in volle vreugde beschreef.

Maar toen verscheen uit het niets op 23 oktober rond half 11 's ochtends het akelige bericht dat Marnix Rueb op 59-jarige leeftijd was overleden. Het was snel gegaan. Na een ziekbed van slechts drie weken in het Haagse Westeinde Ziekenhuis werd de rotziekte die juist zo onlosmakelijk met Haagse Harry was verbonden zijn tekenaar fataal. Een maand ervoor had Marnix Nijntje nog 'naah de dùinûh ennut stgand' met haar 'emmâh' laten gaan met zijn vertaling van Dick Bruna's *Nijntje aan zee* 'innut Haags' en hij had weer 'zin' in een nieuw album van *Haagse Harry*.

De totaal onverwachte dood van de nog relatief jonge Rueb bracht heel wat teweeg. Social media explodeerden met reacties. De Haagse burgervader Jozias van Aartsen stond stil bij het overlijden. Zichtbaar aangeslagen maakten Ado-supporters stante pede een metersgroot spandoek met een portret van Marnix en Harry. En het bleef niet bij Den Haag. *NOS Journaal, De Wereld Draait Door, Studio Sport* en *PowNews* besteedden aandacht aan het overlijden van de man die zoveel had betekend voor de ontwikkeling en emancipatie van het Haags.

In het stampvolle Haagse poppodium 'Het Paard van Troje' volgde een week later een afscheidsbijeenkomst, waar Marnix Rueb met heel veel liefde, respect, ongelofelijke humor en practical jokes op ongekende wijze werd herdacht. Onder luid applaus werd Marnix 'de beste striptekenaar van Nederland' genoemd.

Over de betekenis van Marnix Rueb voor het Haags en Den Haag is al veel gesproken en geschreven. Over zijn uniciteit als stripmaker minder. In 1991 werd *Haagse Harry* geboren, een strip volledig in plat Haags geschreven. Het eerste album *Kap Nâh* werd een groot succes en met 140.000 verkochte exemplaren werd de grofgebekte Harry een cultheld van de jaren 1990. Er volgden nog viertal albums en een reeks zijdelingse uitgaven in hoge oplages. In een oude uitzending op TV West noemde Rueb zichzelf volmondig striptekenaar en zijn doel was om nog meer stripboeken te verkopen. Niet alleen de verkoopcijfers van *Haagse Harry* waren astronomisch. Ook de manier waarop, maakte Rueb tot een pionier. Hij gaf zijn strips volledig zelf uit en regelde daarbij alles, niks besteedde hij uit. Volgens Rueb gold maar één ding: 'als je het goed wilt doen, moet je het zelf doen'. Misschien ruikt u Marnix' Van Nelle-shag wel in uw *Haagse Harry*-album. Alle boeken stonden namelijk in ladingen dozen opgesteld in de gang naast zijn tekenruimte.

Door de lamellen van zijn tekenstudio zag Marnix Rueb Den Haag zoals hij het zo raak tekende. Als een lichtbak kon hij alle figuren als het ware overtrekken door zijn ramen. Zijn tekentafel lag vol met as en asbakken her en der voor de vele sigaretten die hij rookte. De rook gaf een magisch effect terwijl hij creëerde. Als een vakman ging hij te werk. Per strip gingen er zes 'Albert Pen Perry One Gross Ex-Fine Green (no. 335)'-kroontjespennen doorheen. Een pen uit de jaren 1950 waarvan hij de voorraad bij een antiekwinkel had gekocht. Marnix zwoer bij de levendige, rafelige lijnen die hij daarmee kreeg. Met veel oog voor detail, uitgekiend kleurgebruik en zelfs volwaardige achtergronden maakte hij zijn opdrachten. Zijn tekenstijl was explosief en energiek. Het neigde naar het talent van André Franquin. Achteraf had hij Haagse Harry wat slanker willen maken, zodat hij hem meer kon laten bewegen.

Van jongs af aan wilde Rueb tekenaar worden, maar raakte wel wat gedesillusioneerd toen hij Morris sprak bij een signeersessie in de Bijenkorf. Deze vertelde hem dat hij al 30 jaar iedere dag achter zijn tekentafel ging zitten om Lucky Luke te tekenen. Marnix had wel wat weg van deze magere 'lonesome cowboy'. Wel met sigaret, en niet met een zielig schamel strootje in zijn mond. Marnix' grote voorbeeld was echter *Mad*-tekenaar Jack Davis, die ook veel scherpe grappen op de achtergrond maakte. Marnix was echter zo'n groot humorist dat de dichtheid van het aantal grappen en spitse verwijzingen per plaatje ongeëvenaard is. Een strook-tekenaar zou er een maand mee vooruit kunnen.

De humor en Haagse Harry in het bijzonder waren misschien een schild voor Marnix. Hij oogde ondanks zijn altijd vriendelijke gezicht dan misschien wat rebels met zijn zwarte krullen, oorring, T-shirt, nonchalante ruitjesblouse en sneakers. Marnix was een hele nette jongen. Opgegroeid in het chique Benoordenhout in een juristenfamilie. Zijn vader was kinderrechter, zijn moeder overleed toen Marnix amper zes jaar oud was. Humor was zijn wapen om zich als een bescheiden, gereserveerde jongen staande te houden. En dan sprak hij ook nog eens keurig ABN. Hoe kon hij dan Harry maken? 'Disney had ook geen snavel en Marten Toonder zat toch ook niet in zijn blote reet te tekenen?!', zei Marnix altijd. Zijn humor was typisch Haags. Zwartgallig, meedogenloos en meedogend. Marnix hield van grove humor en gaf een wijze les mee: 'van elke persoon die je kwaad maakt, maak je er twintig blij.' De staande ovatie op de tribunes van het Ado-stadion, de reacties op internet en de massale opkomst bij zijn afscheid zeggen genoeg. Niet alleen het werk van Rueb werd gewaardeerd door alle lagen van de samenleving. Marnix Rueb zelf ook: een warm mens, altijd hartelijk, lief en betrokken, die ons veel heeft gegeven. Hij wilde niet aan de verkeerde kant van het gras liggen. Op 29 oktober is Marnix Rueb gecremeerd. Hij kon niet stoppen met roken.

Een standbeeld van Harry en zijn maker zou Den Haag niet misstaan.

Ruben Libgott

FOKKE & SUKKE
HEBBEN GAUW ALLE BORDJES AANGEPAST

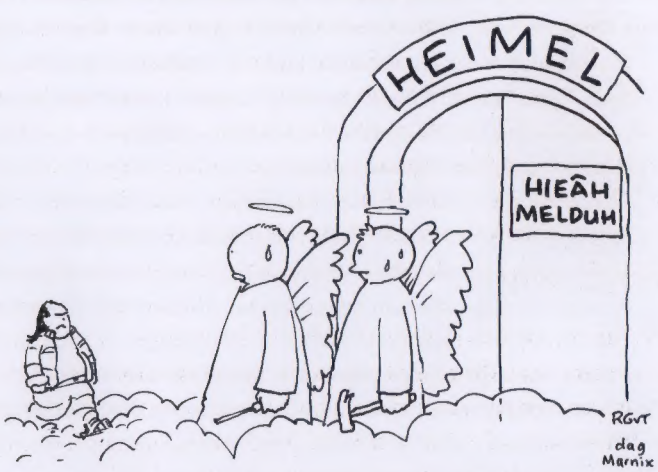

In de stripwereld was Marnix Rueb niet erg op de voorgrond aanwezig. Hij bezocht wel eens stripbeurzen en hield contact met zijn collega's via bij voorbeeld het stripmakersforum op het internet. Jean-Marc van Tol sprak hem af en toe en maakte dit Fokke & Sukke-eerbetoon voor *NRC Handelsblad* van 24 oktober.

→ FLITSEN

➲ Dat bundelen van oude strips populair is, is in de winkels al goed waar te nemen. Zo verscheen in december bij uitgeverij Standaard een eerste gebundelde versie van *Nero*, Marc Sleens paradepaardje met verhalen van medio jaren 1960. Er worden per boek vier verhalen gepresenteerd, inclusief dossier. Standaard is overigens onder de naam *Premières* ook begonnen aan een negendelige reeks met steeds het debuut van bijfiguren uit de serie. ➲ *Axa*, de stripheldin van Donne Avenell en Enrique Romero, waarvan tussen 1983 en 1987 al zeven delen verschenen bij uitgeverij Panda, gaat opnieuw het stripdaglicht zien. In de collectie *Graphic Novel Collection* bij uitgeverij Dark Dragon Books gaat de 256 pagina's dikke pil *Axa: Het ontstaan* verschijnen. ➲ De Amerikaanse uitgever Drawn & Quarterly brengt in 2015 van de Japanse tekenaar Shigeru Mizuki een biografie uit over Hitler en een reeks van zes verhalen over het leven in Tokio in de jaren na de Tweede Wereldoorlog. ➲ Er staan nieuwe mangafilms (anime) op de rol: in het voorjaar verschijnt ter ere van de 15e verjaardag een nieuwe animatiefilm van *Digimon*, Warner Bros is bezig met *Akira*, de klassieker onder de manga/anime en er komt een nieuwe film van *Dragon Ball Z*. Voor 2015 staat ook een tweede versie van *Kill Bill* onder de naam *The Whole Bloody Affair* op de planning. ➲ De zware aardbeving en de daaropvolgende kernramp door de tsunami in Tokio was de aanleiding voor een documentaire-achtig stripverhaal door Kazuto Tatsuta. De striptekenaar toont unieke beelden in stripvorm van het rampgebied zelf. Uniek, omdat het gebied zelf nog steeds volkomen is afgesloten. Hopelijk volgt er een vertaling. ➲ *Spirou* vierde op 10 december zijn 4000e nummer met een dubbeldikke uitgave. 'Un numéro historique', zoals de redactie het zelf zegt. Eeuwig zonde, dat dit stripblad niet in het Nederlands verschijnt. ➲ Bij Casterman is een nieuw boek van François Schuiten en Benoît Peeters verschenen: *Parijs zien...* Geen *Duistere Steden*-verhaal, maar het eerste deel van een sciencefictiontweeluik over de Lichtstad. Tevens is verschenen: *Schuiten in beelden – Van Duistere Steden naar de Lichtstad*. Een eerbetoon aan Parijs met een selectie van bestaande en nog niet eerder verschenen illustraties. De uitgave is meteen ook de catalogus van de expo *Revoir Paris*, die nog tot maart 2015 loopt in het Parijse Cité de l'architecture et du patrimoine. ➲ In het nieuwe album *De dode brievenbus* van *De Kiekeboes* duikt Maggie De Block, minister van Volksgezondheid, op als Mia Maer, codenaam 'Dubbel M', het hoofd van de Belgische Staatsveiligheid. ➲ In het Nederlands Stripmuseum in Groningen kun je tot en met 1 maart naar een tentoonstelling over 'stripselfies'. Nederlandse tekenaars maakten speciaal voor deze gelegenheid een tekening waarop te zien is hoe hun personages zichzelf op ludieke wijze fotografeerden. Zelfs stripfiguren uit de tijd vóór de mobiele telefoon hebben selfies gemaakt. We zien Heer Bommel en Tom Poes, Storm, Roodhaar, Agent 327, Sigmund, Elsje, Baron van Tast en vele anderen. Een tussendoortje, zullen we deze expo maar noemen. ➲ Hou je van Lego èn van superhelden? Onderstreep dan 11 februari 2015 in je agenda. Dan brengt Warner Bros de animatiefilm *Lego: DC Super Heroes: Justice League vs. Bizarro League* uit op dvd. Het wereldberoemde Lego-speelgoed samengebracht met de helden van het DC Universum. ➲ Hou je meer van Scooby Doo, let dan 16 februari 2015 op. Dan brengt Warner Bros de nieuwe animatie *Scooby-Doo! Moon Monster Madness* direct uit op dvd. ➲ Cartoon Movement maakt ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van Cordaid een online strip over de hulporganisatie. Op de website *www.cartoonmovement.com* verschijnt steeds een nieuw hoofdstuk, geschreven door Tjeerd Royaards en getekend door Tom Humberstone. Cartoon Movement is een online gemeenschhap van politiek geëngageerde tekenaars. ➲ In het Cartoonmuseum Basel loopt tot en met 22 februari 2015 een overzichtstentoonstelling van Joost Swarte. ➲ Cartoon Network Studios zendt een nieuwe tekenfilmserie uit over een opgewekte, wat vreemde jongen die allerlei dagelijkse avonturenn beleeft: *Clarence*. ➲ Autofabrikant Porsche verraste met een speciale *Rik Ringers*-uitgave van *Spoken in de nacht*, naar aanleiding van het vijftigjarig bestaan van 911 Targa. Het gebonden album van Porsche-rijder Rik Ringers verscheen in een gelimiteerde oplage van 1991 exemplaren met een dossier. Bij elk album hoort een tekening, waarbij Rik Ringers tussen de eerste èn de meest recente 911 Targa staat. De tekening is van de hand van Olivier Wozniak, de nieuwe tekenaar van *Rik Ringers*. De speciale uitgave was binnen enkele weken op, maar is vreemdgenoeg herdrukt.

ADVERTENTIE

StripKlassiekers
uit de Toonder Studio's

Panda

Integrale uitgave in 44 luxe banden
Alle 199 verhalen, die tussen 1946 en 1993 in de dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen:
de delen 1 t/m 33 bundelen de ondertekst-verhalen;
de delen 34 t/m 44 de verhalen met de ballonteksten.
Deel 1, 34 en 35 zijn verschenen. Prijs per deel € 56.

Koning Hollewijn

Alle verhalen van koning Hollewijn in 19 luxe banden
Een hoogtepunt in het oeuvre van Marten Toonder!
Alle 73 verhalen die tussen 1954 en 1971 in dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen.
Deel 1 is verschenen. Prijs per deel € 56.

Tom Poes

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen uit de weekbladen Donald Duck, Revue, Metro en Ons Vrije Nederland.
Nu zijn ook de zeldzame verhalen die vlak na de Tweede Wereldoorlog zijn uitgebracht gebundeld.
Reeds 26 delen verschenen. Prijs per deel € 60.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
Telefoon: 070 3615393, E-mail: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

→ STARS & STRIPS

Mijlpaal voor Spawn.

→ VERSE START

Het begin van 2015 staat voor veel uitgeverijen in het teken van nieuwe series en nieuwe projecten. Marvel Comics steelt geheel volgens de verwachting de show, want zij kunnen uitgebreid pronken met de onlangs binnengehaalde licentie voor *Star Wars*. Met ingang van januari nemen ze het stokje over van Dark Horse Comics.

Meteen in januari klinkt het startschot voor de nieuwe maandelijkse serie die eenvoudigweg *Star Wars* gaat heten. Schrijver Jason Aaron *(Thor)* en tekenaar John Cassaday *(Uncanny Avengers)* ontfermen zich over de titel die zich vlak na de vernietiging van de Death Star afspeelt en deel uitmaakt van de continuïteit uit de films. Een maand later, in februari, volgen de eerste twee nummers van *Star Wars: Darth Vader*, door Kieron Gillen *(Uncanny X-Men)* en Salvador Larroca *(Invincible Iron Man)*. In deze reeks wordt de verhitte strijd tussen het keizerrijk en de rebellen eens van de andere kant bekeken. Uiteraard verschijnen later in 2015 meer nieuwe series.

Dark Horse moet het in het nieuwe jaar dus zonder *Star Wars* stellen. Wel wordt half januari de crossover *Conan/Red Sonja* gelanceerd, een vierdelige miniserie door Gail Simone *(Batgirl)* en Jim Zub *(Skullkickers)*. In februari is het de beurt aan de miniserie *The Goon: Once Upon a Hard Time*, natuurlijk door bedenker Eric Powell, gevolgd door nieuw werk van grote namen als Richard Corben *(Heavy Metal)* en Rafael Albuquerque *(American Vampire)*. Corben komt met het vijfdelige horrorverhaal *Rat God*, Albuquerque met zijn tijdreisthriller *Ei8ht*.

Image Comics luidt het jaar feestelijk in met de aftrap voor *Casanova: Acedia*, een nieuwe reeks van schrijver Matt Fraction *(Sex Crimes)* en tekenaars Fábio Moon en Gabriel Bá. De titel volgt het patroon van de eerdere miniseries, die allemaal het Latijnse

OLAV BEEMER

Nieuwe reeks *Star Wars*.

Conan/Red Sonja bij Dark Horse.

woord voor een van de zeven zonden meekregen. Losse deeltjes kosten $3.99.

→ VERSE HERSTART

Image Comics heeft nog meer reden tot feest. In januari is *Spawn* namelijk als eerste serie van de uitgeverij toe aan het 250e nummer. Bedenker Todd McFarlane, die deze laatste vier jaar is bijgestaan door tekenaar Szymon Kudranski, pakt groots uit met een driedubbeldikke uitgave waarin een einde komt aan het verhaal over hoofdpersoon Jim Downing én waarin de oorspronkelijke Spawn Al Simmons terugkeert. *Spawn 250* kost $5.99 en heeft meerdere variantcovers, door onder anderen Greg Capullo *(Batman)* en Sean Murphy *(The Wake)*.

Een maand later wordt deze terugkeer van Al Simmons luister bijgezet door *Spawn: Resurrection*, een special van schrijver Brian Wood *(DMZ)* en tekenaar Jonboy. Dat lijkt misschien op een ordinair commerciële herstart, maar McFarlane heeft aangekondigd dat hier geen sprake van is. Hoewel de reeks inhoudelijk dus wel een soort herstart krijgt, pikt *Spawn* in maart namelijk de draad van de oude, oorspronkelijke nummering weer op.

Ook Dynamite Entertainment haalt de slingers uit de kast, want bij die uitgeverij wordt het honderdjarig bestaan van King Features Syndicate gevierd met een vijftal miniseries over klassieke striphelden. Het gaat om een revival van *Flash Gordon* (door Ben Acker, Ben Blacker en Lee Ferguson), *Mandrake the Magician* (Roger Langridge en Jeremy Treece), *Prince Valiant* (Nate Cosby en Ron Salas), *The Phantom* (Brian Clevinger en Brent Schoonover) en *Jungle Jim* (Paul Tobin en Sandy Jarrell). In mei volgt een grootschalige crossover tussen de helden.

De ultieme herstart is echter weggelegd voor *Lady Death: Apocalypse*.

100 jaar King Features Syndicate.

Deze laatste miniserie voordat maker Brian Pulido weer de volledige beschikking over zijn creatie uit de jaren 1990 krijgt is namelijk het gevolg van een succesvolle campagne op Kickstarter en wordt uitgegeven door Boundless, een imprint van Avatar Press. Later dit jaar komt Pulido met zijn eigen herstart bij de nieuwe uitgeverij Coffin Comics.

olav.beemer@stripschrift.nl

■ **SPINNEN** Marvel vindt het tijd voor vrouwelijke versies van Spider-Man. In februari verschijnt *Silk* (door Robbie Thompson en Stacey Lee) en in diezelfde maand debuteert *Spider-Gwen* (Jason Latour en Robbie Rodriguez), over de Gwen Stacy uit een alternatieve wereld waarin niet Peter Parker maar zij door een spin werd gebeten.

■ **TERUG** Uitgeverij IDW komt in januari met de nieuwe serie *Millennium*, door Joe Harris en Colin Lorimer. Zoals de titel doet vermoeden is dit een vervolg op de gelijknamige televisieserie van eind jaren negentig en het verhaal vloeit voort uit het eveneens door IDW uitgegeven *The X-Files: Season 10*.

■ **UITBREIDING** Na een rustige periode komt Valiant Entertainment weer met een aantal nieuwe titels. In januari gaat *Ivar, Timewalker* van start, in februari volgen *Imperium* en *Divinity* en in maart maakt *Ninjak* zijn opwachting. Een gebalanceerde uitbreiding, dus, in plaats van de explosieve groei die het oude Valiant de das omdeed.

■ **WONDER** Het mag vandaag de dag een wonder heten als makers langer dan een jaar voor dezelfde serie werken. Brian Azzarello *(100 Bullets)* deed daar een schepje bovenop en nam onlangs pas na drie jaar afscheid als schrijver van *Wonder Woman* bij DC. Meredith en David Finch nemen zijn plek over.

FOTO MICHEL VAN MERRIËNBOER

André Juillard heeft niet het eeuwige leven

MICHEL VAN MERRIËNBOER
VERTALING STEPHANIE BUIJS & SOPHIE VELASCO

André Juillard (9 juni 1948, Parijs) zit veertig jaar in het vak vanaf zijn debuut in 1974 voor het blad *Formule 1*. In Nederland is er de laatste paar jaren weer het nodige werk van hem verschenen, zoals *De lange reis van Lena/Lena en de drie vrouwen*, *Mezek* en *Het dagboek/Na de regen*. Dit jaar verraste hij met de terugkeer van *De zeven levens van de Sperwer*. En er is weer een nieuwe *Blake en Mortimer* uit, op scenario van Yves Sente: *De staf van Plutarchus*. De 66-jarige Juillard wil zeker nog tien jaar, en als zijn gezondheid het toelaat, vijftien jaar doorgaan.

In 1984 had Stripschrift *(nummer 187) voor het laatst een interview met André Juillard, die op dat moment doorbrak met* Arno *en* De zeven levens van de Sperwer. *Juillard beweegt zich graag in de luwte en houdt niet zo van signeersessies en interviews; toch maakt hij er op het festival in Perros-Guirec tijd voor vrij. Dit festival ligt vlakbij zijn buitenhuis. Bovendien zijn er op dit festival veel collega-vrienden. Hij is opa geworden en doet het tegenwoordig wat rustiger aan.*

LES AVENTURES DE BLAKE ET MORTIMER d'après les personnages d'EDGAR P. JACOBS
YVES SENTE • ANDRÉ JUILLARD
LE BÂTON DE PLUTARQUE

ONDER - **Een oblong-uitgave van *De staf van Plutarchus* (alleen in het Frans verschenen).**

Zodra hij het oude interview van Stripschrift *onder ogen krijgt en in de tijd terugkeert, krijgt hij een glinstering in zijn ogen. In zijn jonge jaren was hij net als zijn collega's Christian Rossi en Jean Giraud te vinden in het atelier van Jijé.*

Assistent

Jijé was nogal belangrijk in het begin van je carrière. Hoe ben je eigenlijk met hem in contact gekomen?

André Juillard: Ik heb eind jaren 1960 leren tekenen op de opleiding voor beeldende kunsten in Parijs. Jean-Claude Mézières van *Ravian* was één van mijn docenten. Hij was bevriend met Jijé en dacht dat het voor mij leerzaam zou zijn om hem te assisteren.

Jijé bleek een sympathieke man. Ik kon eerst een paar maanden voor hem werken; uiteindelijk werd dat een jaar. Hij heeft me het vak striptekenen bijgebracht. Zo leerde hij mij dat een strip geen aaneenschakeling van illustraties is, maar dat ieder plaatje een mise-en-scène is. De opbouw daarvan is belangrijker dan het maken van hele mooie tekeningen.

Bij Jijé kreeg ik het vertrouwen dat een bestaan als striptekenaar mogelijk was.

DE AVONTUREN VAN BLAKE EN MORTIMER Naar de personages van EDGAR P. JACOBS
YVES SENTE • ANDRÉ JUILLARD
DE STAF VAN PLUTARCHUS
BLAKE EN MORTIMER

Hoe vaak was je op zijn atelier?
Ik ging één keer per week naar hem toe en dan liet hij me werken. Soms tekende hij wat voor mij met potlood of ik tekende met potlood, en daarna ging ik over op inkt. Of ik bracht tekeningen mee die hij dan beoordeelde. Hij wilde me zelfs officieel als assistent aannemen om mee te helpen aan een stripbewerking van een western. Het ging, meen ik, om *My Name is Nobody* met Terence Hill en Henry Fonda. Maar dat plan is nooit van de grond gekomen. Daarna vond ik werk bij uitgeverij Fleurus. Daar werkte ik in eerste instantie alleen en door alle drukte heb ik hem niet meer opgezocht. Een tijdje daarna is Jijé overleden.

Had je ook contact met zijn andere leerlingen?
Giraud heb ik daar in die tijd ook leren kennen. Hij was namelijk één van Jijé's jeugdvrienden. Giraud heb ik trouwens later een keer opgezocht en mijn tekeningen laten zien. Hij keurde ze goed en moedigde me aan. Maar daar bleef het ook bij. Hij ontbeerde de pedagogische kwaliteiten van Jijé en ging helemaal op in zijn eigen werk. Verder kwam Christian Rossi in die tijd veel langs en leerde ik Regis Loisel kennen. Nog steeds ben ik bevriend met Jean-Claude Denis en Martin Veyron. Zij zaten met mij op de kunstacademie.

Blake en Mortimer

Begin december verscheen *Blake en Mortimer 23: De staf van Plutarchus*. Dat is alweer je zesde album. Je hebt ooit eens geweigerd om tekenaar van de serie te worden. Waarom eigenlijk?
Dat was zelfs nog voor de dood van Edgar P. Jacobs. Het ging om het tweede deel van *De 3 formules van professor Sato*. Hij had geen zin om het te tekenen.
De uitgeverij benaderde daarop allerlei andere tekenaars. Uiteindelijk is Bob de Moor het gaan doen. Ik heb het geweigerd omdat ik niet zeker wist of ik wel genoeg tijd had, maar vooral omdat ik het verhaal niet waardeerde. Het had sciencefictiontrekjes en ik vond dat niet passen bij de strip die voor mijn gevoel echt bij de naoorlogse jaren hoort. Ik heb ooit ook eens een scenario van Giraud afgeslagen. Dat was het tweede deel van *Arzach*. De omgeving van Moebius, om het zo te noemen, kwam me uiterst vreemd voor en ik kwam maar niet in het verhaal.

Waarom besloot je eind jaren 1990 om alsnog met scenarist Yves Sente aan *Het Voronov-complot* van *Blake en Mortimer* te werken?
Ik werd benaderd door Claude le Gallo van de stichting E.P. Jacobs, door Jacobs zelf nog opgericht, die mij het scenario van Yves Sente voorlegde. Ik wist dat hij ook al Michel Blanc-Dumont en nog een paar anderen had benaderd. We kwamen toen wèl tot een akkoord. Dat

LINKS - In het 23e avontuur schiet een nog jonge Blake MI6, de Britse geheime dienst te hulp. De Tweede Wereldoorlog loopt op zijn einde, maar een Derde Wereldoorlog dreigt. Op de geheime basis van MI6 komt Blake zijn jeugdvriend Mortimer tegen en samen raken ze verwikkeld in een spionagezaak. Een zekere kolonel Olrik duikt ook op.

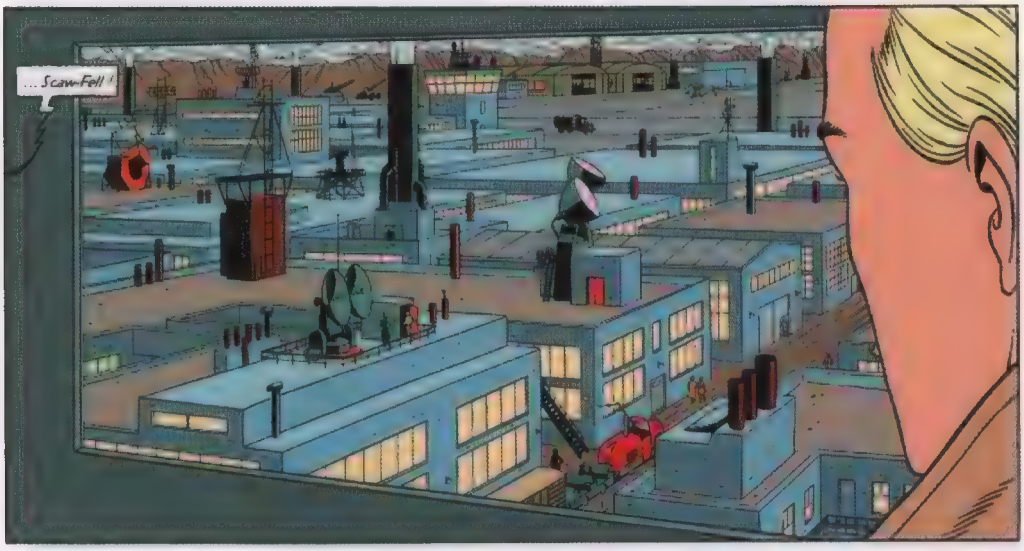

BOVEN - Francis Blake bezoekt Bletchley Park, een landhuis in Bletchley in Zuid-Engeland, waar in de Tweede Wereldoorlog codebrekers zoals Alan Turing van de Britse inlichtingendienst onder andere de Duitse codeermachine Enigma wisten te breken.

was om een aantal redenen. Ted Benoit had *Blake en Mortimer* al eerder overgenomen en hij bewees dat je *Blake en Mortimer* voort kon zetten zonder je eigen stijl helemaal op te geven. Verder was het financieel niet oninteressant en bovendien beviel het scenario van Sente mij heel goed, want dat speelde zich af in de jaren 1950. *Het Voronov-complot* is een spionageverhaal, dat zich achter het IJzeren Gordijn afspeelt. Olrik heeft een hele interessante rol en er waren ook andere personages gecreëerd, zoals doctor Voronov, die best nog eens in een vervolgverhaal zou kunnen opduiken.

Hoe verliep het contact met Yves Sente?

In het begin was het niet duidelijk dat hij het scenario geschreven had, want hij had het anoniem aan uitgeverij Dargaud opgestuurd. Ik wist ook niet dat hij uitgeefdirecteur bij Lombard was en dat hij veel moeite had gedaan om de uitgeverij uit het slop te halen.

Ik heb Yves pas ontmoet nadat ik had ingestemd om het verhaal te tekenen. We bleken gelukkig op één lijn te zitten: voor ons was *Blake en Mortimer* een strip uit onze jeugd met een cultstatus. Wij wilden geen afbreuk doen aan de stijl van Jacobs en niet voortborduren op de albums die er al waren, zoals *Het gele teken* en *Het mysterie van de Grote Piramide*. Onze ambitie was om de serie uit te bouwen, nieuwe thema's aanboren en nieuwe personages scheppen, zoals doctor Voronov en Anastasia in *Het Voronov-complot*.

Yves en ik zoeken naar bepaalde aspecten en details die in de albums van Jacobs niet echt uitgewerkt zijn en die zich lenen om in een nieuw avontuur verder uitgewerkt te worden. Voor het nieuwe album *De staf van Plutarchus* sluiten we bij voorbeeld aan bij *Het geheim van de Zwaardvis* en presenteren we een avontuur dat zich tijdens de Tweede Wereldoorlog afspeelt. We gebruiken ook allerlei historische locaties, zoals de Cabinet War Room van Winston Churchill en de geheime code-afdeling in Bletchley Park. En een zekere kolonel Olrik duikt op!

Het lot

Je staat bekend als iemand met een voorliefde voor historische strips. Toch maak je ook eigentijdse strips, zoals medio jaren 1990 met *Het dagboek* en *Na de regen*. Hoe zit dat nou precies?

Ik had toen na *De zeven levens van de Sperwer* zin om iets anders te doen. Een strip maken die zich in het heden afspeelt, bij voorbeeld. Daarom heb ik op eigen scenario *Het dagboek* gemaakt, over een vrouw in Parijs die in een driehoeksverhouding belandt. Die strip had succes en ik heb daarop een vervolg gemaakt met *Na de regen*. Wederom een dramatisch liefdesverhaal, maar dan meer in een thrillervorm gegoten.

Ik merkte wel dat ik het maken van historische strips toch het allerleukst vind, met name het tekenen van mensen, spullen en objecten uit vervlogen tijden. Denk aan klederdracht, architectuur, paarden in plaats van auto's en dergelijke. Dus uiteindelijk ben ik weer verder gegaan met het tekenen van *Wuivende Veder*. En eigenlijk geldt *Blake en Mortimer* voor mij ook als een historische strip.

ONDER - Diverse schetsen voor het omslag van *De staf van Plutarchus*.

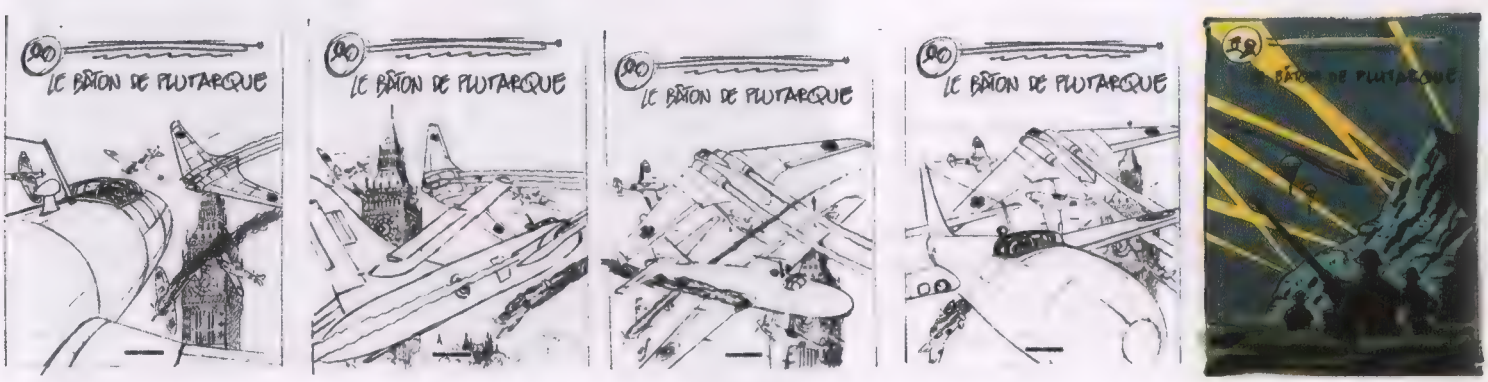

Het verleden laat mij niet los. Twaalf jaar na het slot van de cyclus *Wuivende Veder* ben ik met scenarist Patrick Cothias teruggekeerd naar *De zeven levens van de Sperwer* en zijn wij een nieuwe cyclus begonnen over het dramatische leven van Ariane de Troïl in de 17e eeuw. Daar heb ik erg veel zin in. Ik ben gehecht geraakt aan de personages uit deze tijd. Het is erg leuk om weer nieuwe verhalen over ze te maken.

Waar vond je de inspiratie voor *Het dagboek*?
Ik koos Parijs als setting omdat ik vlak daarvoor illustratief werk had gemaakt over de Parijse metro. Ik had ook nog een ander beeld in mijn hoofd zitten: een schilderij van Edward Hopper, een Amerikaanse schilder met een realistische, maar suggestieve schilderstijl. Op dat schilderij staat een vrouw in een hotelkamer die een brief leest. Ik weet niet waarom, maar dat beeld prikkelde mijn fantasie. Daarmee had ik dus twee stukjes van een grote puzzel die ik daarna ben gaan uitwerken.

Daarna werkte je aan *Lena*, op scenario van Pierre Christin, een strip over spionage, terrorisme en wraak. Wederom een strip met een vrouwelijke hoofdrol. Een bewuste keuze?
Nee, meer toeval. Al spraken zijn ideeën mij wel aan. Pierre stelde voor om samen het verhaal van Lena uit te werken. Hij voert vrouwelijke personages ten tonele die op de proef gesteld worden door het lot, net zoals in *De zeven levens van de Sperwer*. Dat vind ik interessant.

Je hebt met Yann in 2011 de strip *Mezek* gemaakt, een complex liefdesverhaal dat zich afspeelt tegen de achtergrond van de Arabisch-Israëlische oorlog in 1948.

Bejaarde Blake en Mortimer sluiten piramide-avontuur af

Zestien jaar na de Franse uitgave L'aventure immobile *verscheen dan eindelijk bij uitgeverij Blake & Mortimer de Nederlandse vertaling:* Het gedroomde avontuur *(ISBN 978-90-6737-078-3, hk met linnen rug, 48 pagina's, €15,95). In dit boek is een briefwisseling te lezen tussen de in Londen woonachtige Francis Blake en Philip Mortimer, die zich heeft teruggetrokken in een huisje op het (Schotse?) platteland. Tussen de brieven, die als een soort facsimile zijn gedrukt, staat een twintigtal afbeeldingen van het inmiddels fors ouder geworden illustere duo. Zij schrijven elkaar onder meer naar aanleiding van een uitnodiging van hun oude herenclub, de Saint James Temple. Bij die club is voor Blake en Mortimer tevens een brief gearriveerd, afkomstig van één van de hoofdrolspelers in het avontuur* Het mysterie van de Grote Piramide, *sjeik Abdel Razek. De sjeik voelt zijn einde naderen en heft de geheugenbegoocheling op die hij als 'Laatste hoeder van het Geheim' eerder had opgelegd aan Mortimer en Blake in de kamer van Horus binnen de grote piramide. Uit de briefwisseling blijkt dat zowel Blake als Mortimer zeer realistische dromen hebben waarin zij terugkeren naar de piramide en eindelijk achter het geheim komen, maar zoals Francis schrijft in de brief die het boek afsluit: 'Wij zijn bevrijd van het verbod dat ons geheugen op slot hield. Maar wie zal ons geloven?'*
Het gedroomde avontuur *is getekend door André Juillard, de teksten zijn van Didier Convard. Juillard maakte al eens in 1984 voor een speciaal Edgar P. Jacobs-hommagenummer van* Kuifje *een kort verhaal van* Blake en Mortimer *waarin de hoofdfiguren al wat ouder zijn en terugkeren naar Egypte. In 1998 werkten Juillard en Convard samen voor* Le dernier chapitre, *een serie waarin wordt gefantaseerd over het leven van onder meer Johan en Pirrewiet, Roodbaard en Tanguy en Laverdure nadat zij hun 'officiële' stripcarrière hebben beëindigd (voor een aflevering over Kuifje stak rechtenhouder Moulinsart een stokje). DR*

LINKS - *Het gedroomde avontuur* is een geïllustreerde briefwisseling tussen Francis Blake en Philip Mortimer op leeftijd.

ONDER - Juillards eerbetoon aan Franquins *Robbedoes*.

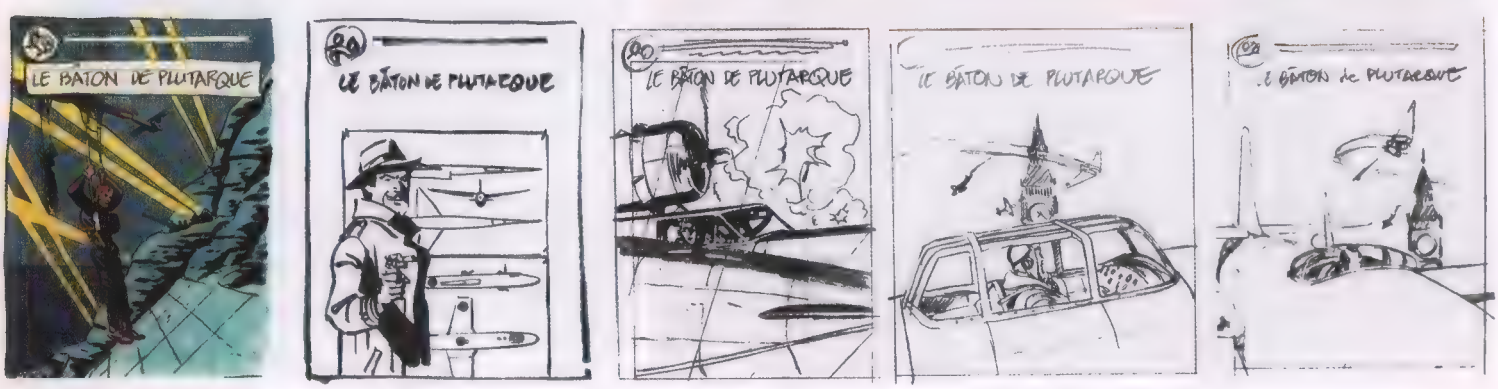

RECHTS - ***Mezek*, de strip van Juillard en Yann die zich afspeelt tijdens de Arabisch-Israëlische oorlog in 1948.**

ONDER - **Schets van Louise voor *Het dagboek*.**

RECHTSONDER - **Twaalf jaar na het slot van de zich in Canada afspelende cyclus *Wuivende Veder* start een nieuwe cyclus over het dramatische leven van Ariane de Troïl in de 17e eeuw.**

ERNAAST - ***Wuivende Veder* werd de nieuwe naam voor *De zeven levens van de Sperwer* omdat Juillard met de strip overstapte van uitgeverij Glénat naar Dargaud.**

Gaan we nog meer van dit soort one-shots zien?
Jazeker, al heb ik niet het eeuwige leven. Ik zou misschien nog zo'n tien, wellicht vijftien jaar door kunnen werken aan *Blake en Mortimer*. Ik heb weinig zin om dan tussendoor nog aan een nieuwe serie vastgeketend te zitten, omdat ik niet weet hoeveel tijd ik daarvoor nog heb. Daarom ga ik de dingen na een nieuwe *De zeven levens van de Sperwer* anders aanpakken. Ik wil weer zelf een scenario schrijven, al sluit ik samenwerking met andere scenaristen, zoals Yann, niet uit. Waarschijnlijk wordt mijn eigen verhaal een one-shot dat zich in de 18e eeuw afspeelt, omdat ik dol ben op de kostuums, de paleizen en al die andere dingen uit die tijd vóór de Revolutie. Maar het kan ook de Spaanse burgeroorlog worden.

Teamsport

Hoe komt het dat het verschil in tekenstijl bij de historische strip *Alwin* zo groot is?
Rond 1978 begon ik aan *Alwin*; het was ook het eerste album wat van mij uitkwam. Ik stond nog onder invloed van Jijé, dus ik werkte nog veel met penseel. Dat is een lastige techniek om goed te beheersen. Langzamerhand ben ik met een kroontjespen gaan tekenen. Voor het vierde en laatste album van *Alwin* lag er een verhaal van slechts dertig bladzijden. Om een album te kunnen vullen moest er nog een kort verhaal van vijftien bladzijden bij komen. Zodoende heb ik nog een korte strip gemaakt in de stijl van *De zeven levens van de Sperwer*. Die strip verscheen in *Eppo* in 1982. Ik heb dat in een periode gemaakt waarin mijn stijl zich erg aan het ontwikkelen was.

Hoe waarheidsgetrouw ga je te werk bij realistische strips?
Zoveel mogelijk. De lezer heeft namelijk altijd wel een referentiekader. Of hij er nu films over heeft gezien, of schilderijen uit zo'n periode. Voordat ik bij voorbeeld *Mezek* tekende, wist ik helemaal niets over vliegtuigen. Ik had ze vrijwel nog nooit getekend. Ja, ééntje voor *Blake en Mortimer*, een DC7 geloof ik. Of een watervliegtuig. Maar dan nog, ik moet heel nauwkeurig zijn, omdat er altijd een groep kenners onder de lezers is die er veel meer van afweet dan ikzelf. Scenarist Yann heeft me voor *Mezek* nog geholpen om goede documentatie te vinden, vooral op het internet.

In het nawoord van *Mezek* staat dat je het jammer vindt dat je een stempel kreeg als tekenaar en dat je wat te bewijzen had door zelf scenario's te schrijven. Heb je dat met *Het dagboek* en *Na de regen* voor je gevoel rechtgezet?
Dit nawoord is eigenlijk van de uitgever. Maar wat je

vraag betreft: ja. Ik heb laten zien dat ik niet alleen maar een tekenaar ben van historische strips en ik heb mezelf ervan overtuigd dat ik ook scenario's kan schrijven. Ik won met *Het dagboek* zelfs prijzen in Frankrijk, België en Zwitserland. Op het festival van Angoulême kreeg ik voor *Het dagboek* een prijs voor beste album en het jaar daarop ontving ik de Grand Prix.

Ik zie mezelf als auteur van strips. Auteur... Dat wil zeggen: scenarist, tekenaar of allebei. En ja, ik lever graag een bijdrage aan het scenario door met de scenarist te overleggen. Soms lever ik ook dialogen aan.

Toen ik jong was heb ik veel aan teamsporten gedaan. Ik speelde rugby, basketbal, voetbal en handbal. Ik hou ervan om het groepsbelang voorop te zetten. De combinatie scenarist/tekenaar is ook een soort teamverband en ik vind het prettig wanneer een scenario niet van tevoren al tot in de puntjes is uitgewerkt. Ik ontdek het hele verhaal liever tijdens het tekenen.

michel.van.merriënboer@stripschrift.nl

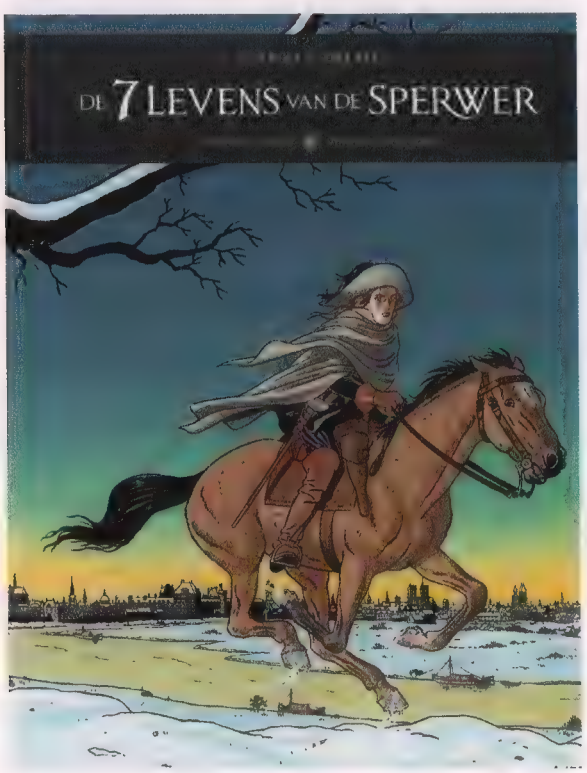

FOTO RIK SANDERS

ONDER - Affiche voor het Holland Animation Film Festival 2014.

Dit jaar 'ontdekte' Nederland de Duitse kunstenaar Henning Wagenbreth. Hij ontwierp het affiche voor het Holland Animation Film Festival (Haff) en was te gast tijdens Stripdagen Haarlem. Bovendien bracht de nieuwe uitgeverij Scratch zijn eerste Nederlandse boek uit: *De piraat en de apotheker*.

Dynamiek

Joost Swarte tipte de organisatie van het Haff om Wagenbreth het affiche te laten ontwerpen. Een grote eer, aldus de Duitse alleskunner. 'Ik ben al lang liefhebber van zijn werk; twintig jaar geleden stond ik al eens op het stripfestival van Angoulême in de rij voor een dédicace. Swarte is, net als ik, van alle markten thuis. Hij tekent strips, maar maakt net zo goed een uitstapje naar animatie, postzegels, muurschilderingen en zelfs architectuur.'

De poster voor de 17e editie van het Haff toont een man die een animatiefilm maakt. Hoewel het om een statische situatie gaat, zit er veel dynamiek in de tekening, een handelsmerk van Wagenbreth. Hij werkt veel met wolkjes, bewegingsstreepjes, sterretjes, tekstballonnen, figuurtjes die iets doen, ook in felle kleuren. 'Ik hou van snelheid in een tekening; ik gebruik ook graag rookkringetjes.'

Animatie ziet hij dan weer als een soort acteren; de tekenfilm heeft immers dezelfde oorsprong als het theater en de film. Vertoning vond, voordat de tv opkwam, plaats in een afgesloten ruimte: een zaal met een gordijn. 'Een goede animatiefilm doet iets met je en raakt je in je hoofd, hart en buik. Het kan gaan om gekke of verwarrende dingen, of iets wat je nieuwsgierig maakt of ontroert. Op het Haff zag ik de met pen en potlood getekende animatie *Confusion Through Sand* van Danny Madden,

De grafische hoogstandjes van Henning Wagenbreth

RIK SANDERS

Henning Wagenbreth (16 februari 1962, Eberswalde, Duitsland) maakt strips, maar is geen striptekenaar. Grafisch kunstenaar dekt de lading beter. Wagenbreth ontwerpt namelijk ook affiches, boekomslagen en postzegels, maakt illustraties en animaties, illustreert romans, doet aan muziek en theater, knutselt met papier, zet robotjes in elkaar én produceert het liefst zijn eigen boeken. En dat alles in een opvallende strakke vormgeving met eigen typografie. Bovendien is hij ook nog eens professor met een leerstoel visuele communicatie aan de Universität der Künste in Berlijn.

over een patrouille onder hoogspanning in een oorlogsgebied in de woestijn. Die kwam hard aan.
Op het festival praatten we ook veel over innovatie. Dat is een lastig begrip. Niet alle vernieuwing is even verrassend. 3D-technieken zijn bij voorbeeld in, maar is het gelijk interessanter dan 2D? Nee, vaak niet. De kern is toch het idee en de uitvoering.' Wagenbreth speelt zelf ook met 3D-effecten in zijn film voor een Londense onderneming. 'Die indruk wek ik, maar je hebt er geen bril voor nodig. Ik zou het meer 2,5D willen noemen.'

Bonte kleuren

In Nederland kwam dit jaar voor het eerst vertaald werk van Wagenbreth uit: *De piraat en de apotheker*. Het betreft een geïllustreerde bewerking van werk van de 19e-eeuwse schrijver Robert Louis Stevenson. Hij schreef *The Pirate and the Apothecary* als deel van de poëziebundel *Moral Emblems* uit 1882 tijdens een verblijf in het Zwitserse Davos om te herstellen van tuberculose.
'Het opvallende was dat dit werk van Stevenson nog nooit eerder was uitgebracht in Duitsland. Ik heb toen zelf naar een uitgever gezocht en ben met Peter Hammer Verlag in zee gegaan. Voor de logistiek en de distributie is dat handig, maar het grootste plezier beleef ik aan het zelf ontwerpen en produceren van boeken. Dan kan ik ook allerlei druktechnieken gebruiken. Maar ja, dat zijn

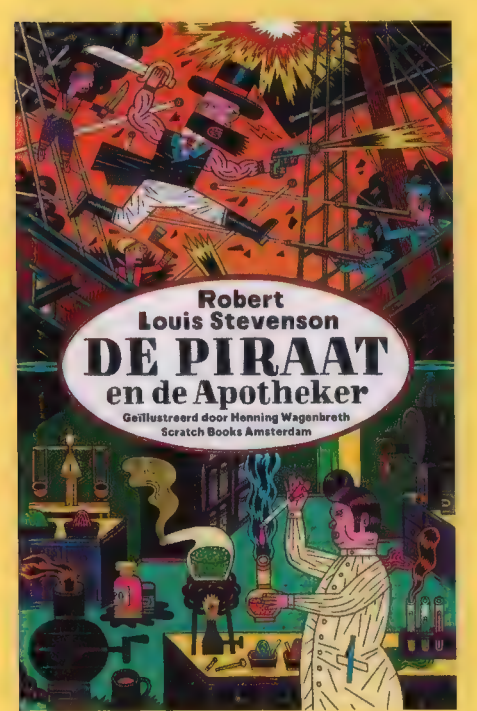

Na jaren noeste vlijt zegt Rob:
'Het is wel mooi geweest. Ik stop!'
Hij groet zijn mannen, leegt zijn kluis,
Wendt de steven en vaart naar huis.
Ontroerd gaat hij aan land en ziet:
Nee, veel verandert er hier niet.
Hij zucht, hij spuugt, kijkt om zich heen,
Van trots vervuld, van wrok gespeend,
En vindt ten slotte onderdak
In herberg Het Vergulde Wrak.

ONDER - Wagenbreth maakte de eerste Duitse bewerking van *The Pirate and the Apothecary* van Robert Louis Stevenson.

RECHTS – *Plastic Dog: 24 Elektronische Comicstrips für die Taschencomputer* van uitgeverij Walde + Graf bei Metrolit, 2013.

ERNAAST – Illustratie met het winnende Duitse WK-voetbalteam, 1974.

ONDER – *Tel Aviv Berlin: Ein Reisebuch*, verschenen bij Avant-Verlag. Wagenbreth coördineerde dit uitwisselingsproject, waarbij een aantal Duitse tekenaars Tel Aviv bezocht en een aantal Israëlische collega's Berlijn. Het project, een reisgids, kwam even in gevaar nadat een Israëlische stichting zich als financier terugtrok omdat het te politiek geworden zou zijn.

RECHTSONDER – Geïnspireerd op de productiemethode voor de T-Ford bedacht Wagenbreth een in theorie geautomatiseerd illustratiesysteem onder de naam tobot – een samentrekking van toy en robot. Een strip kan dan worden geassembleerd aan de hand van standaard beeldelementen.

natuurlijk kleinschalige projecten.'

Wagenbreth heeft in Oost-Berlijn in de jaren 1980 op een grafische opleiding gezeten aan de Kunsthochschule, net als de Duitse kunstenares Anke Feuchtenberger. Hij moest ook nog in dienst, en tussen dienst en opleiding zat een half jaar waarin hij bij een drukkerij werkte. 'Daar heb ik mijn liefde voor het boekenvak opgedaan: het offset drukken en de kleurstellingen. Ik werk graag in bonte kleuren die opvallen en net even afwijken van de standaard; dus geen magenta of geel, maar afwijkende 'spot colors'. Als grafisch kunstenaar bedenk ik mijn eigen vormgeving met typografie en kleurgebruik. Tegenwoordig scan ik de meeste tekeningen en kleur die vervolgens op de computer in. Soms potlood of schilder ik een tekening direct in kleur. Maar, alleen als ik geen haast heb!'

Risograaf

Het mooie van het vak van illustrator is, benadrukt hij, dat je zelf met ideeën kan komen. 'Bij grafische vormgeving bestaat er minder vrijheid. Dan heb je met opdrachtgevers te maken die zelf een idee hebben en op zoek zijn naar een ontwerper. Bij illustraties vraagt men jou om een voorstel en ben je vaak de enige kandidaat. Dat merk ik ook aan mijn studenten: die van 'graphic design' hebben het op de markt lastiger, omdat er meer concurrentie bestaat.'

Zijn studenten zijn dol op de risograaf, de Riso Printer Duplicator, een digitale stencilmachine waarmee in eigen beheer drukwerk gemaakt kan worden. Volgens Wagenbreth is dat het model van de toekomst voor grafische kunstenaars: zelf boekjes maken en verspreiden of filmpjes maken en op YouTube zetten en dan hopen dat je wordt opgepikt. 'Een art director wil liever het gevoel hebben dat hij zelf iets heeft ontdekt dan dat hij steeds colporterende illustratoren op bezoek krijgt. Dan denken ze al snel dat er iets mis is met je werk.'

Plastic Dog

Hoewel hij een grote voorliefde voor gedrukte uitgaven heeft, gaat zijn belangstelling ook uit naar nieuwe media. Zo bedacht hij in 2000 al een idee voor een elektronische strip voor de toen in opkomst zijnde handcomputer Palm Pilot: *Plastic Dog*. De hoofdfiguur was een hondenmutant: een mix van hond, mens en kunstmatige elementen, een mythisch beest à la Kerberos of Anubis maar dan half analoog, half digitaal. In afleveringen van acht plaatjes geeft Wagenbreth in deze strip via de belevenissen van Plastic Dog commentaar op sociale en technologische ontwikkelingen in de samenleving. De strip speelt zich echter af in de toekomst waarbij de strip is vormgegeven in een pixel-retrostijl die doet denken aan de computergames uit de jaren 1980 en 1990, met figuren en gebouwen in een hoekige stijl tegen een weinig uitgewerkte achtergrond. Het is een bewust door Wagenbreth gekozen geantedateerde stijl, want in die toekomstige tijd beschouwt men de avonturen van *Plastic Dog* als 'verhalen uit de steentijd van het digitale boek'.

Wagenbreth wist uiteindelijk via een student, die bij *Die*

Zeit werkte, het project in 2004 bij deze Duitse krant te slijten. Een unicum, noemt hij het, 'want in Duitsland houden ze niet zo van het beeld. Het is meer een land van het woord, alhoewel er talloze goede illustratoren zijn en zijn geweest. Maar in landen als de Verenigde Staten en Frankrijk zijn beelden belangrijk voor de communicatie; dat belang is in Duitsland minder, de humor is bij ons ook aan de lichte kant.'

Hij stelt dat *Plastic Dog* eigenlijk een 'app avant la lettre voor de Palm Pilot' was. Wagenbreth bouwde met behulp van de Photoshop- en PDA toolbox-software een applicatie waarbij via een website en door middel van klikken steeds een aflevering plaatje voor plaatje kon worden opgehaald en overgezet op de Palm Pilot. 'De strips werden ook in de krant zelf gepubliceerd. Uiteindelijk is er ook een bundeling van verschenen, want veel mensen bleken toch geen Palm Pilot meer te gebruiken. Dat is vooralsnog het grote nadeel van elektronische strips: hoe bewaar je ze? Want wie weet is de huidige populaire iPad over 5 jaar ook al weer verdwenen; de digitale ontwikkelingen gaan razendsnel. Daarentegen verwacht ik niet dat boeken snel zullen verdwijnen; het maken ervan past in een eeuwenoude traditie.'

Die Zeit stopte na ongeveer een jaar met *Plastic Dog*, vertelt de grafisch kunstenaar. Er vond een wisseling van de wacht plaats en de gouden tijden voor kranten, dus ook het 'luxeproject' van Wagenbreth, bleken voorbij. 'Ik vond dat niet zo erg. Het was veel werk, met name die digitalisering van al die plaatjes met de juiste pixels. Ik had er op het laatst zelfs een assistent voor ingehuurd. Ik zal vandaag de dag niet zo snel meer aan zo'n project beginnen; ik word een dagjeouder en wil nog van het leven genieten.'

rik.sanders@stripschrift.nl

Lieve lezers...

ILLUSTRATIE FRITS JONKER

Eerlijk gezegd heb ik niet zo vreselijk veel strips gelezen, het afgelopen jaar. Veel manga om mijn Japans te oefenen, een paar dingen die ik op vakantie in Frankrijk kocht. Het meeste van wat ik las, heeft geen diepe indruk op me gemaakt. Het verhaal van de nieuwe *Blacksad* ben ik alweer vergeten.

Wat ik goed vond, was bijna zonder uitzondering door vrouwen gemaakt. *Just so Happens* van Fumio Obata, *Meer als het klikt* van Dominique Goblet en Kai Pfeiffer. Het nieuws volgend, viel me op dat strip, altijd een ding voor mannelijke *geeks* geweest, een medium bij uitstek voor vrouwen begint te worden.

Vrouwen in Egypte komen in het geweer tegen seksuele intimidatie met *Shakmagia*, een stripboek met indrukwekkend tekenwerk. In India verscheen onlangs ook een stripboek tegen seksueel geweld, *Priya Shakti*. Weliswaar geschreven en getekend door twee mannen, maar vanuit een vrouwelijk perspectief, en feministisch.

In Nederland zijn dit jaar een paar strips door vrouwen verschenen die me interessant lijken. Aimée de Jonghs *De terugkeer van de wespendief* staat onder andere op mijn verlanglijstje. Vroeger vond ik het raar als er een punt gemaakt werd van het feit dat striptekenaars vrouwen waren. Barbara Stok klaagde daarover in interviews, maar nu vind ik het logisch. Het maakt uit of een strip is gemaakt door een vrouw. Strips door vrouwen vormen een geheel apart genre, alleen al door het gekozen perspectief, de manier waarop vrouwen worden afgebeeld.

In onze samenleving is elke weergave van seks een weergave door mannelijke ogen. Ik denk dat zelfs vrouwen seks voornamelijk vanuit mannelijk perspectief kennen. Zelfs iemand als Claire Bretécher ageert in haar werk tegen die mannelijke kijk op seks. Dat is een erg eenzijdige en verknipte representatie van de werkelijkheid. Het valt me op dat juist in de strips de laatste jaren steeds meer ruimte is voor een vrouwelijke kijk op seksualiteit. Ik vind dat geweldig intrigerend, het is totaal nieuw voor me, de manier waarop mensen als Pénélope Bagieu, Aurélia Aurita, Julie Birmant en Agnès Maupré een totaal nieuwe invalshoek hebben op zaken die we altijd alleen maar hebben bekeken vanuit mannelijk perspectief.

In januari (zaterdag de 17e) doe ik weer een stripprogramma op het Haagse literaire Writers Unlimited-festival, voorheen Winternachten. We hebben twee vrouwelijke striptekenaars weten te strikken: de Belgische Dominique Goblet en de Amerikaanse Leela Corman.

Twee vrouwen, en daarom alleen al twee vernieuwers van de strip. Goblets nieuwe stripboek werd door critici de hemel in geprezen. Cormans boek *Meideles* werd door Ger Apeldoorn door de plee getrokken als 'slachtofferroman'. *Meideles* is in Amerika gelauwerd en bekroond, maar in Nederland wordt een verhaal over vrouwen, die de regie nemen over hun eigen seksualiteit, kennelijk toch nog als bedreigend gezien.

Daar gaan we het zaterdag 17 januari eens over hebben met Corman en Goblet. Komt allen!

peter.breedveld@stripschrift.nl

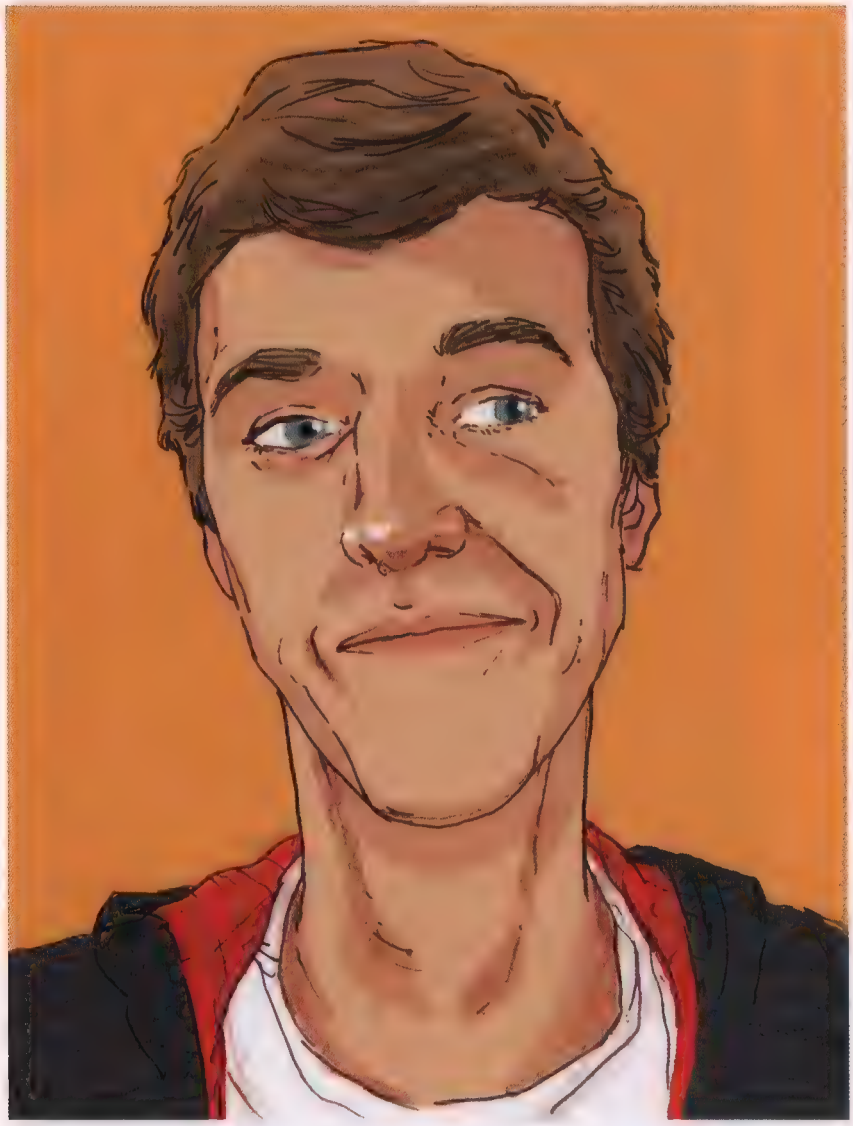

Michaël Olbrechts gedenkt zijn omaatje

GEERT DE WEYER

Een bijzondere vrouw, zijn overgrootmoeder. Geboren in de jungle op Java, gestorven in een serviceflatje in Nederland. Michaël Olbrechts (1987) uit het Belgische Genk baseerde op haar verleden zijn debuutstrip *De allerlaatste tijger*, die dit jaar verscheen bij uitgeverij Oogachtend. Zijn debuut werd ook nog eens opgeluisterd met de toekenning van de Silvester Strips Debuutprijs tijdens Stripdagen Haarlem.

BOVEN - Zelfportret

In de zomer van 1996 maken vier kinderen vanuit Vlaanderen een autorit naar Nederland. De vader houdt zijn kroost drie uur lang bezig met een verhaal over zijn 'omaatje': een kranige, bijna honderdjarige die het merendeel van haar leven op Java woonde, waar haar moeder bekendheid verwierf als kruidendokter, en die noodgedwongen naar Nederland moest terugkeren na de Japanse invasie van 1942 en de daaropvolgende Indonesische onafhankelijkheidsstrijd vanaf 1945.
Eén van die jongere kinderen was de inmiddels 26-jarige Michaël Olbrechts. Het voorval op de achterbank, de geschiedenis van zijn 'omaatje' Kloppenburg, zijn vader die onafgebroken kleurrijk vertelde... 'gefundenes Fressen' voor zijn afstudeerproject aan de Brusselse stripacademie, het St. Lukasinstituut. 'Ik had er een persoonlijke missie van gemaakt om tegen het einde van dat schooljaar een afgewerkt verhaal klaar te hebben waarmee ik naar een uitgever kon stappen. Anders vond ik het niet de moeite', vertelt Olbrechts. 'Ik heb *De allerlaatste tijger* in vijf maanden getekend; er waren wat tekeningen die door die tijdsdruk tè krabbelig waren. Voor het boek heb ik met name een aantal tekeningen in het begin van het verhaal opnieuw getekend. Ook heb ik hier en daar nog wat gesleuteld aan de kleuren en het lettertype.'

Laatste overlever

Olbrechts' 'omaatje' oftewel overgrootmoeder, was altijd al een mythische figuur geweest in zijn familie. 'Ze was bijna 100 jaar oud, kwam uit Indonesië, en stond bekend als een intelligente en grappige vrouw. Ik ben zeer geïnteresseerd in geschiedenis en het was natuurlijk extra boeiend om voor mijn strip in mijn eigen familiehistorie te duiken. Die geschiedenis is ook nog eens goed gedocumenteerd, omdat de moeder van omaatje een lokaal bekende kruidengeleerde in Nederlands-Indië was. Gelukkig maar, want ik had geen geld om naar Java te reizen. Al mijn documentatie komt uit boeken, foto's en van het internet. Ik wil er ooit wel eens heen met mijn vader; die had een hele goede band met omaatje.'

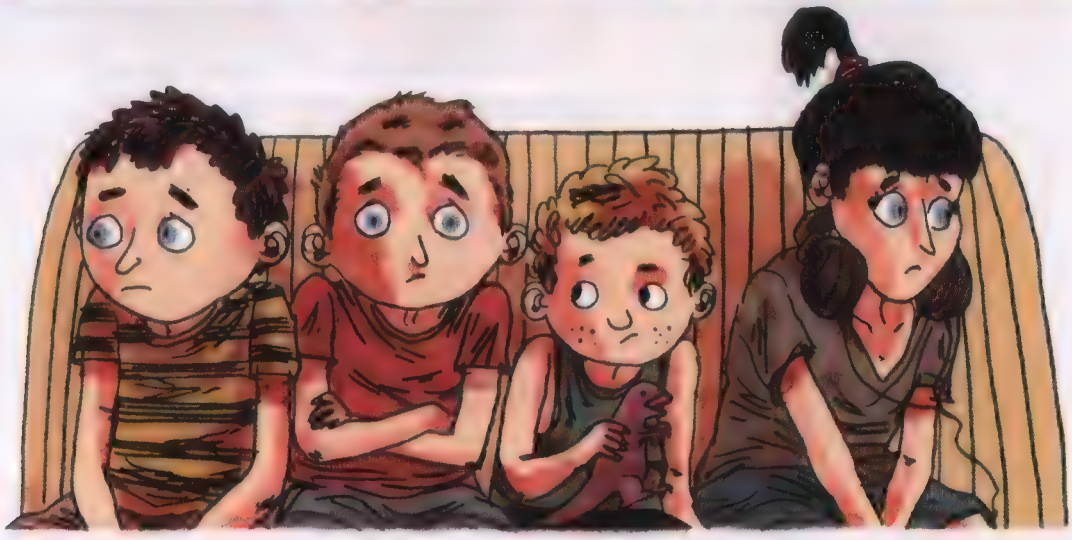

Wat ook meespeelde in zijn keuze voor dit project is dat hij al met Azië in zijn hoofd zat. Olbrechts had er net een reis naar Nepal opzitten en wisselde ervaringen uit met een paar Belgische vrienden die op hun wereldreis ook in Indonesië waren geweest. Het kwartje viel uiteindelijk, nadat hij enkele weken later toevallig een filmpje tegenkwam met beelden van de allerlaatste Tasmaanse tijger. Die beelden dateerden van de jaren 1930 en waren gemaakt in één of andere dierentuin. 'De treurigheid ervan raakte me enorm. Nooit eerder had ik een definitief eindpunt zo duidelijk gevisualiseerd gezien. Ik zag een symbolische overeenkomst met mijn omaatje als laatste overlever van haar generatie; zij merkte dat mettertijd alles en iedereen uit haar jeugd was 'uitgestorven'. Geboren in de jungle op Java, gestorven in een serviceflatje in Nederland.'

Treffend vond Olbrechts het contrast tussen het gezin van omaatje in het begin van de 20e eeuw en het gezin van de verteller aan het einde van diezelfde eeuw. 'Dan zie je pas duidelijk hoe snel de wereld verandert.'

Autobiografisch

De allerlaatste tijger, oftewel de waargebeurde geschiedenis van de Nederlandse kant van zijn vader, kende een meevaller. In 1976 nam zijn vader als jonge snaak, voor een schoolproject een interview af met zijn oma waarin zij honderduit vertelde over haar leven op Java en de verhuizing naar Nederland. 'Die teruggevonden cassette bleek een zegen voor het verhaal. Maar het verhaal gaat niet enkel over Java, het is een universeler verhaal over een gezin dat door omstandigheden uiteenvalt en een thuis zoekt.' Olbrechts verkiest liever de term semi-autobiografisch, 'want hoewel ik de echte gebeurtenissen en namen hanteer, heb ik de personages die ik nooit heb gekend naar goeddunken ingekleurd. Ik heb ook feiten

BOVEN - Scène uit *De allerlaatste tijger.*

ONDER - Historische foto van de familie Kloppenburg op Java.

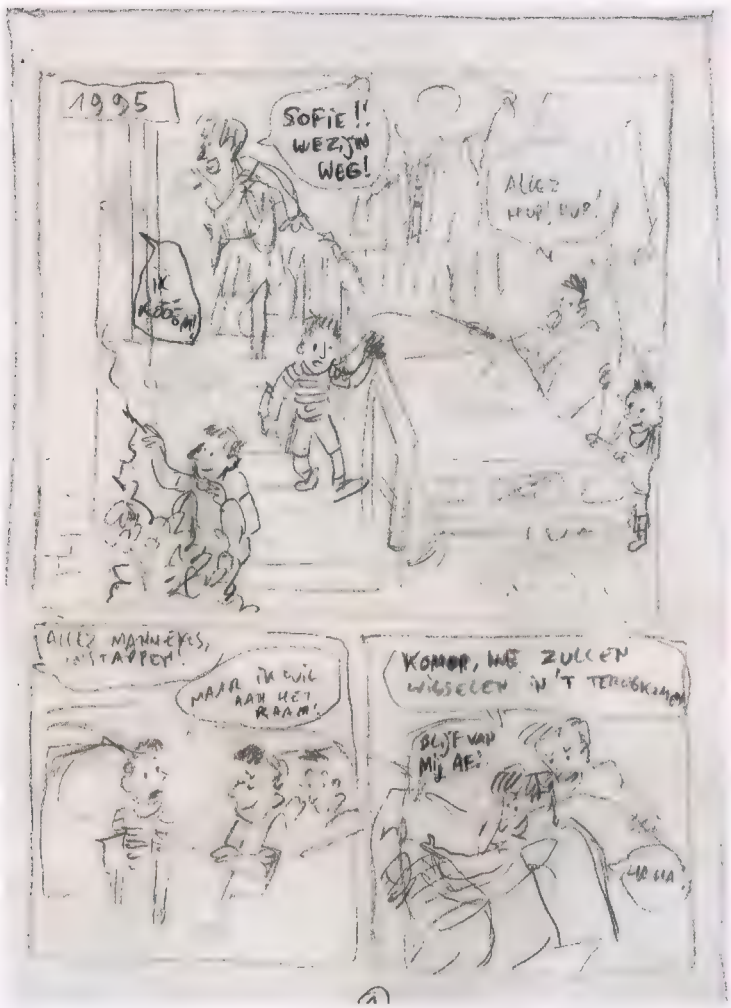

BOVEN - Opzet en uiteindelijke eerste pagina uit *De allerlaatste tijger*. Een micro-geschiedenis, verteld vanuit een rode Volvo.

moeten aanpassen om het narratief boeiend genoeg te maken en het te laten passen in tachtig pagina's.'

De lange autorit naar Nederland uit 1996 – hij was toen twaalf, zijn omaatje stierf dat jaar – is wel persoonlijk. Het enige dat Olbrechts zich nog echt goed van het bezoek herinnert is dat de kinderen versteld stonden van hoe oud dat vrouwtje eruit zag en hoe groot haar oorlellen wel niet waren. *(grijnst)* Zijn vader is altijd een sappige verteller geweest. 'Dan zaten we tijdens een autorit met z'n vieren opeengepakt op de achterbank elkaar wat te jennen, terwijl mijn vader ons op die leeftijd al bestookte met weetjes over Bertold Brecht en Schubert; wij kenden enkel *Bassie en Adriaan* en *Kulderzipken*. Gelukkig was mijn moeder de nuchtere 'co-piloot' die haar man af en toe wat moest intomen. Bij het schrijven dacht ik constant: 'hoe reageerden wij toen ook alweer?' Er is dus meer uit mijn jeugd ingeslopen dan oorspronkelijk gepland was. Erg fijn om via die achterbank terug te keren naar die zorgeloze tijd waar we nog echt nieuwsgierige jonge honden waren.'

De allerlaatste tijger

Olbrechts
Oogachtend 2014
ISBN 978-90-77549-82-7
Prijs €19
88 pagina's
Kleur (sk)

Sprankelend debuut

Een boek over 'ons' Indische verleden door de ogen van een Belg, die 'eenvierde Nederlands en eenzestiende Indonesisch is'. Dat levert een sprankelend getekend album op waarin de familiegeschiedenis rond oma Kloppenburg op Java in sappig Vlaams wordt verteld. Tekenaar **Michaël Olbrechts** studeerde geschiedenis en volgde daarna de opleiding beeldverhaal. Als historicus brengt Olbrechts het koloniale verleden terug tot de microgeschiedenis van een gezin, waarin de Indische kruidengeneeskundige Jans Kloppenburg (1862-1948) de spil was. 'Kijk in Kloppenburg!' was een gevleugelde uitspraak in het vooroorlogse Indië. Wie een ziekte of kwaal had, wist dat haar boek Indische planten en haar geneeskracht uit 1907 uitkomst bood. De naam Kloppenburg hield decennialang een mythische klank.

Bet-achterkleinzoon Olbrechts plaatst zichzelf als jongetje op de achterbank van hun rode Volvo op een hete zomerdag in 1996, op weg naar de serviceflat van omaatje Kloppenburg, de dochter van Jans.

Overstap

Stellen dat het onderwerp hem zo interessant leek omdat hij aan de Katholieke Universiteit Leuven geschiedenis studeerde, is hem te makkelijk. 'Mijn gezonde interesse in geschiedenis kreeg daar een stevige deuk door de eindeloze stroom aan feitjes en data. Terwijl ik juist geschiedenis ben gaan studeren vanwege een oprechte interesse in historische verhalen en de oorzaken van gebeurtenissen. Mijn historische belangstelling is gelukkig niet verdwenen, vandaar ook dit boek, maar ik ben toch blij dat ik nu zelf met verhalen aan de slag kan en de namen van alle Poolse vorsten in de middeleeuwen en hun geboorte- en sterfdata rustig kan vergeten.'

Olbrechts stopte na een paar jaar met zijn studie en stapte over naar de stripacademie van St. Lukas. Van een plotse carrièreswitch is in zijn ogen echter geen sprake. 'Ik teken en schrijf al sinds mijn jeugd, wilde striptekenaar worden en gaf mijn spreekbeurt over Jan Bosschaert, terwijl klasgenoten het hadden over Branko Strupar of het jachtluipaard. *(lacht)* Die drang tot stripmaken verwaterde in mijn puberjaren, tot ik in mijn derde jaar aan de universiteit cartoons ging leveren aan het Leuvense studentenweekblad *Veto*. In datzelfde jaar las ik een interview met Brecht Evens in *Focus Knack* die met zijn strips de wereld aan het veroveren was. Een *wake up call!* Brecht had bij mij op school gezeten, was amper een jaar ouder dan ik. 'Knap', dacht ik, terwijl ik voelde dat ik mijn tijd op de universiteit aan het verdoen was. Ik besloot toen naar St. Lukas te gaan.'

Familie-epos

Op de academie kreeg hij goede adviezen van Ilah (Inge Heremans) en Stedho (Steven Dhondt) over de opbouw van het verhaal, taalgebruik en grafische details. 'Ilah heeft me ook geholpen knopen door te hakken voor het einde van *De allerlaatste tijger*, want ik ben nogal een twijfelaar.'

Olbrechts zegt geïnspireerd te zijn door de spontane stijl van tekenaars als Randall C. en Quentin Blake, 'terwijl mijn mond ook openvalt van grafische romans als

Vader vertelt het levensverhaal van een uit elkaar getrokken gezin, gekleurd door flashbacks die afwisselend in een Indische, Javaanse, Nederlandse en Belgische omgeving gesitueerd zijn. Zo komt terloops de ledigheid in de villawijk in Tervuren aan de orde, een 'upperclass getto' voor oud-kolonialen uit Congo en Indië. Je zou meer van die Belgische postkoloniale context willen weten, maar die blijft in de marge. Soms stoort het taalgebruik (Indonesische bedienden duidt men aan met 'knechten', Indische zusjes in het vooroorlogse Nederland worden uitgescholden met het moderne 'jungletrutjes'). Dat zijn echter details. Olbrechts heeft met *De allerlaatste tijger* een vlot en aantrekkelijk debuutalbum afgeleverd, voorbijgaand aan de stereotiepe Indische melancholie, waarvoor hij terecht de Silvester Strips Debuutprijs in ontvangst kon nemen. EC

BOVEN - Illustratie voor *BXL Connect*, een Brussels magazine over politiek en cultuur, over de relatie tussen China en de Europese Unie. Te zien is de Chinese leider Xi Jinping die Jean-Claude Juncker, voorzitter Europese Unie, de weg leidt.

LINKS - Illustratie voor het jaarverslag van het Belgische betonbedrijf Fingo.

RECHTS - Olbrechts maakt voor het stadsmagazine van Genk maandelijks een illustratie over een bepaalde periode uit de geschiedenis van de stad. Deze illustraties gaan over de jaren 1970 en 1980. De tekening over de zoo verwijst naar de Zoo van Zwartberg die naast de steenkoolmijn was opgericht en in de jaren 1970 een begrip werd in Vlaanderen. Eind jaren 1990 gingen de deuren dicht. De stadiontekening behandelt de fusie tussen de twee mijn-voetbalploegen Winterslag en Thor Waterschei tot K.R.C. Genk.

ONDER - *Le Berger*, strip voor de tweede editie van *Brussels in Shorts*, op scenario van Laure Allain.

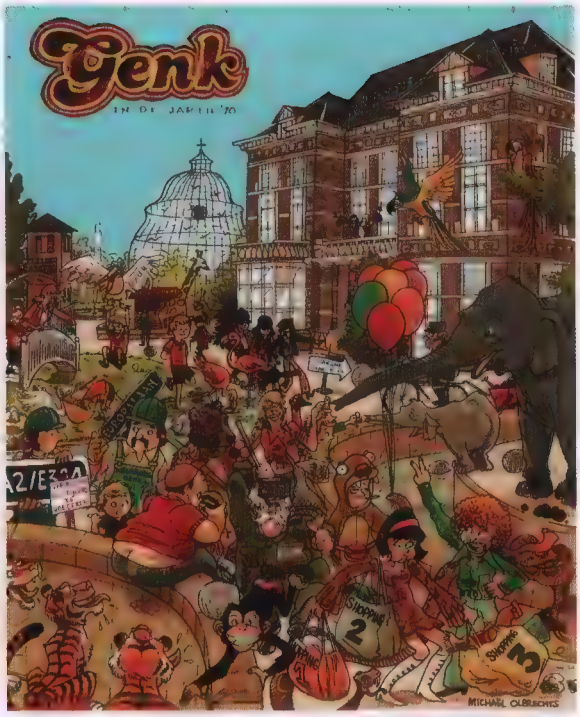

Portugal van Cyril Pedrosa of *Blast* van Manu Larcenet. Maar niet enkel strips beïnvloeden me, ook goede verhalen in al hun vormen. Dat kan een nummer zijn van Jacques Brel, een film van de gebroeders Coen of een You Tube-filmpje van een tijger in een hok. Inspiratie zit soms in een klein hoekje.'

Mamaaka?
Kuijer?
Maar jongen toch!
Wat is een bastaard?
Een wat?
Een bastaard
Wat is dat nu allemaal?
Jef zegt dat ik dat ben omdat ik geen vader heb
onzin!
Wat weet die beenhouwersZOON daar nu van!
snif!
Ik hebt wel een vader. Je vader was een held!
Mijn vader was een held
Gisteneveld op het slagveld Eervol...
Geen beenhouwer die daaraan kon tippen!!
Hij ist uit godvruchtigheid alles achter in België om de arme Koreanen te helpen
-Uit zijn zoon

Ik lees eigenlijk meer romans dan strips. Vroeger heb ik wel strips verslonden, van *Pol* tot *Kuifje* en alles daartussen, dus dat zal mij zeker beïnvloed hebben. Mijn redelijk klassieke aanpak komt daar wellicht vandaan. Vanaf het moment dat ik op St. Lukas zat, ben ik wel meer strips gaan lezen. Maar het gebeurt zelden dat èn het verhaal èn de tekeningen mij helemaal overtuigen.'

Hij moest voor een examenopdracht een verhaal maken rond de zondeval en merkte dat hem dat goed ligt: van een bestaand verhaal uit te gaan om het vervolgens helemaal naar zijn hand te zetten. Al was het achteraf gezien best overmoedig om van een eerste boekuitgave al meteen een familie-epos te maken, zegt hij. Maar door te kiezen voor een strakke vertelstructuur met de vader als verteller en de afwisseling tussen vroeger en het heden (=1996) kwam het verhaal – eenmaal begonnen – vlot op gang. 'Het was wel lastig om keuzes te maken tussen wat ik wilde vertellen en wat ik wegliet uit de oorspronkelijke verhalen, en hoe al die losse anekdotes in een groter geheel aaneen te rijgen. Die gekozen structuur hielp daarbij.' Het allermoeilijkst was nog het feit dat de helft van het boek zich afspeelt in de beslotenheid van een auto, vertelt Olbrechts. 'Ik heb absoluut niks met auto's en had nog nooit een auto getekend in mijn leven, nu moest ik ineens veertig keer dezelfde auto tekenen. Dat moest ook uit verschillende 'camerastandpunten' om het toch boeiend genoeg te houden. Ik was blij dat ik onderweg het jongste zoontje even naar het toilet kon laten gaan, zodat ik even uit die auto kon. Nee, die dekselse Volvo ga ik niet missen.'

Olbrechts is nu vooral bezig met freelance illustratiewerk. Recent heeft hij nog een korte strip afgeleverd voor de tweede editie van de bundel *Brussels in Shorts*, naar een scenario van Laure Allain, met wie hij samen afstudeerde. 'De strip speelt zich af in de jaren 1950. Inderdaad, de geschiedenis laat me niet snel los.'

geert.de.weyer@stripschrift.nl

ADVERTENTIE

Strijensedijk 3
3295 KL 's-Gravendeel
Tel.: 06-16110888
info@profbarabas.nl

Stripwinkel Prof Barabas

Uw winkel voor antiquarische strips!

- In- en verkoop van strips
- 25.000 titels op voorraad
- Walt Disney en Vandersteen
- Originele tekeningen
- Stripgadgets en striphoesjes

In onze galerij zijn originele tekeningen te koop van diverse auteurs!

Kom eens kijken in onze nieuwe winkel in 's-Gravendeel

Internetwinkel www.profbarabas.nl

ADVERTENTIE

Bul Super
Stripboekhandel
– sinds 1976 –
Vanouds de grootste!

Nieuw in de winkel:

Een zeer uitgebreid assortiment van antiquarische en uitverkochte titels in zeer goede staat

voor de normale prijs van €7,50!

Voor het verdere aanbod:
Zie www.bulsuper.nl

ADVERTENTIE

Yendor

Stripboekenwinkel anno 1977

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Nederland

010-4331710
info@yendor.nl

of bestel online
www.yendor.nl

ADVERTENTIE

AKIM
Stripspeciaalzaak

Geen winkel in de buurt,
door ons worden de strips verstuurd

Bestel snel op Akim.nl

* Nieuwe strips
* Antiquarisch
* Tweedehands
* Manga's
* Comics
* Curiosa
* Originelen

Tevens inkoop van
partijen en verzamelingen

AKIM.nl

Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

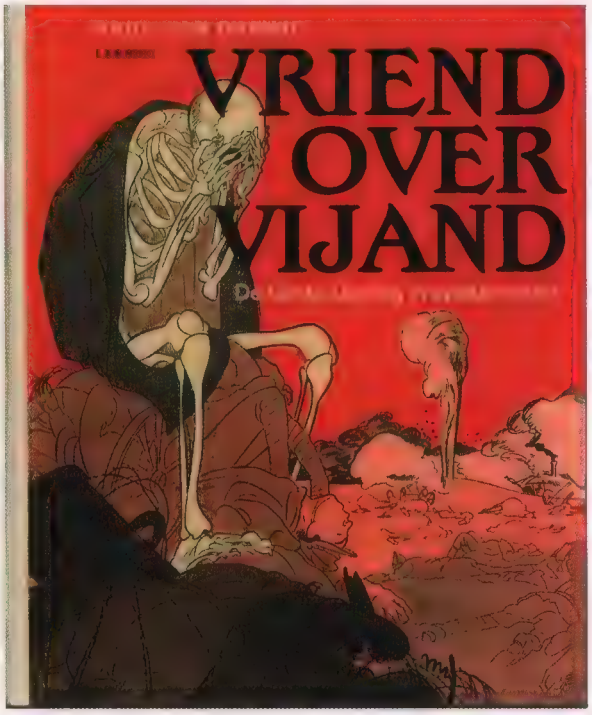

Jan Sluijters
– Oorlogsprenten
1915-1919

Kruft & Van Lith & Keuning
& Scholte
Waanders & De Kunst/
Museum de Fundatie 2014
ISBN 978-94-6262-008-7
Prijs € 19,95
104 pagina's
Kleur (sk)

Vriend over vijand
– De Grote Oorlog
in spotprenten

Van Damme
Lannoo 2013
ISBN 978-94-014-0695-6
Prijs € 39,99
352 pagina's
Kleur (sk)

De kracht van oorlogsprenten

KEES RIBBENS

De honderdjarige herdenking van de start van de Grote Oorlog levert een stoet aan publicaties op. Daaronder bevindt zich een aantal interessante Nederlandstalige werken over karikaturen. Twee ervan gaan over de Nederlandse tekenaars Jan Sluijters en Louis Raemaekers. Een derde uitgave biedt een panorama van wat er vanaf de late 19e eeuw tot aan de jaren 1920 is verschenen aan spotprenten. Het beeldmateriaal toont de kracht van de oorlogsprent in dit tijdsgewricht.

Voor wie de Eerste Wereldoorlog kent vanuit de West-Europese stripcanon – met namen als Jacques Tardi en Pat Mills – is het een verademing om kennis te nemen van het werk van Jan Sluijters. Zijn prenten verschenen met enige regelmaat tussen 1915 en 1919 in het weekblad *De Nieuwe Amsterdammer*. Ze bieden een Nederlandse blik van een tijdgenoot op het destijds reeds moeilijk te bevatten conflict dat uitgroeide tot de Grote Oorlog. Vol bijtende spot bieden zijn karikaturen een wrang beeld van de toenmalige ontwikkelingen, zowel in de oorlogvoerende landen als in het neutrale vaderland.

Anti-Duitse beeldtaal

De 77 prenten die Sluijters vanaf 1915 maakte voor het weekblad zijn bijeengebracht door kunstenaar Rob Scholte, die deze collectie heeft verkocht aan museum De Fundatie in Zwolle. Terecht is er nu een tijdelijk expositie van gemaakt, *Sluijters' Grote Oorlog – Politieke oorlogsprenten uit De Nieuwe Amsterdammer 1915-1919*, en verscheen er een bijbehorende catalogus.

Scholte spreekt in de catalogus over 'doodgezwegen' meesterwerken waarvan de schijnbare verdwijning geen toeval kan zijn. In zijn inleiding, die vergelijkingen met het hedendaagse politieke en culturele klimaat niet schuwt, vraagt hij zich af of Sluijters met het opnieuw publiceren van deze oorlogsprenten nu wel salonfähig kan blijven? Dat lijkt wat vergezocht. Juist het gegeven dat de prenten verschenen in een weinig bekend tijdschrift, dat slechts enkele jaren bestond, lijkt een belangrijker oorzaak van de geringe bekendheid. Dat geldt immers ook voor het werk van de beide andere politieke karikaturisten uit het weekblad, Piet van der Hem en Willy Sluiter. Daarover vernemen we overigens in deze publicatie ook weinig, terwijl een tijdgenoot als Louis Raemaekers ten onrechte helemaal genegeerd wordt.

In de onmiskenbaar anti-Duitse beeldtaal gehanteerd door Sluijters, die wèl bekendheid verwierf als bourgeois schilder van de Gooise matras, ontbreekt het nagenoeg aan de ons zo bekende loopgraven, bajonetten, prikkeldraad en vernietigende ontploffingen. Maar op niet minder beklemmende wijze wordt vooral de oorlogszuchtige elite ten tonele gevoerd, met de Duitse keizer Wilhelm II voorop. Evenzeer schetst Sluijters de ontwikkelingen aan de fronten, diplomatieke confrontaties, binnenlandse politiek en de voortdurende druk op de media. Naarmate de strijd vordert, en ook na de wapenstilstand eind 1918, verschijnt de Amerikaanse president Wilson steeds vaker in beeld, al wordt ook hij niet altijd even positief neergezet.

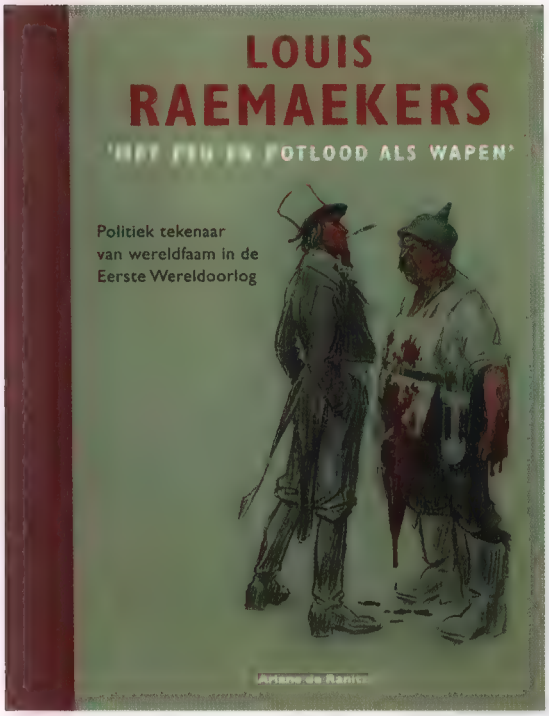

Louis Raemaekers
– 'Met pen en potlood als wapen'
– Politiek tekenaar van wereldfaam in de Eerste Wereldoorlog

De Ranitz
Stichting Louis Raemaekers 2014
ISBN 978-90-78074-15-1
Prijs €39,95
296 pagina's
Kleur (hk)

Alle prenten in de catalogus *Jan Sluijters – Oorlogsprenten 1915-1919* zijn voorzien van een korte uitleg over de context. Soms blijft het gissen naar Sluijters' intenties. Een enkele keer zijn de bijschriften van de prenten kennelijk niet goed genoeg gelezen, en wordt bij voorbeeld een verwijzing naar minister van Buitenlandse Zaken Loudon aangezien voor de Britse hoofdstad. Een viertal prenten in het boek zijn uitvergroot waardoor de zeggingskracht aanzienlijk toeneemt. Dat zou eigenlijk alle prenten, ook die van Sluijters' beide directe collega's, gegund moeten zijn.

Buitenland

Om te zien hoe het werk van Sluijters zich verhoudt tot dat van zijn collega's in het buitenland biedt de Vlaamse publicatie *Vriend over vijand – De Grote Oorlog in spotprenten* van Paul van Damme een buitengewoon handzaam overzicht. Naast werk van Van der Hem en Raemaekers is er een oogstrelend panorama te vinden van wat er vanaf de late 19e eeuw tot aan de jaren 1920 in druk is verschenen aan spotprenten in de ruimste zin van het woord. Uiteraard staan de oorlogsjaren 1914-1918 hierin centraal. Hoewel de chronologie steeds in de gaten wordt gehouden is de thematische indeling dominant. Dat is handig voor de lezer die doorgaans niet alle gedetailleerde historische ontwikkelingen in het grote aantal bij de oorlog betrokken landen paraat zal hebben.

Van Damme toont de weergave en interpretatie van het conflict bij zowel de geallieerden als de centrale machten. Naast Franse titels als *La Baïonette* en *Le Petit Journal* en het Britse *Punch*, evenals een enkele Italiaanse en Amerikaanse titel, is er ook aandacht voor karikaturen in niet minder beroemde bladen van Duitse zijde als

Tot de Nederlandse politici die een hoofdrol krijgen toebedeeld behoren onder meer Pieter Jelles Troelstra en met name Folkert Evert Posthuma, die als minister van Landbouw, Nijverheid en Handel verantwoordelijk was voor de voedselvoorziening maar veel kritiek uitlokte. Naast leidersfiguren van vlees en bloed grijpt Sluijters in zijn prenten meer dan eens terug op symbolische figuren als de Nederlandse maagd, de Nederlandse leeuw en de oorlogsgod Mars. Maar ook landgenoten die economisch profiteerden van de oorlogssituatie ontkwamen niet aan Sluijters' scherpe waarneming.

LINKSONDER - ***Tot het bittere einde,*** Jan Sluijters, 04-09-1917. Een tafel met staatslieden en vorsten van landen die bij de Eerste Wereldoorlog zijn betrokken. Vanaf links achteraan, met de klok mee: keizer Wilhelm II van Duitsland en zijn bondgenoot, keizer Franz Joseph van Oostenrijk-Hongarije. Daarna de tegenstanders: tsaar Nicolaas van Rusland en koning George van Groot-Brittannië. Naast de Britse vorst zit waarschijnlijk een Italiaan met gepluimde Bersaglierihoed; links vooraan zou de Franse president Poincaré kunnen zijn. De ober links op de achtergrond verwijst naar de Duitse bondgenoot Turkije, terwijl rechts achterin mogelijk Bulgaarse soldaten staan. De Dood brengt in ieder geval een toost met bloedrode wijn uit op de beslissing om door te vechten tot het bittere eind.

LINKS - ***5 december 1915,*** Jan Sluijters, 04-12-1915. De Dood vermomd als Sinterklaas met een (Duits) IJzeren Kruis op zijn mijter in plaats van het gangbare christelijke kruis. Zwarte Piet is afgebeeld als de duivel.

RECHTS - Tekening van 11-05-1915 over het volgens Raemaekers waanzinnig geworden Duitsland: 'Lusitania-amok': Gott strafe England, anders doe ik 't.' Duitsland bracht op 7 mei 1915 de Lusitania tot zinken tijdens een reis van New York naar Liverpool. 1198 opvarenden kwamen om het leven, waaronder 128 Amerikaanse staatsburgers. Volgens de Duitsers was torpedering gerechtvaardigd omdat er wapens en munitie aan boord zouden zijn. De aanval op de Lusitania was voor de VS mede aanleiding om mee te doen aan de WOI

RECHTSONDER - Raemaekers plaatst in *De Telegraaf* op 4 juni 1915 een tekening met als kop: ***Beter een levende Duitscher dan een doode Hollander??*** De prent verwijst naar een Bijbelgezegde uit Prediker 9:4, 'beter een levende hond dan een dode leeuw'. Dit geeft aan dat een trouwe burger beter af is dan iemand die tegen het gezag in verzet komt. Raemaekers hekelt de Nederlander die zich voor het karretje van de Duitser laat spannen en geeft de voorkeur aan iemand die vecht voor zijn vrijheid en dit desnoods met de dood moet bekopen: zie het graf links achterin. De prent verschijnt ook ingekleurd op een expositie in Londen, waar hij veel discussie losmaakt door een verkeerde interpretatie. Men zag in de onderdanige hond 'Nederland' en in de dode leeuw België en vond dat Raemaekers zijn land te schande maakte.

Simplicissimus en *Kladderadatsch* en in de Oostenrijkse *Wiener Caricaturen* en *Die Muskete*. Dat materiaal wordt op vruchtbare wijze aangevuld met spotprenten uit dagbladen én humoristische prentbriefkaarten, een belangrijk medium in die dagen. Ook neutrale standpunten zijn vertegenwoordigd, met onder meer werk uit het Nederlandse blad *De Notenkraker* en het nagenoeg vergeten humoristische blad *Uiltje*.

De variatie aan zowel onderwerpen als illustraties is groot in *Vriend over vijand*. Zowel de 'deelnemers' inclusief hun politieke en militaire leiders, als de gehanteerde tactiek, de ingezette wapens en de daadwerkelijke militaire confrontaties worden inzichtelijk in kaart gebracht.

Daarnaast is er gelijkwaardige aandacht voor het goeddeels militaire leven aan het front en voor het merendeels burgerlijke bestaan achter het front in vrij en in bezet gebied. Het uiteenlopende beeldmateriaal toont de kracht van de spotprent in dit tijdsgewricht en maakt soms ook de verwantschap met het stripverhaal duidelijk. Het is een aanstekelijke bron voor de verdere bestudering van de ontwikkeling van die onderlinge verhouding, zeker waar het gaat om de veelvoorkomende populaire verbeeldingen van oorlogssituaties.

Onbedoelde propagandist

Het voorlopige hoogtepunt van de huidige golf aan Nederlandstalige publicaties over karikaturen uit de Grote Oorlog is het recente werk van Ariane de Ranitz: *Louis Raemaekers – 'Met pen en potlood als wapen' – Politiek tekenaar van wereldfaam in de Eerste Wereldoorlog*. Dit kloeke werk is de herziene en aangevulde editie van het proefschrift waarop de auteur alweer geruime tijd geleden promoveerde aan de Universiteit van Amsterdam. De Ranitz vraagt terecht opnieuw aandacht voor het werk van de man die ten tijde van het conflict wereldwijd bekend werd met de prenten waarop zijn verontwaardiging over het Duitse optreden in met name bezet België buitengewoon tastbaar werd.

Raemaekers' toenmalige faam staat in schril contrast met zijn hedendaagse onbekendheid bij een groot publiek. De uit Roermond afkomstige karikaturist, begon zijn loopbaan als tekenleraar en boekillustrator en werd in 1906 politiek tekenaar voor het liberale *Algemeen Handelsblad*. In 1909 maakt hij de overstap naar de meer uitgesproken *De Telegraaf*, waar hij de kans kreeg om met zijn tekeningen ook de internationale situatie van commentaar te voorzien. Bij het uitbreken in 1914 van wat zou uitgroeien tot de Eerste Wereldoorlog toont Raemaekers zich geschokt door de Duitse schending van de Belgische neutraliteit. Hij is niet gediend van de Nederlandse keuze voor neutraliteit en weigert een gematigde houding aan te nemen. Zijn fel pro-geallieerde werk onderscheidt hem van veel van zijn Nederlandse collega's. De politieke prenten verschijnen behalve in de krant ook in

1915. — Avondblad. — Tweede Blad. 5

Beter een levende Duitscher dan een doode Hollander??

(Nadruk verboden.)

Louis Raemaekers

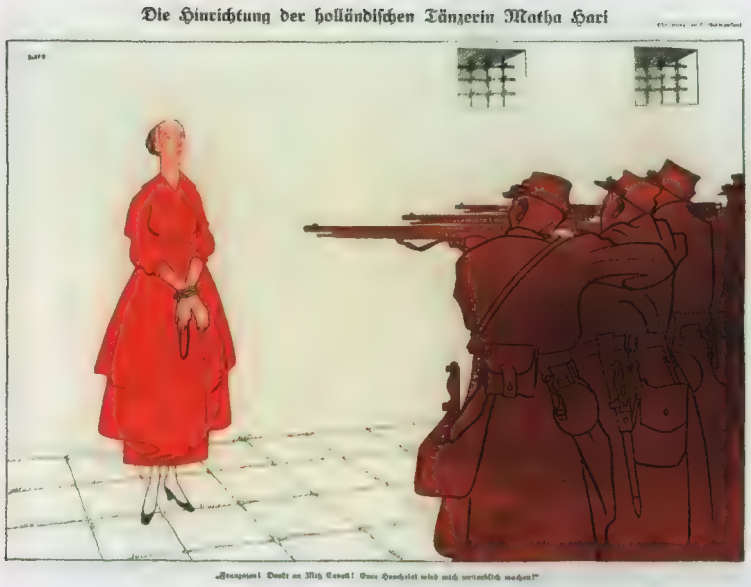

LINKS - Keizer Wilhelm als 'Hollander' na zijn troonsafstand en asielvlucht naar Nederland. Een prentbriefkaart uit 1918 van Albert Ebner Mohn.

ERNAAST - Spotprent van Olaf Gulbransson over de executie van de Nederlandse spionne Mata Hari, 06-11-1917, uit het Duitse politiek-satirische magazine *Simplicissimus*.

een album als *Wereld-wee*. Exemplaren daarvan worden door de overheid in beslag genomen, wat bijdraagt aan zijn bekendheid tot ver over de grenzen.

Na enthousiaste en eervolle bezoeken aan Londen en Parijs vestigt de tekenaar zich begin 1916 in Engeland. Raemaekers levert met zijn tekeningen een belangrijke bijdrage aan de geallieerde propaganda die vooral vanuit Engeland internationaal wordt verspreid. Het Britse ministerie van Oorlog liet de tekenaar al medio 1915 instemmend weten: 'you have greatly influenced public opinion in the cause for which we are all fighting'. Via publicaties en tentoonstellingen bereikt zijn werk een groot publiek, ook in de vooralsnog neutrale Verenigde Staten. In juli 1917 begint hij aan een rondreis die ertoe bijdraagt dat de stemming over de Amerikaanse deelname aan de oorlog definitief omslaat. Zijn fel anti-Duitse werk verscheen dan ook in niet minder dan tweeduizend kranten in de VS.

Na de wapenstilstand verhuist hij naar België van waaruit hij tekeningen blijft maken voor *De Telegraaf* over onder meer de Volkenbond. Zijn invloedrijke 'finest hour' ligt echter achter hem. Zoals De Ranitz terecht opmerkt: 'Als gesprekspartner voor wereldleiders speelt hij geen rol van betekenis meer.' Hij is betrokken bij de krantenstrip *Flippie Flink* van Clinge Doorenbos maar het tekenwerk blijkt grotendeels afkomstig van Raemaekers' zoon Robert. In de jaren 1930 waarschuwt de nog altijd zeer productieve Raemaekers senior in zijn tekeningen tegen het Duitse nationaalsocialisme. Zijn politieke instinct had hem nog niet verlaten. Via Londen vlucht hij na de Duitse inval in Nederland naar de VS. Alleen de laatste drie jaar voor zijn overlijden in 1956 brengt hij nog in zijn geboorteland door.

Zijn nagelaten werk, vooral uit de jaren 1914-1918, kent een enorme omvang en wordt in deze nieuwe uitgave bijzonder fraai in beeld gebracht. Veel van zijn prenten zijn even toegankelijk als aangrijpend en De Ranitz biedt een overzichtelijke analyse van de ontwikkelingen in zijn politieke tekeningen. Zijn werk is traditioneel maar levendig, het werk van een kundig vakman meer dan van een vernieuwende kunstenaar. De suggestie dat wat hij toonde de indruk was van een ooggetuige droeg in belangrijke mate bij aan de zeggingskracht van deze door de geallieerden nadrukkelijk als neutraal omschreven – en daarom objectief geachte – waarnemer. Maar Raemaekers was vooral een effectieve maar wellicht onbedoelde propagandist.

kees.ribbens@stripschrift.nl

Reflections on Armistic Day
Peace didn't mean much to the 1917 pioneer whose outfit was ordered to Germany
With peace, the censors as well as Jerry met their fate.
Some of our high-ranking officers saw the sun for the first time in months.
WHAZAMATTER WITH YOU ? WHY AREN'T YOU UP FOR REVEILLE ? ? ?
I DONT HAVTA ANSWER ANY MORE CALLS;— — I ONLY EN-LISTED FOR DURATION-!!
When hostilities ceased, arguments started.
The armistice didn't quiet the waves for the gobs.
The war didn't stop for the mulcskinners; they claim they never got started.
LET'S GO POP, LIL' PEP
HOME
Old Pop Time moved slowly while we waited for orders HOME.
After training a year and traveling 5,000 miles, Patrick O'Rhea was looking for an encore.
But this was "The End" in more ways than one, when the town clock struck eleven.

ONDER - *Reflections on Armistic Day*, 07-11-1919, uit *The American Legion Weekly*. Een aan het stripverhaal verwante spotprent.

MARQ DENKT

ruim

door Marq van Broekhoven

-snik-
En 't begon allemaal zo mooi...
Toen Yvonne en ik ons huisje in Breda kochten, leek het allemaal ideaal...
'n Tuin!
Drie slaap-kamers!
'n Rommel-zolder!
Ruimte genoeg voor al m'n verzamelingen.
De kinderboeken op planken in onze slaapkamer...
Zijn die planken stevig genoeg, Marq?
Alle tijdschriften in dozen op de rommelzolder...
-hng-
En de rest op de tweede slaapkamer.
Boeken...
Video's...
Lp's...
En vooral veel strips!
De kleinste slaapkamer hielden we vrij voor als eh...
Ah! Nu al?
Our little house did house three handsomely, zongen Sparks.
En zo was 't.
Totdat...
Ah! Alweer?
Maarmaarmaar... We zitten vol...
Toch?
Doe niet zo raar.
Tim verhuist naar de tweede slaapkamer, dan kan de baby in de kleine kamer.
Maar-maar-maar...

WAAR MOETEN MIJN SPULLEN DAN NAARTOE ???
Gewoon. Naar de zolder.
Piek zat.
Plaats genoeg. Zeker ook omdat ondertussen de compact disk uitgevonden was.
Oké. Dan doe ik al m'n lp's weg en ga ik cd'tjes kopen.
Plankje tegen de balken en ik kan 'r zo honderden kwijt.
Maar de kinderen werden ouder en hun voorraad speelgoed groeide gestaag.
Dat past gewoon niet allemaal meer in die kleine kamertjes van ze.
D'r zal wat plaats op zolder gemaakt moeten worden.
Oké. Dan doe 'k al m'n tijdschriften wel weg...
En de helft van m'n stripboeken.
En 'k heb alle mooie films nu wel op dvd, dus die videobanden mogen ook weg.
En...
Weet je, die hoesjes van de dvd's zijn nergens voor nodig.
'k Bewaar alleen de schijfjes in zo'n dj-koffer.
Dan...
De kinderen groeien uit hun kamers. Als we 'n dakkapel laten zetten, kan Tim naar de zolder en Mara naar zijn kamer.
Ja.
Dan moeten wel al die cd's van de balken af...
Ach, die zet 'k wel allemaal op usb-sticks.
Wel een beetje jammer van al die mooie tekstboekjes...
Maar ach...
't Heeft ook voordelen.
Nu past m'n hele collectie muziek, films en strips op drie usb-sticks, in twee koffertjes en 'n boekenrek!
Wat 'n ruimte!
Joepie.
Uit.

DOOR HET GROTE AANBOD NIEUWE STRIPS MOETEN WE SOMS WORSTELEN MET DE RUIMTE OP DE BOVENTOON-PAGINA'S. DAAROM PLAATSEN WE OP ONZE WEBSITE **WWW.STRIPSCHRIFT.NL** SOMMIGE RECENSIES DIRECT ONLINE.

Mevrouw Livingstone – Congo, de Groote Oorlog

Baruti & Cassiau-Haurie
Ballon Media
2014
ISBN 978-94-9168-460-9
Prijs € 24,95
112 pagina's
Kleur (hk)

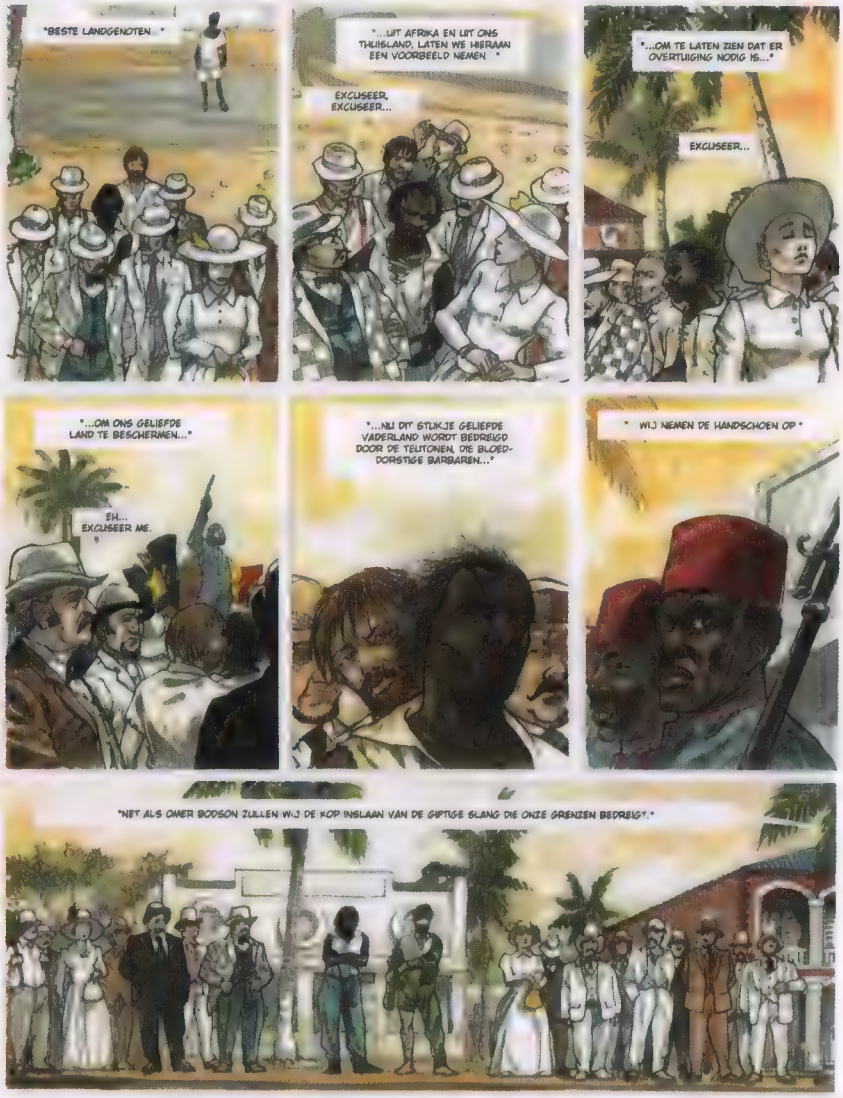
"BESTE LANDGENOTEN..."
"...UIT AFRIKA EN UIT ONS THUISLAND, LATEN WE HIERAAN EEN VOORBEELD NEMEN."
EXCUSEER, EXCUSEER...
"...OM TE LATEN ZIEN DAT ER OVERTUIGING NODIG IS..."
EXCUSEER...
"...OM ONS GELIEFDE LAND TE BESCHERMEN..."
EH... EXCUSEER ME.
"...NU DIT STUKJE GELIEFDE VADERLAND WORDT BEDREIGD DOOR DE TELTONEN, DIE BLOEDDORSTIGE BARBAREN..."
"WIJ NEMEN DE HANDSCHOEN OP."
"NET ALS OMER BOOSON ZULLEN WIJ DE KOP INSLAAN VAN DE GIFTIGE SLANG DIE ONZE GRENZEN BEDREIGT."

BRILJANTE STRIP OVER AVONTUUR EN VRIENDSCHAP

Tijdens de Eerste Wereldoorlog krijgt de Belgische luitenant Gaston Mercier de opdracht om op het Centraal-Afrikaanse Tanganyikameer het Duitse pantserschip de Graf von Götzen tot zinken te brengen. Om er de juiste positie van te achterhalen krijgt hij een gids toegewezen, een halfbloed die aanzienlijk meer ontwikkeld is dan de andere inheemsen. Deze beweert dat hij een zoon is van de beroemde ontdekkingsreiziger David Livingstone en heeft de gewoonte een Schotse kilt te dragen. Reden waarom hij door iedereen 'Mevrouw Livingstone' wordt genoemd. Terwijl de oorlog tussen de Belgische en Duitse koloniale machten op het zwarte continent in alle hevigheid woedt, probeert de jonge Belgische piloot meer te weten te komen over het verleden van zijn gids. Naarmate Mercier hem beter leert kennen wordt hij steeds kritischer ten aanzien van de koloniale aspiraties van zijn vaderland.

Scenarist **Christophe Cassiau-Haurie** vertelt hier, naar een verhaal van Apollo, boeiend over avontuur en vriendschap, tegen de achtergrond van de Eerste Wereldoorlog in Afrika. De exotische omgeving wordt door het tekenwerk van **Barly Baruti** schitterend weergegeven. De in Belgisch Congo geboren Baruti is het boegbeeld van de Afrikaanse stripscene en hij heeft een ongeëvenaard oeuvre op zijn naam staan. Het briljante *Mevrouw Livingstone* is zijn meest persoonlijke album tot nu toe.

Historische noot: De Graf von Götzen is inderdaad tot zinken gebracht, maar door de Britten na tien jaar weer gelicht en het 101 jaar oude vaartuig doet, onder de naam Liemba, nog steeds dienst als vracht- en passagierschip op het Tanganyikameer. BP

Gene zijde

Wie het paradijs heeft leren kennen, keert niet terug. Qua verhaal zit daar het grootste verschil tussen het nieuwe album van **Roelof Wijtsma** en zijn inspiratiebron: het symbolistische sprookje *De kleine Johannes* dat Frederik van Eeden in 1885-1886 schreef. Het fantasierijke jongetje staat, na een reis door een wereld vol elfjes, kabouters, wijze en feestende dieren, die krap langs leed, verlies en dood glijdt, voor de keuze: 'het Grote Licht' of het tranendal van mens zijn. Johannes blijft in de mensenwereld, waar hij zijn vriendinnetje Robinetta is kwijtgeraakt, omdat hij de bijbel afwijst. De jongen in Wijtsma's beeldvertelling versteent aan gene zijde, verenigd met zijn ouders die hij liefhad.

Wijtsma tekent in bruinen, bezonken okers zonder goedmoedigheid. Zijn figuren zijn veeleer tokens eigenlijk dan mensen, zoals Edvard Munch in 1893 'Skrik' schilderde, nadat hij in 1889 voor het eerst Inca-mummies had gezien. ('De zon ging onder', schreef hij op 22 januari 1892 in zijn dagboek, 'de hemel werd bloed-

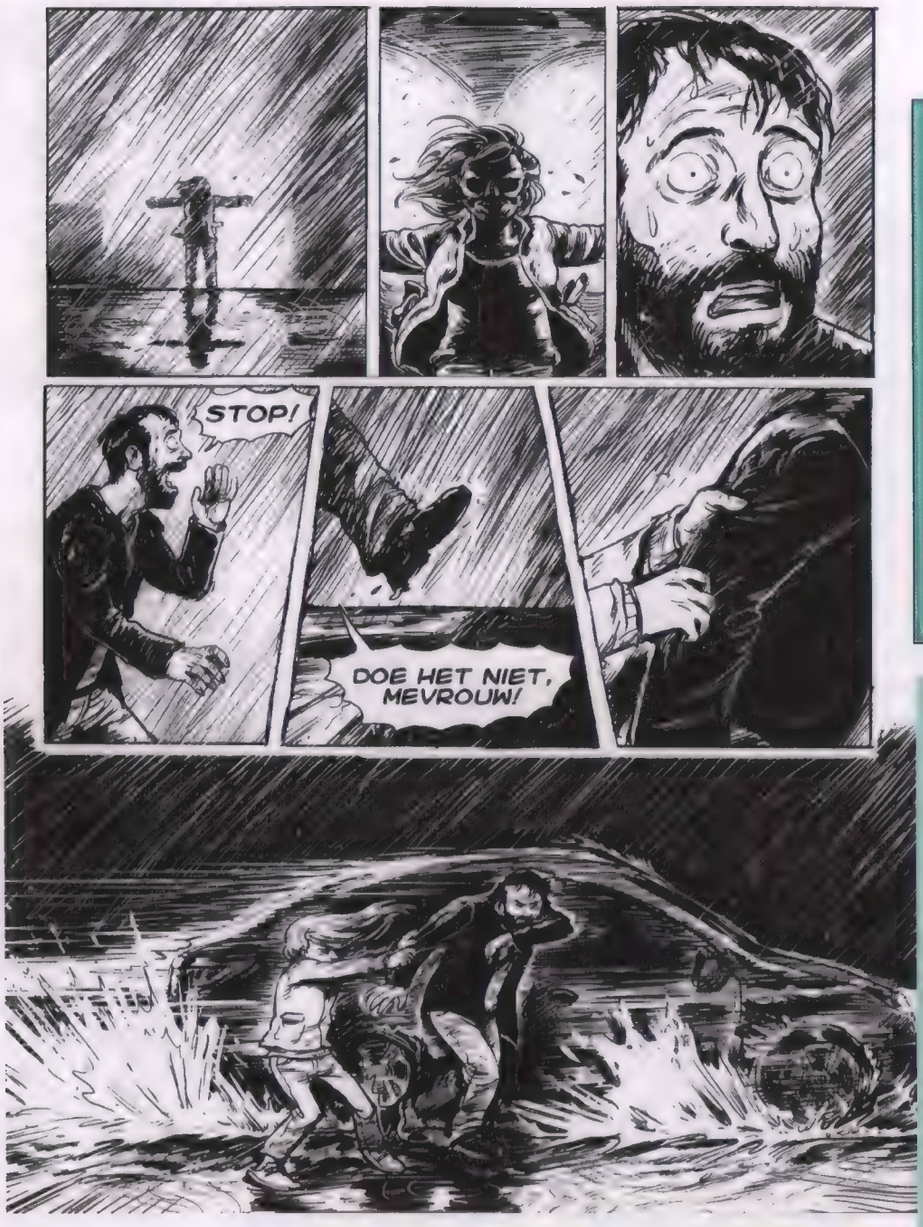

De terugkeer van de wespendief

De Jongh
Oog & Blik/
Bezige Bij 2014
ISBN 978-90-
5492-4401
Prijs €24,90
160 pagina's
Zwart/wit (hk)

De terugkeer van de wespendief is een grafische roman in een hedendaagse setting met kleine verwijzingen naar het magisch-realisme. Simon, een tot op het bot verscheurde en gefrustreerde boekhandelaar, die door de laatste crisis zo hard is getroffen dat hij het familiebedrijf wellicht zal moeten sluiten is op weg naar zijn magazijn midden in een bos getuige van de zelfmoord van een jonge vrouw, die zich voor een aanstormende trein stort. Geestelijk zwaar aangeslagen wordt hij teruggeworpen en geconfronteerd met schimmen en sporen uit zijn verleden als middelbaar scholier. Slechts een enigmatisch meisje weet hem uit zijn depressie te halen.

Binnen de oplopende spanningen tussen Simon en zijn echtgenote is de terugkeer van de wespendief te duiden als een metafoor voor het voorbijgaan van de seizoenen. De grafische roman is gestoken in een subliem omslag. De tekeningen ogen zeer volwassen en rijp. Een klein meesterwerk van **Aimée de Jongh** dat uitnodigt regelmatig te worden geraadpleegd. RB

rood, en ik ervoer een zucht van weemoed. Ik stond stil, doodmoe – boven het blauwzwarte fjord en de stad drukten bloed en vuurtongen.') Tekst is er trouwens niet veel. Alsof Wijtsma niet anders kan dan laten zien dat het verdriet dat hij heeft over de dood van zijn vader en moeder goeddeels onaanraakbaar blijft en voor altijd. Van Eeden speelt met parallelle realiteiten. Die finesse heeft *Doolhof van Eeden* niet. Wel woelt Wijtsma met dezelfde contrasten en bijbelse motieven, wat minder maatschappijkritisch dan Van Eeden destijds, maar met dezelfde gevoeligheid voor hoe pijn levensraadsels kunnen doen, hoe onduidelijk het goddelijke is als je er naar blijft kijken, hoe weinig een mens kennen kan als die weten wil. Hij tekent geen sprookje, maar een eindtijdverhaal. Misschien is zijn album wel het nooit verschenen vervolg op *De kleine Johannes*, dat Van Eeden in de laatste zin van zijn boek aankondigt: 'doch op een sprookje zal het dan niet meer gelijken.' HM

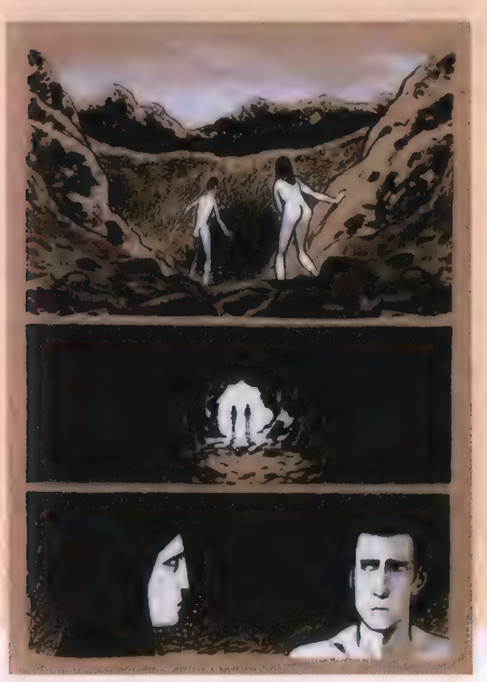

Doolhof van Eeden

Wijtsma
Sherpa 2014
ISBN 978-90-
8988-062-8
Prijs €24,95
112 pagina's
Kleur (hk)

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

[DE BOVENTOON]

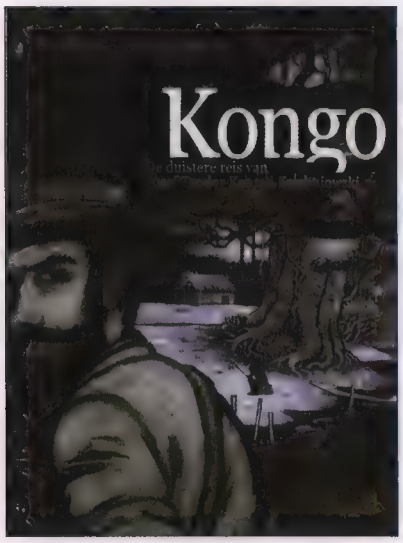

Kongo

Tirabosco & Perrissin
Scratch 2014
ISBN 978-94-92117-06-9
Prijs €14,90
176 pagina's
Zwart/wit (sk)

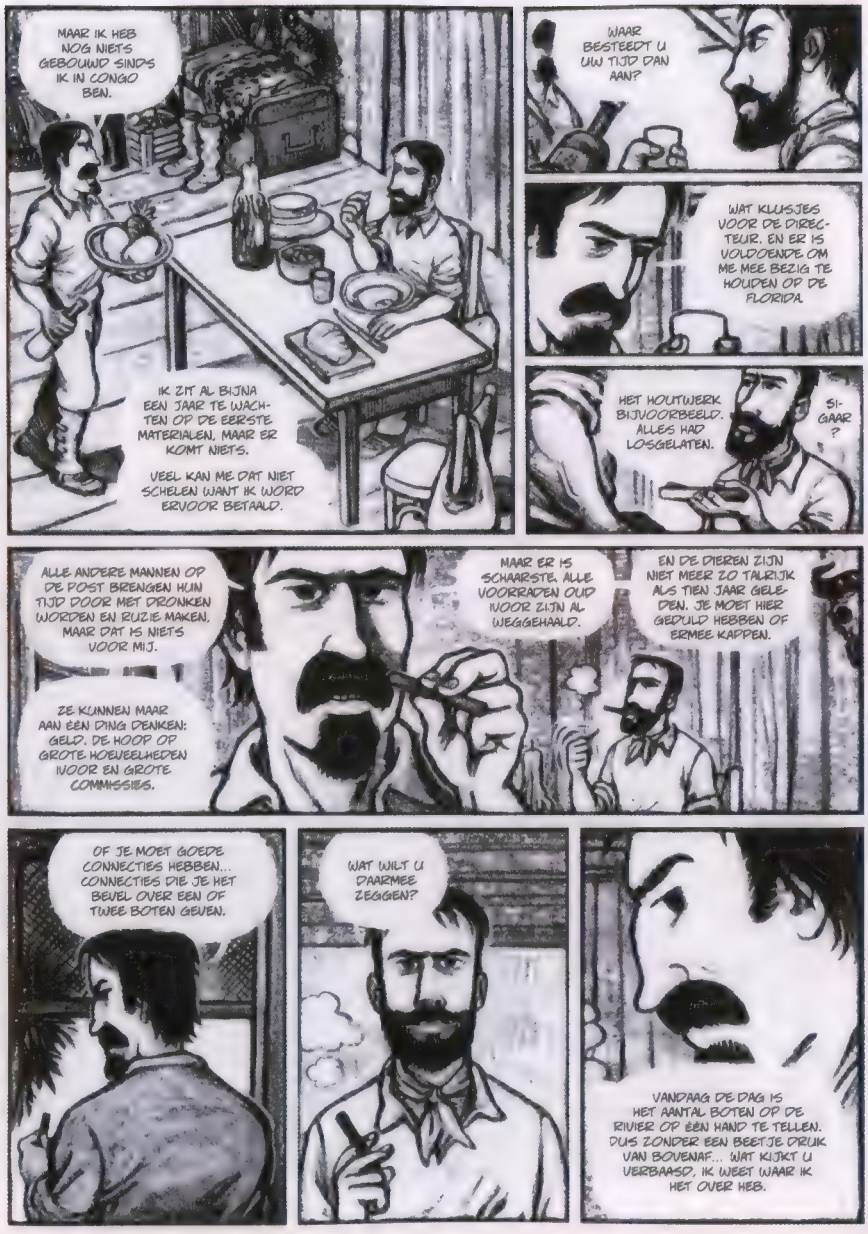
MAAR IK HEB NOG NIETS GEBOUWD SINDS IK IN CONGO BEN.
IK ZIT AL BIJNA EEN JAAR TE WACHTEN OP DE EERSTE MATERIALEN, MAAR ER KOMT NIETS.
VEEL KAN ME DAT NIET SCHELEN WANT IK WORD ERVOOR BETAALD.
WAAR BESTEEDT U UW TIJD DAN AAN?
WAT KLUSJES VOOR DE DIRECTEUR. EN ER IS VOLDOENDE OM ME MEE BEZIG TE HOUDEN OP DE FLORIDA
HET HOUTWERK BIJVOORBEELD. ALLES HAD LOSGELATEN.
SIGAAR ?
ALLE ANDERE MANNEN OP DE POST BRENGEN HUN TIJD DOOR MET DRONKEN WORDEN EN RUZIE MAKEN, MAAR DAT IS NIETS VOOR MIJ.
ZE KUNNEN MAAR AAN ÉÉN DING DENKEN: GELD. DE HOOP OP GROTE HOEVEELHEDEN IVOOR EN GROTE COMMISSIES.
MAAR ER IS SCHAARSTE. ALLE VOORRADEN OUD IVOOR ZIJN AL WEGGEHAALD.
EN DE DIEREN ZIJN NIET MEER ZO TALRIJK ALS TIEN JAAR GELEDEN. JE MOET HIER GEDULD HEBBEN OF ERMEE KAPPEN.
OF JE MOET GOEDE CONNECTIES HEBBEN... CONNECTIES DIE JE HET BEVEL OVER EEN OF TWEE BOTEN GEVEN.
WAT WILT U DAARMEE ZEGGEN?
VANDAAG DE DAG IS HET AANTAL BOTEN OP DE RIVIER OP ÉÉN HAND TE TELLEN. DUS ZONDER EEN BEETJE DRUK VAN BOVENAF... WAT KIJKT U VERBAASD, IK WEET WAAR IK HET OVER HEB.

Tegen de stroom in over de Kongo

Leegroven van het continent, niet verheffing van zijn bevolking, is het doel van de blanke aanwezigheid in Afrika. Dat ontdekt Joseph Conrad, de latere auteur, als hij eind 19e eeuw als scheepskapitein naar de bovenloop van de Congorivier reist. *Kongo*, van **Christian Perrissin** (1964, Frankrijk) en **Tom Tirabosco** (1966, Italië) is geïnspireerd op Conrads reis in 1890.

De Kongo is met 4700 kilometer de langste rivier van Afrika, en stroomt vanuit het binnenland in een grote boog door het evenaarswoud naar de Atlantische oceaan. De tocht stroomopwaarts was mogelijk door de uitvinding van de stoomboot. Conrad volgde in de sporen van zijn grote held Stanley, die tien jaar eerder de bron van de Congo had ontdekt en al doende plaatsen langs de rivier naar zichzelf had vernoemd. Stanley werd door de Belgische koning Leopold II ingehuurd om de 'witte vlek' en zijn privébezit Congo-Vrijstaat in kaart te brengen, voor handel en kerstening.

De landsgrenzen in Afrika werden door de grootmachten nogal willekeurig getrokken op de Koloniale Conferentie van Berlijn in 1884-1885. Kongo was een gebied met honderden groepen, elk vaak met eigen en taal. In Kongo tonen scenarioschrijver Perrisin en tekenaar Tirabosco dat het beschavingsoffensief weinig oog had voor die verschillen. Voor de veroveraars, vaak avonturiers die snel rijk wilden worden, waren de bewoners zwarten die alleen gevoelig waren voor de zweep. Van alles wat fout gaat, of mislukt, krijgen zij de schuld. Of het nu een blanke is die ziek wordt, of een voorraad die in vlammen op gaat, zweepslagen voor zwarten is

[E N V E R D E R]

Alex 33: Britannia (Jailloux/Bréda, Casterman). Caesar werkt zich lelijk in de nesten als hij probeert Britannia te bezetten. Gelukkig zijn Alex en Enak in de buurt. Het tekenwerk is deze keer van de hand van Marc Jailloux en de onwaarschijnlijke plot is van Mathieu Bréda. BP

Arq 17: Dromen 2 (Andreas, Sherpa). Met witte stof reis je naar een werkelijkheid zoals jij die wenst. Dromen zijn geen bedrog. Personen versmelten, maar Orax, het verzendhuis waar de vraag het aanbod bepaalt, floreert. Fantastisch, ja. Verwarrend, zeker. EvdH

Black Crow 5: Wraak (Delitte, Ballon Media). Jean-Yves Delitte is de officiële schilder van de Franse marine. Dat dit geen loze titel is bewijst hij in dit deel. Paginagroot komen de mooiste vaartuigen in beeld. Daarnaast zorgt hij voor het doorwrochte scenario. BP

Boot & Van Dijk 5: Anna van Buren (Sparreboom, Kees Sparreboom). Een explosie op een verjaardagsfeestje is aanleiding voor een spannende speurtocht naar de dader. Boot en Van Dijk doen dit keer hun ding in Delft. TdK

Boot & Van Dijk 6: De bittere beker (Sparreboom, Kees Sparreboom). De auteur wijdt de lezer in in de wereld van de Vrijmetselaars. In de sfeer van de verhalen van Ellery Queen komt een reeks aan verdachte kandidaten voorbij. TdK

Boot & Van Dijk 7: Alternatieven (Sparreboom, Kees Sparreboom). Van Dijk wordt belaagd door een Dobermann-Pinscher die hij slechts met moeite van zich af kan houden. Hij laat het er niet bij zitten. Een wat oppervlakkig scenario dit keer. TdK

Boot & Van Dijk 8: De reunie 1: Verbittering en **9: De reunie 2: Het zwarte water** (Sparreboom, Kees Sparreboom). In dit tweeluik ontaardt een aanvankelijk ontspannen reünie in een moorddadig tafereel en een klopjacht op de verbitterde dader. Pakkend verhaal met vaart verteld. TdK

Café Cowala 2 (De Roover, Strip2000). Gebundelde éénpagina-grappen van Bruno de Roover, eerder gepu -

het antwoord. Ook voor de blanken was het leven in de tropen geen pretje. Velen bezweken aan de hitte of kregen malaria of slaapziekte.

Perrissin kijkt naar Congo door de ogen van Conrad. Die is eenzaam; in de ogen van de Belgen is hij een onbetrouwbare Brit of Pool. Elk poging van hem om persoonlijk contact te maken met een neger, stuit op verzet van zijn bazen. Al dan niet uit vrije keuze of gedwongen schikt hij zich naar de koloniale aanpak. Om daar tien jaar later in zijn indrukwekkende roman en aanklacht *Heart of Darkness* afstand van te nemen.

Perrissin is scenarist van onder meer albums over Calamity Jane en de *Kaap Hoorn*-reeks over Vuurland. Tirabosco is tekenaar bij uitgeverij Futuropolis. In Nederland verscheen van hem *De bosduivel*.

Heart of Darkness is eerder verstript door de Zweeds-Keniaanse Catherine Anyango en David Zane Mairowitz. Anyango gebruikte voor haar zwart/wit-illustraties veel schaduwen en grijsnuances om de unheimische sfeer te bereiken. Bas Heijne was de vertaler voor de Nederlandse uitgave van Atlas in 2011.

Tirabosco tekent de moord-en-doodslagreis ook in zwart/wit. Hij gebruikt daarvoor een bijzondere techniek, de monoprint. Hij tekent op een zwartgeïnkte glasplaat, en perst daarop tekenpapier. Het resultaat is een unieke afbeelding in spiegelbeeld, met minder scherpe lijnen dan bij een gewone tekening. Op die trage manier werken is arbeidsintensief, maar het levert sfeerrijke tekeningen op. *Kongo* is een indringend verhaal geworden, gestoken in een bijzondere grafische productie. EvdH

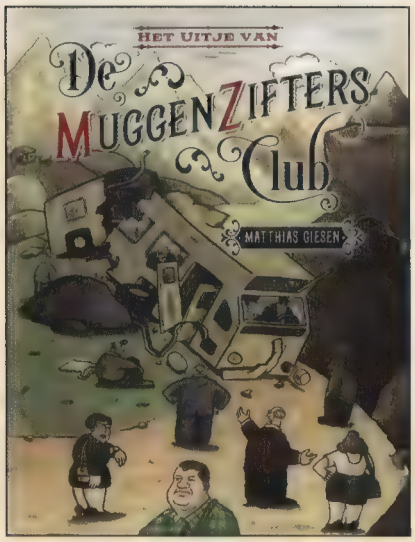

Kronkeling door het menselijke brein

Het laatste serieuze boek van **Matthias Giesen**, *De zwaartekrachtjaren*, verscheen in 2004. Nu, tien jaar later, is er *Het uitje van de muggenziftersclub*, een bundel cartoons met een hoog 'wetenschappelijk' gehalte. Het gaat bij voorbeeld over kwantumtheorieën, dubieuze geleerden en doorgedraaide professoren. Maar ook over de theorie dat oerknallen elkaar laten schrikken door opgeblazen broodzakken onverwachts te laten knallen. Ook tekent hij een grap die honderd miljoen jaar duurt door op het ene continent aan de kust een man met plank te tekenen die uitsteekt over zee en op het andere continent een ander personage die er met zijn rug naar toe staat en dus de plank waarschijnlijk tegen zijn hoofd krijgt als... enfin, u begrijpt het wel. Giesen kronkelt met zijn absurde humor door het menselijke brein en de (on)logica der dingen.

Volgens Freud zit het voornamelijk tussen de oren

Zijn tekenstijl is in de loop der jaren niet veel veranderd. De personages zijn gedrongen en hebben geen nek. Stuk voor stuk hebben ze korte benen en te grote voeten. En van de gezichtsuitdrukkingen valt elke emotie moeiteloos af te lezen. TdK

Het uitje van de muggenziftersclub

Giesen
Harmonie 2014
ISBN 978-90-76168-92-0
Prijs €17,50
128 pagina's
Kleur (sk)

bliceerd in het Belgisch mannenweekblad *P-Magazine*. Nogal veel poep- en pishumor, soms melig, soms hard, soms verrassend raak, dan weer woordspelig, maar ook knap verzonnen grap-op-grapsituaties. DR

Doug 3: Suikerschedel (Burns, Oog & Blik/Bezige Bij). Het laatste deel van Burns mysterieuze, intrigerende ode aan – onder veel meer – Hergé's *Kuifje* zorgt ervoor dat eerder raadselachtige scènes als puzzelstukjes op hun plaats vallen. Al herlezend en bladerend dragen eerder niet ontdekte details er verder toe bij dat de trilogie een onuitwisbare indruk achterlaat. DR

Filip van België 1 Waar is dat feestje? (Cambré, Strip2000). Na zes albums *Albert & Co* gaat Charel Cambré onverdroten verder met zijn visie op het koningshuis. Kennelijk krijgen de Belgen er geen genoeg van zich vrolijk te maken over hun blauw bloed. Cambré is niet bang om nogal gewaagd uit de hoek te komen. Zo wordt Fabiola – God hebbe haar ziel – als heks neergezet en neemt een robot Filips echtelijke verplichtingen waar. Enige achtergrondkennis van de Belgische politiek is wel handig. BP

Golden Dogs 2: Orwood (Griffo/Desberg, Lombard). Engeland begin 19e eeuw. Na een geslaagde beroving van de drugsbaas lord Sirloin in Londen moet de bende Golden Dogs toch vluchten. Is er sprake van onderling verraad? De afgesproken jaarlijkse Londense reünie loopt telkens mis, totdat bendelid en prostituée Fanny na een langdurig verblijf in Parijs en Mexico op de afgesproken datum een bekend gezicht ziet... Sfeervolle, historische, boeiende, vierdelige avonturenreeks. DR

Heroveringen 2: De hinderlaag van de Hittieten (Miville-Deschenes/Runberg, Lombard). De samenwerkende nomaden verenigd in de Scytische Alliantie strijden ondanks politieke intriges en onderlinge machtsstrijd verder tegen de agressieve Hittieten, waarbij de Babylonische geschiedschrijfster Thusia in het realistisch getekende krijgsgewoel haar vuurdoop ondergaat. DR

[DE BOVENTOON]

Hotel particulier

Sorel
Casterman 2014

ISBN 978-90-303-7006-2
Prijs €25
104 pagina's
Zwart/wit (hk)

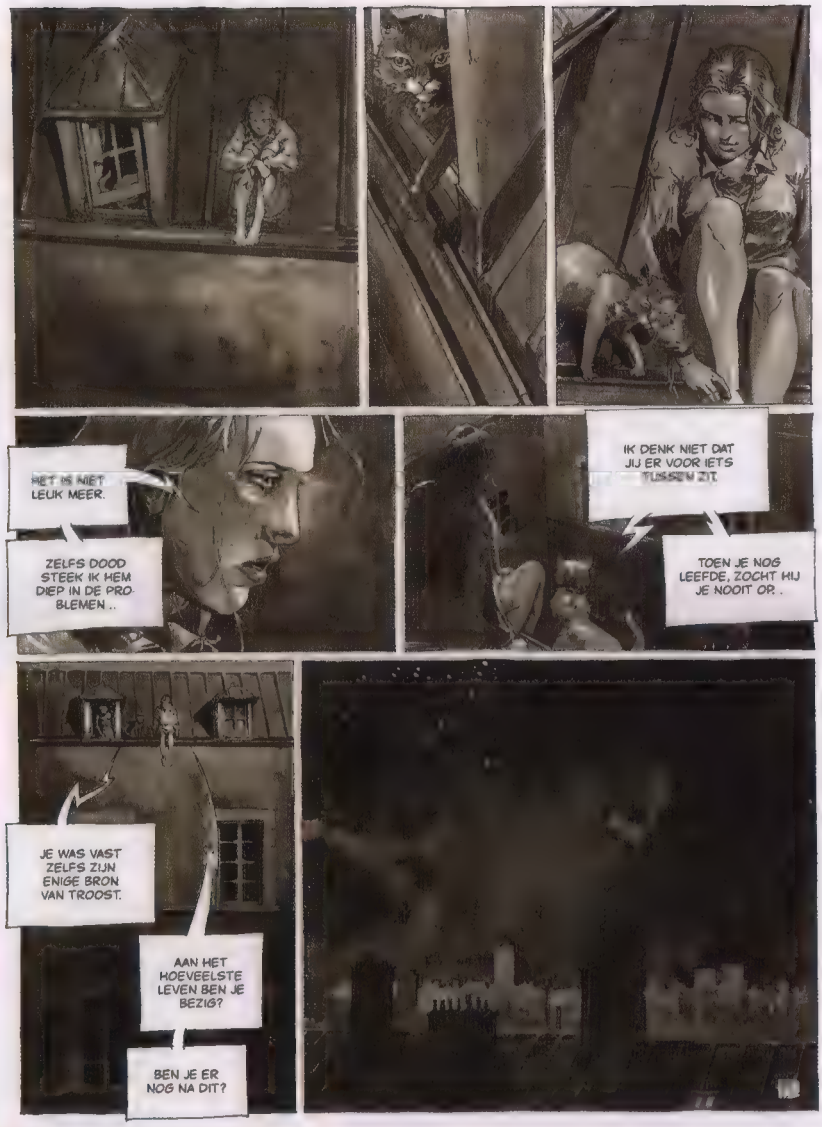
HET IS NIET LEUK MEER.
ZELFS DOOD STEEK IK HEM DIEP IN DE PRO-BLEMEN..
IK DENK NIET DAT JIJ ER VOOR IETS TUSSEN ZIT.
TOEN JE NOG LEEFDE, ZOCHT HIJ JE NOOIT OP..
JE WAS VAST ZELFS ZIJN ENIGE BRON VAN TROOST.
AAN HET HOEVEELSTE LEVEN BEN JE BEZIG?
BEN JE ER NOG NA DIT?

Geloofwaardig bovennatuurlijk

Als de poëzie-liefhebster Emilie zelfmoord pleegt in haar woning leren we langzamerhand ook de andere bewoners van het appartementencomplex kennen. Want Emilie gaat verder als spookverschijning en blijkt onder meer te kunnen communiceren met de kat van een van de andere huurders.

Guillaume Sorel schiep met de strip *Hotel particulier* een bijzonder fantasieverhaal, vol verrassende wendingen. Hij gaat daarbij bepaald niet op de knieën zitten, legt weinig uit en laat het aan de lezer, die tevens goed moet kijken, over om het verhaal deels te reconstrueren.

Ook de sceptische lezer die over het algemeen niet zo van spoken, geestverschijningen en verdwijnspiegels is gecharmeerd, zal geboeid raken door de belevenissen van de bewoners van het complex: het overspelige stel, de aberraties van de bedrogen echtgenoot, de heksachtige kattenhaatster, het echtpaar met het vermiste kind, de geobsedeerde kunstenaar met geldzorgen in de zolderkamer, de cultuurminnende intellectueel met zijn krachtige erotische fantasieën en natuurlijk de alom aanwezige kat. *Hotel particulier* is een bijzondere lees- en kijkervaring in stemmig zwart/grijs/wit.

Guillaume Sorel werd in 1966 in Cherbourg, Normandië geboren. Hij studeerde een tijdje architectuur voordat hij in Lyon aan de l'École des Arts Appliqués studeerde; in 1985 volgde l'École Supérieure des Beaux-Arts in Parijs. In 1987 maakte hij zijn eerste professionele illustraties. In Nederland is hij vooral bekend door zijn tekenwerk, samen met Phil Castazia, voor de serie *Algernon Woodcock*, naar het script van Mathieu Gallié. DR

[EN VERDER]

Humormels 1 (Geinz, Strip2000). Geinz – pseudoniem voor Frits Deblieck – publiceert vooral op het internet met een wekelijkse cartoon voor de nieuwssite *Zita.be*, daarnaast is hij huiscartoonist van de *Krant van West-Vlaanderen*. Boek bestaat uit 80 pagina's ongerijmde, onnozele en hilarische grappen. BP

Jerome K. Jerome Bloks 24: De kluizenaar (Dodier, Dupuis). Alain Dodier weet traditiegetrouw een relatief klein drama een album lang uit te spinnen. Bloks en vriendin Babs hoeven alleen maar een brief persoonlijk af te geven maar die taak krijgt uiteraard een vreemde wending. Onderwijl doet de auteur via flashbacks langzaam uit de doeken welk familiedrama eraan ten grondslag ligt. TdK

Kaasheld en Poephoofd 5: Kunst met de grote K en P (Lamelos, Silvester). Album met voorgepubliceerde absurde, flauwe, melige, grappige en hilarische belevenissen van de Nederlandse superhelden, zoals een spannend avontuur samen met het kranige haar van een omstreden Nederlandse politicus. DR

Kappie 132: Kappie en de vervuiling (Toonder/Wijn, Stripstift). Kapitein Anne Wobke van het onvolprezen schip De Kraak krijgt een dubieuze opdracht om een aantal vaten, gevuld met giftig afval, te dumpen in zee. Woedend weigert de ouwe zeerob om het milieu nog zwaarder te belasten met dat gif. Hij maakt er een rechtszaak van, die de zittende magistratuur uit hun lethargische houding houdt. Dit verhaal werd in 1970 gepubliceerd in dagblad *Het Vaderland*. Piet Wijn was verantwoordelijk voor de magistrale tekeningen; Eiso Toonder verzorgde de humoristische tekst. RB

Legende van de scharlaken wolken – Izuna 1: Kamigakushi (Lupatelli/Tenuta/Letizia, Silvester). Soms zware maar wel boeiende kost over de strijd tussen de wolfachtige natuurgeesten en de Noggo-demonen. Het mensenkind dat de heilige boom Munemori op aarde zet gaat de beslissing brengen in wie overwint. TdK

De Metabaronnen – Castaka 2: De rivalen (Jodorowsky/Pastoras, Arboris). Zelfs op 85-jarige leeftijd

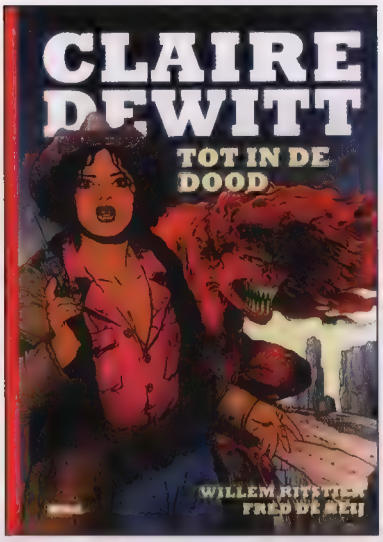

Claire Dewitt 1: Tot in de dood

Ritstier & De Heij Xtra 2014
ISBN 978-94-90759-68-1
Prijs €18,90
64 pagina's
Kleur (hk)

Tamelijk extreme serie

Kort na de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865) terroriseren monsterlijke wezens het zuiden van de Verenigde Staten. Bijna niemand is veilig voor deze vrijwel onkwetsbare mensenverslinders. En dat is nou net het gebied waarin de heldin, premiejaagster Claire DeWitt, achter een outlaw aanjaagt die haar in het verleden een kunstje heeft geflikt.
Tot in de dood is het eerste verhaal van de nieuwe (horror)westernserie *Claire Dewitt*. Het is de vrucht van de samenwerking van **Willem Ritstier** en **Fred de Heij**. Ritstier zorgde voor het bizarre verhaal en De Heij voor het tekenwerk.
Met tekenaar Minck Oosterveer maakte Ritstier talloze strips, waaronder twee verhalen van de western *Ronson Inc.* voor het stripblad *Eppo*. Na het overlijden van Oosterveer, ten gevolge van een motorongeluk, wilde Ritstier graag verder met dit project. Hij polste daarom De Heij of deze bereid was het tekenwerk voor een derde deel voor zijn rekening te nemen. Dit was echter niet naar de zin van uitgever Rob van Bavel van Don Lawrence Collection, zodat het plan strandde. Daarop besloten de twee om met deze nieuwe, tamelijk extreme, serie van start te gaan.
De editie met harde kaft bevat 16 pagina's extra met schetsen, illustraties en tekst over de totstandkoming van *Claire Dewitt*. BP

is Alejandro Jodorowsky nog druk met het schrijven aan het 'Jodorowsky-verse'. Na al die jaren en al die strips is het bijna onmogelijk om ons met dit nieuwe deel van deze serie echt te verrassen. RSp

La Mondaine 2 (Lafebre/Zidrou, Dargaud). Aangrijpend slot van de belevenissen van inspecteur Louzeau bij de Parijse zedenpolitie in de jaren 1940. Hij is onder meer getuige van de arrestatie van duizenden joden die bijeen worden gedreven in het 'Vel d'Hiv'. Tekeningen en inkleuring van Jordi Lafebre zijn wonderschoon. Aan het slot worden de lotgevallen van de hoofdrolspelers uit de doeken gedaan. BP

Pablo 3: Matisse (Birmant/Oubrerie, Blloan). Derde sfeervol en kleurig deel van de geplande vier over de jonge jaren van Pablo Picasso, gebaseerd op de memoires van Picasso's grote liefde Fernande Olivier: *Souvenirs intimes*. La belle Fernande en Picasso reizen naar Spanje waar op het platteland Pablo's vernieuwingdrang krachtige impulsen krijgt. Terug in Montmartre ontstaat de rivaliteit tussen Matisse en Picasso in de Parijse salon van broer en zus Stein. DR

ADVERTENTIE

Ahoy!

SLECHTS €9,95 per deel

Elk kwartaal een nieuwe titel!

Het zevende deel is nu te koop!

Ook verkrijgbaar als e-book via de app van Bruna Tablisto voor €8,99 per deel.

www.stripstift.nl

ADVERTENTIE

•STRIPS•GAMES•MANGA•
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • www.eppo.nl

[DE BOVENTOON]

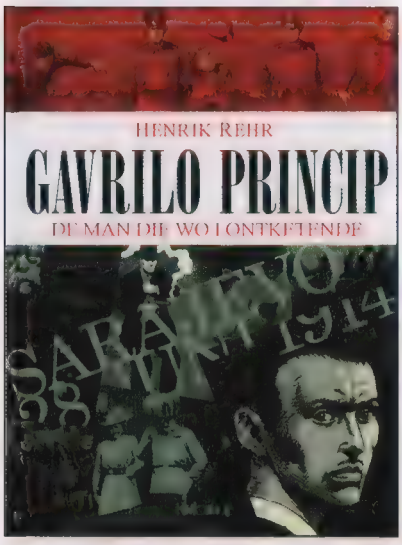

Gavrilo Princip – De man die WO I ontketende

Rehr
Blloan 2014
ISBN 978-94-6210-169-2
Prijs €27,95
232 pagina's
Zwart/wit (hk)

DRIE BOSNISCHE JONGENS, ONDER WIE TWEE STUDENTEN, PRINCIP EN GRABEZ. DE DERDE, CABRINOVIC, IS DRUKKER.
ZE HEBBEN GRANATEN EN PISTOLEN BIJ ZICH EN HEBBEN GISTEREN DE STOOMBOOT NAAR SABAC GENOMEN.
KAPITEIN POPOVIC IN SABAC WEET VAST WAAR ZE ZIJN.

Strip over de aanslichter van WO I toont nuances

Honderd jaar geleden, op 28 juli begon de Eerste Wereldoorlog. In Nederland tot voor kort minder bekend, maar elders al een eeuw lang 'De Groote Oorlog'. Precies een maand eerder viel het startschot, na een bewapeningsrace die zijn weerga niet kende. Dat schot komt uit het pistool van Gavrilo Princip, een 19-jarige Bosnische Serviër (Bosnië was bezet door de Oostenrijkers, maar keek graag naar het zuidelijke Servië, dat voorlopig nog zelfstandig was). Over hem verscheen de striproman *Gavrilo Princip – De man die WO I ontketende*.

Dat laatste statement valt nog te bezien, historici bakkeleien over de vraag of die oorlog er niet sowieso gekomen was. Enfin, het is gelukkig niet de eerste strip over dit onderwerp, weet de *Stripschrift*-lezer. En **Henrik Rehr**, een Deense stripmaker die in New York werkt, kiest een originele invalshoek. In een fraai uitgevoerde, ruim tweehonderd pagina's lange 'biocomic' maken we kennis met Gavrilo, vanaf zijn geboorte tot zijn dood. Aan het begin en aan het einde van deze tragische geschiedenis zien we bewerkingen van de beroemde foto, waarop de aartshertog en kroonprins van de dubbelmonarchie Oostenrijk-Habsburg Franz Ferdinand en zijn vrouw door Princip doodgeschoten worden. In Sarajevo, dat moet erbij, want daar wilde Wenen laten zien wie er de baas was in het land van de Slaven. Van die naam van dit Balkan-volk, zegt Gavrilo ergens, is het woord slavernij afgeleid. Verhelderend voor zijn vrijheidsstrijd. Zo bevat dit boek meer voor mij nieuwe inzichten. De kroonprins ging vooral ook in juni naar de Balkan, omdat je er zo goed kon jagen. Zijn intocht in Sarajevo op juist de 28e was nodeloos provocerend, omdat juist op die dag de dappere nederlaag van de Serven tegen de Turken wordt herdacht. Ook al een vrijheidsstrijd die verloren was. Princip was dubbel gefrustreerd, omdat hij voor het Servische leger was afgekeurd wegens astma (maar Rehr strooit te nadrukkelijk met 'kuche uche uche').

Hij had een voorganger, Bogdan Zerajic, die een mislukte aanslag pleegde op een hoge Oostenrijkse ambtenaar/bezetter. Rehr laat Princip bidden op zijn graf. Hij las de anarchist Kropotkin (...*uche uche*...). De groep waar Gavrilo zich bij aansluit kennen we als De Zwarte Hand (Pietje Bell!), maar heet 'Eenheid of dood'. Rehrs insteek is de vraag, of Princip vooral een zelfmoordterrorist is. De Serven zelf vinden inmiddels van niet. Er is een schuchtere herwaardering. Ook Rehr wil de andere kant van Princip laten zien, zijn frustraties. Hij doet dat ook, omdat hij getuige was van 9/11. Een actuele invalshoek, want nu ik dit schrijf is Nederland net de rouw voorbij. En wie zegt, dat er niet ergens een jonge Oekraïense Russische rebel rondloopt, die denkt; 'mijn God, wat heb ik gedaan?'

Rehrs tekeningen zijn zwart/wit, en vooral de paginagrote vignetten maken indruk. Het zijn vooruitwijzingen naar de loopgravengruwel. Toch is deze sympathieke roman niet geslaagd. De bijfiguren zijn te vlak. Soms zijn ze niet te onderscheiden, zo lijken ze op elkaar. Gavrilo's liefdesleven komt niet uit de verf. Rehr verliest zich op het einde in teveel details. Wreekt zich hier dat Rehr tekenaar én scenarist is van dit ambitieuze album? WM

[EN VERDER]

Perico 2 (Berthet/Hautière, Dargaud). Sean, Joaquin en Livia zijn gevlucht uit Cuba en zoeken met een koffer vol met geld in Amerika een veilig heenkomen in de hoop dat zij aan hun achtervolgers kunnen ontsnappen. Al snel blijkt dat de Cubanen het er niet bij laten zitten en dat is niet het enige probleem. TdK

Philip en Francis 3: S.O.S. meteorologen (Veys/Barral, Dargaud). In dit parodistische avontuur, eerbiedig opgedragen aan 'de geniale E.P. Jacobs', ergert Mortimer zich aan het misbruik dat wordt gemaakt van zijn goedheid. Daarom vindt hij een Jekyl & Hyde-achtig drankje uit, waardoor hij tijdelijk in een assertieve bruut verandert. In die hoedanigheid vernedert hij onder meer zijn eeuwige vijand Olrik en veroorzaakt hij extreme weersomstandigheden in Engeland. DR

De piraten van Barataria 7: Aghurmi (Bourgne/Bonnet, Ballon Media). Na een kort intermezzo op zee speelt deze gecompliceerde geschiedenis zich grotendeels af in de Egyptische woestijn. Met dit album sluiten tekenaar Franck Bonnet en scenarist Marc Bourgne de Oriëntaalse cyclus af en dat doen ze in stijl. BP

Saga Valta 2 (Dufaux/Aouamri, Lombard). Uitermate bloeddorstige geschiedenis die, althans volgens het voorwoord van Jean Dufaux, zijn oorsprong vindt in IJslandse legenden uit de 13e eeuw. Het tekenwerk kan er mee door. BP

Samber – De oorlog van de Sambers 7: Maxime & Constance 1: Herfst 1775 (Yslaire/Boidin, Ballon Media). De eerste kennismaking met deze loot van de Samber-familie maakt nieuwsgierig naar de komende twee delen. Evenals bij de cyclus rond Werner & Charlotte neemt Marc-Antoine Boidin de tekeningen voor zijn rekening. BP

Sigmund 24: Vierentwintigste sessie (De Wit, Harmonie). Wie bij dit 24e deel nog niet weet of hij een liefhebber is, zal niet overtuigd worden door dit deel. Geen verrassingen, maar gewoon Sigmund ten voeten uit. RSp

Snippers 4: Heisa, boompje, beestje (De

Gif

Meter & Yelin
Xtra 2014
ISBN 978-94-
90759-70-4
Prijs € 18.90
202 pagina's
Zwart/wit (sk)

De engel van Bremen

Gif draait om één van de bekendste vrouwelijke seriemoordenaars: Gesche Gottfried. In maart 1828 werd in Bremen bekend dat deze dame vijftien mensen had vermoord met muizenboter. Met deze historische grafische roman pogen Peter Meter en Barbara Yelin dit verhaal, dat overigens resulteerde in de laatste publieke terechtstelling in deze stad, [illegible] manier in te lijsten.

Het verhaal krijgt gestalte door de rol van een vrouw die in Bremen is om een reisverslag te schrijven. Haar verblijft valt toevalligerwijs samen met de laatste dagen van Gottfried. Geïnteresseerd probeert de jonge schrijfster meer te weten te komen door wat mensen te benaderen. De afwijzende houding van de mannen wakkert haar nieuwsgierigheid aan en ze gaat op onderzoek uit.

Gif speelt op een bijzondere manier in op de historische feiten rondom de zaak Gottfried. Daardoor laat het een duister, door misogynie geplaagd Bremen zien. Maar hoe sterk het verhaal ook is, de duistere tekeningen missen scherpte en zorgen ervoor dat de lezer toch [illegible] de [illegible] blijft. RSp

Jongh, Strip2000). Aimée de Jongh weet op een aanstekelijk manier dagelijkse gebeurtenissen een kwinkslag te geven. TdK

Texas Cowboys 2 (Bonhomme/Trondheim, Blloan). Lewis Trondheim (tekst) en Matthieu Bonhomme (tekeningen) voegen weer negen hoofdstukken toe aan de roerige geschiedenis van het Wilde Westen. Dat betekent sterke dialogen en heel veel actie. BP

Witte Klauw 2: De opstand van het apenvolk (Le Tendre/Taduc, Dargaud). Na hun eerste succes, de populaire westernstrip *Chinaman*, komen Serge Le Tendre en Olivier Taduc met deze serie, die zich afspeelt in het fictieve Japan rond 800. Mooi gestileerde vertelling over de avonturen de weergaloze strijdster Witte Klauw, luitenant Blüksem en de stroper Snelle Tahu. Adembenemende actiescènes. BP

Ze is van mij! 2 (Gremmen, Strip2000). Guitige gagstrip die in albumvorm relatief snel vermoeiend wordt. Uitblinker is de 'Kerst 2009 met de *Eppo*-redactie'-cyclus. RSp

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

AKIM.nl

Waarom bestellen bij akim.nl ?

- Snelle service
- Uit voorraad leverbaar
- Snel en gemakkelijk betalen
- Niet goed geld terug

Vragen? mail naar info@akim.nl

AKIM

Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM

■ *t/m 31 december 2014 Expo 'Disney Mania', Museum van de Twintigste Eeuw, Krententuin 24, Hoorn (NH), info: www.museumhoorn.nl*
■ *t/m 31 december 2014 Expo 'Kruitvat – 18 jaar Van Speyk', met werk van diverse stripmakers,Galerie Lambiek, Kerkstraat 132, Amsterdam, info: www.lambiek.net*
■ *t/m 1 januari 2015 Expo 'Veerle Hildebrandt: Paperworks', De Stripkever, Bruulcenter, Bruul 79, Mechelen, België, info: www.hildebrandt.be*
■ *t/m 4 januari 2015 Expo 'Donald Duck – Al 80 jaar een beroemde eend, Museum Meermanno, Prinsessegracht 30, Den Haag, info: www.meermanno.nl*
■ *t/m 18 januari 2015 Expo 'Heureuse vie! Heureux combats!', van Marianne Duvivier en Denis Lapière, Gallery, Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
■ *t/m 1 februari 2015 Expo 'In de loopgraven', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
■ *t/m 1 februari 2015 Expo '2500 dagen RuSt', met webtekeningen van Ruben Steeman, Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
■ *t/m 1 maart 2015 Expo 'Beeldig Brussel', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
■ *t/m 1 maart 2015 Expo 'Stripjournalistiek – De tekenaar als verslaggever', Persmuseum, Zeeburgerkade 10, Amsterda, info: www.persmuseum.nl*
■ *t/m 1 maart 2015 Expo 'Stripfies – Nederlandse stripfiguren maken een selfie', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
■ *t/m 31 mei 2015 Expo 'Rosinski van Polen', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
■ *8 februari 2015 18e Leuvense Strip(en dvd)beurs, Zaal Redingenhof, Redingenstraat 90, Leuven, België, info: (+32)(0)16-236597*
■ *8 februari 2015 Stripbeurs Nijdrop, Kloosterstraat 9, Nijdrop, België, info: www.nijdrop.be*
■ *28 februari t/m 1 maart 2015 Internationaal Stripfestival Rotterdam, Hulstkampgebouw, Maaskade 120, Rotterdam, info: www.stripfestivalrotterdam.nl*
■ *7 t/m 8 maart 2015 De Stripdagen 2015, Evenementenhal Gorinchem, Franklinweg 2, Gorinchem, info: www.destripdagen.nl*
■ *14 t/m 15 maart 2015 27e Wilrijkse Stripdagen, Gemeenschapscentrum Valaarhof, Letterkundestraat 135, Wilrijk, België, info: www.vlaamsstripcentrum.be*
■ *28 t/m 29 maart 2015 Dutch Comic Con 2015, Jaarbeurs, Jaarbeursplein 6, Utrecht, info: www.dutchcomiccon.com*
■ *25 april t/m 30 augustus 2015 Expo 'William Kentridge', Eye, IJpromenade 1, Amsterdam, info: www.eyefilm.nl*
■ *26 april 2015 5e Antwerp Convention, Antwerp Expo, Jan van Rijswijcklaan 191, Antwerpen, België, info: www.antwerpconvention.be*
■ *3 mei 2015 9e Strips op de Markt, Markt, Gouda, info: www.stripsopdemarkt.com*
■ *10 mei Stripfestival Knokke-Heist, Casino Knokke-Heist, Zeedijk/Albertstraat 509, Knokke, België, info: www.stripfestivalknokkeheist.be*
■ *30 t/m 31 mei 2015 2e Noordelijke Stripmanifestatie, Fries Congrescentrum, Oprijlaan 3, Drachten, info: www.stripmanifestatie.nl*
■ *21 juni 2015 Stripmarkt Haarlem, Grote Markt, Haarlem, info: 020-6852229*

80 jaar Donald Duck

Nog tot en met 4 januari loopt de tentoonstelling *Donald Duck – Al 80 jaar een beroemde eend* in Museum Meermanno in Den Haag. De tentoonstelling maakt onderdeel uit van de grotere expositie *Vogels – Duizend jaar vogels in honderden boeken*. In de tentoonstelling wordt Donald Duck door de jaren heen getoond, getekend door een heel leger aan internationale maar ook Nederlandse tekenaars (Ben Verhagen, Daan Jippes, Mau Heymans). Verder worden bijzondere uitgaven getoond en is er aandacht voor Donald in reclame-uitgaven. Natuurlijk speelt weekblad *Donald Duck* in de expositie een rol.

Als algemene 'geboortedatum' van de wereldberoemde Disney-eend wordt zijn verschijning in de animatiefilm *The Wise Little Hen*, één van de zogenoemde Silly Symphonies, op 9 juni 1934 gehanteerd. Maar de naam Donald Duck, voluit trouwens Donald Fauntleroy Duck, komt voor het eerst voor in *The Adventures of Mickey Mouse* uit 1931. Maar hij oogt nog niet zoals wij Donald kennen in zijn matrozenpak. Na wat bijrollen in *Mickey Mouse*-strips krijgt hij in 1936 een eigen strip in verschillende kranten, getekend door Al Taliaferro en geschreven door Ted Osborne. Het is Carl Barks die de antropomorfe, opvliegende antiheld-eend verder ontwikkelt en een hele wereld (Duckstad) met diverse extra personages zoals Oma Duck, Guus Geluk, Kwik, Kwek en Kwak en Dagobert Duck bedenkt. De verhalen kennen vaak een dubbele laag, waardoor ze zowel door kinderen als volwassenen worden gewaardeerd.

De familiebanden van de personages zijn veel mensen onbekend. Dat zijn neefjes permanent bij hem wonen is wel duidelijk; ze zijn de zoons van zijn tweelingzuster Dumbella. Zijn vader is Woerd Snater Duck, zijn moeder heet Hortensia, zij is de zus van (oom) Dagobert. Katrien is zijn vriendin maar hoe de verbanden met de neven Guus en Diederik liggen is niet uitgewerkt. TdK

Meer info: zie *Agenda*.

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN, FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

➤ WAARHEEN?

Tijdens het 5e Brusselse Stripfeest, dat tevens als het Robbedoes-festival werd gepresenteerd, werden de aloude **Sint-Michielsprijzen** uitgereikt. De in Nederland vrij onbekende Florence Cestac *(Het Midlife-monster)* kreeg de belangrijkste, die voor haar gehele oeuvre. Serge Baeken won met *Sugar* de prijs voor het beste Nederlandstalige album. Saillant detail: het betreft een tekstloze strip. Verder waren er prijzen voor Stéphane Colman (scenario voor *Stomp)*, Paul Cauuet en Wilfrid Lupano (beste album met *Krasse knarren)*, Théo Caneschi (tekeningen van *De verschrikkelijke paus)* en Patrick Gaumer die de persprijs kreeg voor zijn monografie over Grzegorz Rosinski (en werkt aan een soortgelijk boekwerk over William Vance).

Kim Duchateau is de wacht aangezegd bij de Vlaamse krant *De Morgen*. Na vijftien jaar trouwe dienst zorgt een aanpassing van de lay-out dat de vaak bizarre humor van de *Esther Verkest*-auteur niet meer bij de krant zou passen. Ook de aanvankelijke pogingen van redactie en auteur om nog tot een wekelijkse bijdrage te komen liepen op niets uit. De krant biedt lezers nog wel de mogelijkheid te protesteren tegen het besluit. Op hun site is een protestformulier in te vullen.

Stripspeciaalzaal Tse Tse uit Antwerpen is verhuisd. Na zes jaar is de winkel op een ander nummer in dezelfde straat te vinden. Het nieuwe adres luidt Kronenburgstraat 10, Antwerpen. De winkel komt met een groter aanbod. De stripvoorraad wordt aangevuld met prentenboeken om ook jonge lezers binnen te halen.

Ander Vlaams stripwinkelnieuws betreft de bezetting in stripwinkel **Koeritza** in Aalst. De 62-jarige Patrick Kiekens, die tien jaar de winkel bestierd heeft, gaat met pensioen.
Koenraad Velleman en Sarah Monsieur nemen de winkel over; eerder hadden ze, ook in Aalst, een vestiging van de Free Record Shop in handen.

Per 1 augustus heeft **Ton Mackaaij** de inboedel van uitgeverij Ton Paauw overgenomen. Mackaaij is op verschillende fronten werkzaam binnen de stripwereld waaronder als beurshandelaar en als bestuurslid PR en evenementen van het Hergé Genootschap.
Ton Paauw gaf allerlei Bommelproducten uit zoals boeken, prenten, schorten en kaarten. De uitgeversnaam die Mackaaij gebruikt is Cliché. Dit jaar is daar de *Collectie Toonder Studio's* gestart met drie titels van *Olle Kapoen* en één van *Koning Hollewijn*. Bij die boeken zit een origineel cliché.

Uitgeverij Syndikaat uit Zutphen heeft de eerste Stripcultuurbeurs gewonnen. Deze prijs, uitgereikt tijdens Stripfestival Breda door de lokale wethouder van cultuur Selçuk Akinci, is in het leven geroepen door de gemeente Breda in samenwerking met de Stichting Strips in Beeld.
Voorwaarde voor inschrijving was het bedenken van een plan dat een positieve bijdrage zou leveren aan het Nederlandse beeldverhaal. Syndikaat-oprichters Auke Deelstra en Marc de Lobie deden dat met een voorstel om een grote stand te willen bouwen waar debuterende stripmakers prominent op beurzen hun werk kunnen laten zien. Zij krijgen daarvoor €3000, ofwel driekwart van het beschikbare prijzengeld.
De overgebleven €1000 gaat naar tekstschrijver Noël Ummels (onder andere *Carbeau – Barones & Bolides)* die striptekenaars uit de derde wereld wil inschakelen voor het uittekenen van enkele scenario's.

Pieter van Cleef volgt Hanco Kolk op als lid in de Raad van Toezicht van de Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers. Kolk had twee jaar lang zitting in de Raad. Van Cleef is al langer bestuurslid van de BNS, de Beroepsvereniging Nederlandse Stripmakers.
De Raad van Toezicht van de BNO beoordeelt ondermeer portfolio's van ontwerpers die lid willen worden maar geen HBO- of universitaire opleiding hebben. De Raad kijkt dan naar originaliteit, zeggingskracht, consistentie en vakmanschap.

Tijdens de Antwerpse boekenbeurs werd een verkiezing voor **Beste Belgische Strip Aller Tijden** gehouden. Uit een lijst van twintig titels, aangereikt door een jury aangevuld met vijf titels van de luisteraars van het Belgische Radio 1, werd een shortlist samengesteld. De bovenste vijf plaatsen waren – van beneden

naar boven om de spanning er nog een beetje in te houden – 5. *Piet Pienter en Bert Bibber 11: Avontuur in San Doremi*, 4. *Kuifje 20: De juwelen van Bianca Castafiore*, 3. *Suske en Wiske 140: De zwarte madam*, 2. *Jommeke 3: De koningin van Onderland*. Nummer 1 werd Merho's *Kiekeboe*-album *Album 26*.

Alison Bechdel (bekend van *Fun Home* uit 2010) heeft in september in de Verenigde Staten samen met twintig andere kandidaten de MacArthur-beurs gewonnen. Het betekent een bedrag van maar liefst €625.000 dat wordt uitbetaald in een periode van vijf jaar.
De MacArthur Foundation is een private stichting; het geld geeft de winnaars de mogelijkheid om in alle vrijheid hun eigen creativiteit optimaal in te vullen. Dat moet lukken zo lijkt ons. In het voorjaar verschijnt Bechdels nieuwste strip *Ben jij mijn moeder?* over de relatie met haar, jawel, moeder.

Simon Spruyt heeft met zijn strip *Junker* de prestigieuze Willy Vandersteenprijs gewonnen. Dit is een prijs voor het beste Nederlandstalige album van het afgelopen jaar. *Junker* gaat over twee broers die hun weg zoeken in het Pruisische rijk van begin 20e eeuw.
De jury schrijft over een groots boek dat krachtig opent en langzaam naar de keel grijpt. Spruyt wint een geldbedrag van €5000. Spruyt tekende eerder *De Bamburgers*, *De Furox* en in 2007 *SGF* waarmee hij de Knack Focus Stripstrijd en later De StripVos won.

Het **Belgisch Centrum voor het Beeldverhaal** bestond in oktober 25 jaar. Ter gelegenheid van dit zilveren jubileum werd bekend gemaakt dat het BCB in Brussel voortaan in twee organisaties is opgesplitst: het Belgisch Stripcentrum voor het cultureel ondernemen in het kader van het promoten van de strip als negende kunstvorm, en het Belgisch Stripmuseum voor alle culturele activiteiten (tentoonstellingen, bibliotheek, bewaren en conserveren van originelen van stripverhalen). In het kader van de nieuwe opzet werd onder meer een permanente tentoonstellingsruimte geopend voor het werk van Peyo, **Jean-Claude Fournier** is tijdens het op één na grootste stripfestival van Frankrijk, dat van Saint Malo, geridderd tot Chevalier des Arts et des Lettres (Ridder in de Kunst en Letteren). Hij ontving de bijbehorende versierselen van (strip)journalist Patrick Gaumer. Fournier kennen we van strips zoals *Robbedoes*, *Bizu* en *De kannibrallen*.

Na zes jaar PR-werk voor Ballon Media te hebben gedaan is **Tom Vanhoren** overgestapt naar het Federaal Migratiecentrum. Sophie Verbist nam tijdelijk de honneurs waar. De definitieve opvolger is Reinout Vangeel.

➤ WAARVOOR?

Op 19 februari dit jaar overleed de Italiaanse tekenaar **Franco Origone**. De tekenaar maakte samen met zijn broer Agostino meerdere strips en cartoons waarvan in Nederland *Nilus & Co* waarschijnlijk de bekendste is. De verhalen in de strip spelen zich af in het oude Egypte maar de figuren kampen met problemen van vandaag de dag zoals inflatie, werkeloosheid, uitkeringen en de energiecrisis. De strip verscheen in Nederland in het blad *Wham!* dat twee jaargangen verscheen (1979 en 1980).
De broers Origone maakten de vooral in Italië populaire strip voor het magazine *Il Mago*. Daarna verscheen het in veel meer kranten en tijdschriften; ook verschenen er verzamelalbums. Eén ervan won in 1979 de hoofdprijs op het Internationale Festival van Humor in Bordighera, Italië. De broers maakten vooral humoristische strips en cartoons. Franco nam meestal het tekenwerk voor zijn rekening. Hun werk verscheen in meerdere Europese landen waaronder Duitsland (in *Zack*) en Spanje (*Jauja*).
Franco Origone werd 63 jaar.

In de lente van 2014 is **Hans A. Spa** overleden. Spa was in de stripwereld vooral bekend door zijn studie uit 1974 rond de strip *Thijs IJs* van Marten Toonder. Hans Spa werd 77 jaar.

Op 29 augustus overleed de 59-jarige **Henk Bom**. Henk was een hartstochtelijk fotograaf en leverde door de jaren heen ook bijdragen aan *Stripschrift*.

Seth Gaaikema overleed op 21 oktober. Naast zijn cabareteske activiteiten vertaalde en schreef hij ook musicals. Zo was hij verantwoordelijk voor het libretto van *Kuifje – De zonnetempel* uit 2007.
Hij was een groot liefhebber van het werk van Marten Toonder. Persoonlijk herinneren we hem vooral van zijn vele telefoontjes waarin hij informeerde naar de verschijningsdatum van de nieuwe *Kappie*. Gaaikema werd 75 jaar.

Hannes Hegen (pseudoniem van Johannes Hegenbarth), de geestelijk vader van de DDR-stripklassieker *Digedags*, is op 8 november 2014 na een lang ziekbed op 89-jarige leeftijd overleden.
Hegen startte in 1955 met het striptijdschrift *Mosaik* waarin de avonturen van de drie helden Dig, Dag and Digedag stonden. In Oost-Duitsland, waar jongeren geen comics mochten bezitten, werd *Mosaik* razend populair. Hegen was tot 1975 betrokken bij de strip; daarna gaf hij het stokje door.
Nog steeds verschijnen er uitgaven bij uitgeverij Mosaik Steinchen für Steinchen Verlag (geeft ook het stripblad *Zack* uit). In Nederland verschenen er uitgaven onder de namen *Dig en Dagg* en *Dikkerdaks*. Hegen maakte ook cartoons en historische beeldromans.

→ WINNEN

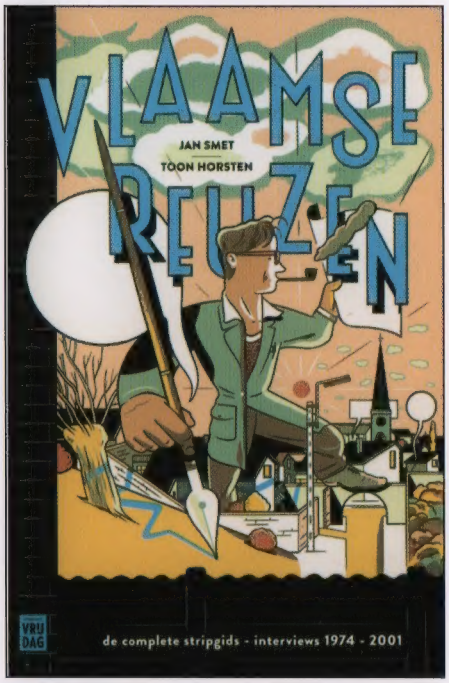

Jan Smet is één van de strippioniers van Vlaanderen. Vanaf 1974 interviewde hij verschillende stripgrootheden en plaatste de uitwerkingen in het magazine *Ciso Stripgids* van Cees Coenders. Toon Horsten voegde daar vanaf 1997 nog een flink aantal aan toe in het blad *Stripgids*. Uitgeverij Vrijdag bundelde al de klassieke vraaggesprekken met Belgische toppers zoals Willy Vandersteen, Merho en Marc Sleen in één boek en gaf het de titel *Vlaamse reuzen*. In samenwerking met de uitgever geeft *Stripschrift* drie exemplaren cadeau aan inzenders van het goede antwoord op de volgende vraag:

Wat is de oorspronkelijke betekenis van het woord Ciso?

Stuur het antwoord vóór 31 januari 2015 naar

Vlaamse reuzen-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Laatste tijger-prijsvraag *Stripschrift 439:*
We vroegen naar de school en de opleiding waarmee auteur Michaël Olbrechts met zijn strip *De allerlaatste tijger* afstudeerde. Het goede antwoord is de opleiding Beeldverhaal aan de Hogeschool Sint Lukas in Brussel. Na loting stuurden we een gesigneerd exemplaar van het stripalbum naar **Michael van den Berg** (Utrecht), **P. Schoep** (Deventer) en **Robert Vrees** (Vries). Gefeliciteerd!

STRIPSCHRIFT COLOFON

JAARGANG 47 • NUMMER 4 (441) • DECEMBER 2014

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Olav Beemer, Ruud Booms, Peter Breedveld, Marq van Broekhoven, Esther Captain, Erik van der Hoeven, Frits Jonker, Vera de Kok, Ruben Libgott, Willard Mans, Michel van Merriënboer, Bert Post, Kees Ribbens, Dik Rondeltap, Mariella Sormani, Rik Spanjers, Erwin Suvaal, Ronald van Vliet, Rudy Vrooman, Geert de Weyer

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurther-prijs voor bijzondere verdiensten toegekend.

Omslag
André Juillard
© 2014 Éditions Blake & Mortimer / Studio Jacobs (Dargaud-Lombard s.a.)

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl
@Stripschrift
Stripschrift

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
ten name van
Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €52,00
België €57,00
Other countries €73,00

Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Maximaal 2 abonnementen per adres.
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland
Stichting Uitgeverij Stripstift
Arco van Os & Ton Schuringa
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

Voor een goed begin...

PETER DE WIT

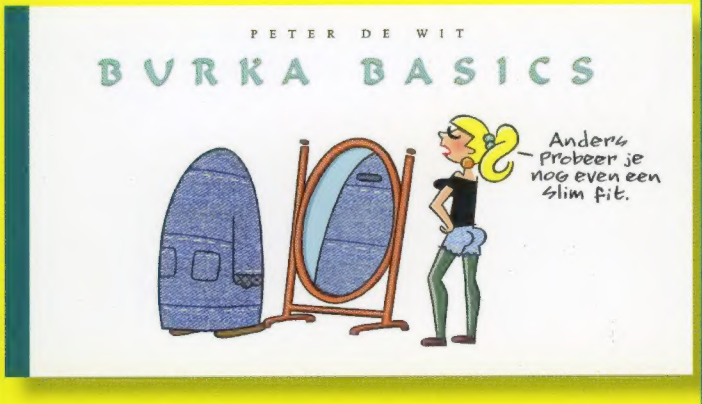

De Burka Babes zijn terug!

In de boekhandel € 12,50

JURIAN MÖLLER

Getekend evolutieverhaal in leporello

In de boekhandel € 35,-

Stefan Verwey

Hoe open ik een boek

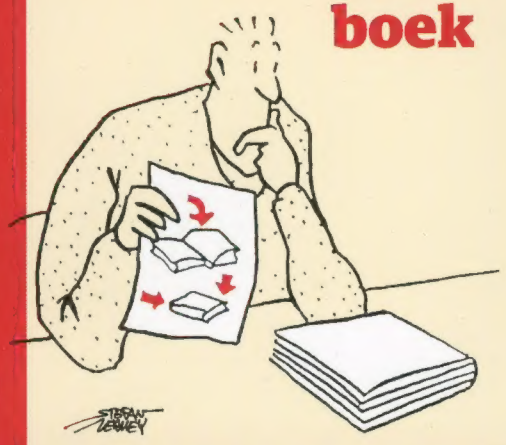

De allerbeste boekentekeningen

In de boekhandel
€ 17,50

FLATLIFE

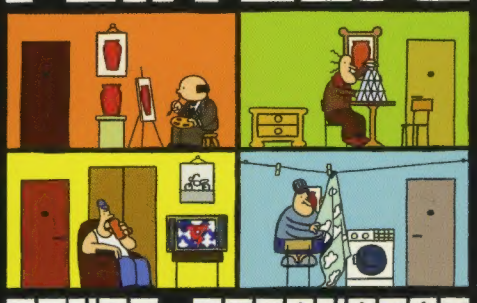

Van de maker van Kabouter Wesley. Met DVD!

In de boekhandel € 24,95

www.deharmonie.nl